

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає

Українська Видавнича Спілка

A REFEREED

LIBERATION PATH

Ukrainian Political,
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.

ISSN: 0042-9422

No. 7 (448), July, 1985, Vol. XXXVIII

Редагує Колегія

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів

Заступник Відповідального Редактора — М. В. Поврозник

Члени Редакційної Колегії:

проф. д-р Г. Васюкович, проф. д-р С. Галамай, Ю. Заблоцький,
проф. д-р М. Кушнір, інж. В. Олеськів, ред. Л. Полтава,
проф. В. Романенчук, д-р В. Стебельський, проф. П. Цимбалістий.

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Tel.: 607 6266/7

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1985-ий РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Чвертьрічна передплата	Окреме число
Австралія	35 дол.	18 дол.	10 дол.	3.50 дол
Австрія	600 шіл.	350 шіл.	200 шіл.	60 шіл.
Аргентина	2000 пез.	1000 пез.	500 пез.	200 пез.
Бельгія	1400 б.фр.	800 б.фр.	450 б.фр.	160 б.фр
В. Британія	20 ф.	12 ф.	6 ф.	2 ф.
Канада	45 дол.	25 дол.	13 дол.	4.50 дол
С Ш А	40 дол.	22 дол.	12 дол.	4 дол.
Німеччина	80 н.м.	45 н.м.	30 н.м.	10 н.м.
Франція	200 фр.	120 фр.	70 фр.	25 фр.
Швеція	200 кор.	120 кор.	70 кор.	25 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам вигідніше — на адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкл.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 7 (448)

ЛИПЕНЬ, 1985

Річник XXXVIII

Зміст VII-ої книжки

Проблеми національного визволення

С. Осінський: 40 РОКІВ ТОМУ І ШО ДАЛІ?	771
А. Бедрий: В Сорокову річницю ліквідації ГІТЛЕРІВСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ	777
УККА: МОСКВА РОЗІГРАЄ ЖИДІВСЬКУ КАРТУ ПРОТИ УКРАЇНЦІВ (Звернення)	790
В. Кульчицький-Гут: УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА І ПИСАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КВІСЛІНГІВ	794
А. Бедрий: ДИЛЕТАНТСТВО. ЧИ ДЕЗІНФОРМАЦІЯ? (Закінчення. 2)	799

В 1000-ліття хрещення України

Степан Чупак: ХРИСТИАНСТВО В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	807
Арсен Турисвич: СЛОВО НА З'їзді УКРАЇНЦІВ СКАНДИНАВІ	812

З Дому Невиди

«ХРОНІКА КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ», ч. 5	817
«ХРОНІКА КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ», ч. 6	828
ВІСТКИ З УКРАЇНИ	838
ЧЕРГОВИЙ ЗЛОЧИН МОСКВИ (Церква Св. Миколи Притиска)	838

Наука, досліді

Лев Шаповський: ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ УТВР	840
Микола Мельник: OMNE REGNUM IN SE IPSUM DIVISUM DILABITUR	857

Огляди, рецензії

Оксана Керч: ЗУСТРІЧІ З ПОЕЗІЄЮ (XI) Володимир Біляїв	871
Володимир Жила: ЗБІРКА ШО БУДИТЬ ДУМКИ	875
Д-р О. Соколинчик: A ROSKETBOOK GUIDE TO UKRAINE & UKRAINIANS	877
Роман Курлар: АНАТОМІЯ ЗЛОЧИНСТВ МОСКОВСЬКО-СОВЕТСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	881
КНИЖКА-ДОКУМЕНТ, ШО СПРОСТОВУЄ ВОРОЖІ ІНТРИГИ	883
С. Ш.: МІЖНАРОДНИЙ КОМУНІЗМ. ЧИ ЗВИЧАЙНИЙ РОСІЙСЬКИЙ ІМПЕРІАЛІЗМ?	884
— НОВА ІЛЮСТРОВАНА ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ В КАНАДІ	887

З листів до УВС

Семен Крилатий:	889
Вербінець:	889

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ»	891
БІБЛІОГРАФІЯ ОДЕРЖАНИХ ВИДАНЬ	894

ВИДАЄ «УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА»
ЛОНДОН

Михайло Черешньовський: «ХРИСТОС». Взято з журналу
«Нотатки з Мистецтва», ч. 18 (грудень) 1978 р., що його видає
Об'єднання Мистців Українців в Америці, Відділ у Філадельфії.

Проблеми національного визволення

С. ОСІНСЬКИЙ

40 РОКІВ ТОМУ І ЩО ДАЛІ?

У травні ц. р. відмічувано формальне закінчення в Європі Другої світової війни програною Німеччини й ліквідацією націонал-соціалізму, але на ділі це не був її кінець. Це був етап переходу Другої світової війни в Третю, яка ведеться досьгодні модерними способами, іншим грізнішим тоталітаризмом й імперіялізмом-більшевизмом, щоб опанувати увесь світ.

Націонал-соціалізм не був інтернаціональною доктриною, ані ідеологією, не був сприйнятливий для експорту, для інших країн. Це був ярий расизм — германський, який відкрито декларував вищість германської раси і німецького герренфольку, якому «призначено Провидінням панувати над іншими народами, — які є унтерменшами». Він не був в силі обдурити народи і за поміччю облудних ідей вманеврувати їх в орбіту своїх впливів, а його антисемітизм не міг відвернути уваги від експансивних брутальних цілей націонал-соціалізму, для якого всі слов'янські народи були лише погноєм, як раби призначені служити німецьким панам, ляндрдам, ріттеркройцтреgerам, які мали отримати посілости в медом і молоком текучій Україні, чи інших країнах, яких населення мало служити невільничою працею німецьким загарбникам. Така візія майбутнього не могла полонити горді слов'янські народи, а навпаки поставила їх проти німців.

Бльокування альянтів з більшевизмом, що є синтезом російського імперіялізму і комунізму, проти націонал-соціалізму і його союзників з Антикомінтерну, — було далекосяжною помилкою, яка лягла в основу теперішньої світової кризи як первородний гріх в страшний період загрози світового термоядерного Гермагедону.

У травні Захід відмітив свою сумнівну перемогу над тоталітаризмом й імперіялізмом, бо лише один його варіант, але зате прийшло скріплення тоталітаризму й імперіялізму далеко небезпечнішого роду — більшевизму.

Немає сумніву, що західно-європейські нації завдячують звільнення від нацизму і повернення демократичного ладу, державної незалежності і людських прав цих народів англо-сакським потугам США і Великої Британії та власній боротьбі. Це безсумнівно велике досягнення безчисленних жертв народів. Націонал-соціалізму з його фабриками смерті, спричинника мільйонів трупів невинних жертв голокосту різних уявлених народів — українського, жидівського й інших народів — вже остаточно немає і він не вернеться. Націонал-соціалізм умер, знищений безповоротно. Невільники з нашивками ОСТ, які були силою вивезені з України, Білорусії й інших країн мільйонами, були примушені працювати для воєнної машинерії нацизму, гинули страшною смертю рабів. Гинули мордовані чи виголоджувані полонені советської армії по таборах смерті, але відкрилися кацети і тюрми, куди прийшли західні альянти і звільнили борців — невольників ХХ-го століття. Це був радісний день звільнення для нескорених українців, борців проти нацистської імперії. Повернення демократичного ладу у визволених країнах альянтами — це було досягнення особливо армій альянтів. Зраділи мученики німецьких тюрем, які врятувалися з млинів смерті Гестапо. Зраділи західно-європейські народи. І вони з вдячністю згадують день тріумфу альянтів над нацизмом.

Але це лиш частинний успіх перемоги і дуже обмежений. Прийшли сумні тіні у 1941 р. мільйони бійців советської армії (особливо українці та інші не-росіяни) кидали зброю і переходили на сторону Німеччини, не нацизму, але Окциденту, що був завжди символом свободи, пошанівку людської гідності, християнської культури, а про його дегенерацію у виді нацизму ніхто й не думав і не знав, бож Захід пактував з нацизмом включно з Чемберленом і Даладіє у Мюнхені! Чи заяву Чемберлена про тривалий мир після Мюнхену мали розуміти уявлені в СССР народи як наївність чи глупоту державних мужів Великої Британії чи Франції?! Вимагати більшого політичного розуму від звичайних воєнків советської армії, чи населення країн уявлених в СССР від Чемберлена було б усетаки забагато! Чи Чемберлен був коляборантом? А чому коляборантами мали б бути мільйони, які хотіли бачити в Окцидентові протиставлення дикій системі большевизму?! І насильно брутальним рішенням альянтів депортовано з доручення британського й інших урядів багато втікачів і полонених советської армії до СССР на смерть або каторгу Сталіна, властивого переможця над Німеччиною і над альянтами. Тепер поставлено у Великій Британії пам'ятник невинним жертвам репатрійованим силою в руки Сталіна. Це пресумна трагічна картина політики

альянтів. Очевидно, полонені невільники нацизму народів «Ост» поневоленіх в ССРСР — раділи, що їх звільнили альянти, але чи мали вони радіти, коли після нацистського пекла знову дісталися в царство антихриста? Перемогли націонал-соціалізм на Сході теж бійці советської армії української національності, грузинської, вірменської, литовської, туркестанської й інших народів і не за Сталіна і Росію вони воювали, але проти заміни одного рабства іншим, сподіючись, що після війни, маючи зброю (при допомозі демократичного Заходу) зможуть змінити ситуацію в їхніх країнах у боротьбі за державність власних націй проти московських окупантів. Підпільна боротьба протинімецького опору, як ОУН, а також повстанських армій поневоленіх народів, як УПА, прискорили заломання німецького фронту на Сході. Більше того, це була теж перемога всесторонньої допомоги США для ССРСР, без якої ССРСР був би нездібний воювати.

Дивлячися з історичної ретроспективи на травень 1945, вшановуючи полеглих за визволення з-під нацизму і німецького імперіялізму, не можна не зробити основного ствердження: альянти виграли мілітарну війну, але програли її політично. Політично виграла виключно російська імперія, яка нині диктує закон дії. Тегеран, Ялта, Потсдам поділили світ. Символом поділу світу є не лише Німеччина, але й Корея і В'єтнам. Деклярації це одне, але силові відношення — це друге. Важить лише факт, де стоїть окупаційна армія, але не те, чого окупант обіцяв притримуватися! Окупаційну армію треба прогнати без уваги на деклярації, яких ніколи загарбник не дотримується. Це є правда полішинеля. Це є факт, що Захід погодився на поділ світу. Важать лише факти. Не ставив збройного спротиву російським напасникам! Коли мовчить зброя, означає згоду! «Сі тацет, консентіре відетур!»

*Що ж ми пропонували альянтам під час Другої
світової війни*

Наша концепція була: *двофронтова війна проти націонал-соціалізму і большевизму одночасно*. Йшлося про те, щоб Захід підтримав поневолені народи в ССРСР *проти обидвох наїзників* і одночасно, щоб уярмлені народи Західньої Європи воювали проти націонал-соціалізму, німецької окупації. Ми пропагували концепцію *великої визвольної війни — революції народів сходу Європи й Азії спільно з західноєвропейськими проти ворогів: Німеччини і Росії, націонал-соціалізму і большевизму*. Конференція поневоленіх народів 1943 р. в лісах Житомирщини в Україні — проголосила черговий раз світові, закликаючи західні нації включитися у спільний антитоталітарний і антиімперіяльний фронт уярмле-

них націй. Ця концепція, коли б була здійснена, врятувала б світ від большевицького потопу! Черчіль пізнав це — запізно, коли сказав «ми зарізали не ту свиню», а ми були за те, щоб зарізати обидві свині!

Британці були на правильному шляху, коли в 1940 році в “BSC” (Брітіш Секюріті Коордінейшен), таємній організації Четверта Рука визначили завдання: «розпалити повстання поневолених народів советської імперії, бо цю імперію можуть розвалити лише поневолені народи». А в «Проекті Баку» перейменованому на Мілітарі імплікейшенс оф Гостилітіс вітз Рашшя» (Втягнення у ворожу діяльність проти Росії) пляновано знищити в Баку 90% советського пального, яке москалі доставляли Гітлерові та розпрацювати «техніку підпільних і саботажних дій поневолених народів Кавказу і советської центральної Азії, бо ці народи живуть у нечувано дикунському поневоленні. Така воєнна діяльність проти ССРСР підірве спроможність Гітлера нагло напасти на Англію»: опрацьовував знавець з Четвертої Руки Коллін Гоббінс. (Цитати з Вільям Стівенсон. Інтерпідс Лест Кейз, 1983, стор. 157-158, 243).

Це був зав'язок правильної концепції Великої Британії, яка лежала на лінії нашої визвольної політики. 60.000 британського війська з Близького Сходу призначено на військову експедицію на советську територію. Але напад Гітлера на ССРСР перекреслив цей розумний задум британців, який урятував би був світ від теперішньої страшної ситуації, бо були б тоді знищені обиді тиранські тоталітарні імперії і обидва большевизми — російський і німецький.

Доцільно пригадати, що провокаторами Другої світової війни й усіх її страхіть були «двійняки» — Сталін і Гітлер, бо без пакту з Москвою Гітлер був би не почав війни. Він лякався завжди двофронтової війни Німеччини і хотів її за всяку ціну уникнути, але Сталін його перехитрив.

Найбільшим коляборантом Гітлера був Сталін, який в однаковій мірі спровокував світову війну, щоб поширити російське панування в Європі і світі, та добився тієї мети. Після підписання пакту неагресії Сталін вніс тост на здоров'я Гітлера. «Я знаю як дуже любить німецький нарід свого фюрера. Я вношу тост на його здоров'я». Хто був більшим адоратором Гітлера як не Сталін, а з ним Молотов і вся кремлівська банда? Провокатор і найбільші коляборанти Гітлера мають безличність закидувати борцям проти обидвох тираній коляборацію з нацизмом! А тим часом живемо в Третій світовій війні, яка ведеться Москвою модерними методами — дезінформу, розкладом зсередини західних суспільств, розслабленням національних вартостей, моралі, релігії, політичними

страйками, міжнароднім тероризмом, периферійними війнами, т. зв. національно-визвольними рухами, партизанками в середині народів Третього світу, пацифістичними рухами, застрашуванням термоядерним голокостом — загарбування усе нових країн і агресією (наприклад — Афганістан).

Міністер закордонних справ Молотов і міністер закордонних справ Ріббентроп — союз злочинців.

У часі тієї війни здавлено збройну боротьбу ОУН-УПА, які без допомоги збройно воювали до 1953 року, повстання і страйки українських й інших в'язнів російських концтаборів, здавлено берлінське повстання робітників у 1953 році, мадярську революцію 1956 р., познанський зрив, 1968 р. ЧССР, українських шести- і семидесятників, польський ренесанс 1980 рр. воєнним станом; далі завойовницька війна в Афганістані, поширення російського панування проксівійнами на різні країни Африки, Латинської Америки, Азії... Москва продовжує вести Третю світову війну... Уже з'явилася анте портас США.

Треба сьогодні під час відмічування перемоги над Німеччиною й іншими членами Антиконтиненту усвідомляти собі те, що ці переможені нації стали захисниками сьогодні тих самих wartości — свободи і незалежності націй, як їх учорашні вороги зі

західного світу, знайшовшись в одному альянсі проти небезпечнішого ворога, як вже погребаний остаточно нацизм, здегенерований прояв Заходу, збочення і вияв варварства...

А найважливіше, Захід зобов'язаний признати той факт, що не він, але якраз Україна, її революційні лідери та провідники ОУН презентували Заходові єдиноспасенну перспективно визвольну концепцію, яка врятувала була б світ від теперішньої небезпечної ситуації, якщо Захід був би її прийняв. Захід повинен зрозуміти, чому якраз тепер іде така неперебірлива атака на революційний табір України, на ОУН-УПА, саме тому, що Москва боїться, щоб англійська концепція 1940 року не була *тепер* прийнята і здійснювана в новій дійсності.

Якщо день 8 травня стане днем призадуми над трагедією світу, з причини існування ще одної диявольської системи-большевизму, й віддання чести тим, що згинули в боротьбі за свободу і справедливість, за Бога і Батьківщину, проти нацизму і расизму, але теж проти большевизму — російського расизму і варварства орвеллівського типу жажіть, — та респектування, доцінювання і прийняття нашої концепції визволення поневолених народів і одиниць з-під диявольської системи російських загарбників — тоді відмічування цього дня матиме свій глибший, християнський сенс — оборони віри в Бога і волі Батьківщини та відвоювання національних, суверенних незалежних демократичних держав на руїнах безбожницького антинаціонального імперіального монструм — російської комуністичної імперії — СССР!

Коби Господь просвітив лідерів вільного світу і коби ми вже більше не чули деградуючого Окцидент вислову: Він є «гуд мен, ві кен ду бізнес вітз гім!» На руїнах понищених церков, на морі пролитої крові борців за Волю і Бога, на трупах мільйонів жертв голодової облоги України, на геноциді, неволі і рабстві сотень мільйонів людей і багато десятків націй, ради збереження імперії зла — ві кен ду бізнес вітз гім! Кво вадіс Окциденте?! Чи бізнес ес юзюал?!

А. БЕДРІЙ

В СОРОКОВУ РІЧНИЦЮ ЛІКВІДАЦІЇ ГІТЛЕРІВСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ

В травні 1945 року впала німецька націонал-соціалістична держава. Уважаємо за відповідне для суті тієї справи відмітити певні історичні події та зробити деякі свої висновки.

Напередодні німецько-російської війни 1940-1941 років, ОУН під проводом Степана Бандери поробила відповідні заходи, щоб довести до відома німецького уряду ціль, за яку український народ, зокрема ОУН, вели визвольну боротьбу. Ми боролися за знищення советсько-російської імперії та побудови на її руїнах Української Самостійної Соборної Держави і національних держав усіх уярмлених націй. Це наше становище було з'ясоване у Маніфесті ОУН з грудня 1940 року і уточнене Другим Великим Збором ОУН у квітні 1941 року. В його Постановах читаємо: «ОУН вважає союзниками України всі держави, політичні угруповання та сили, що заінтересовані в розвалі СРСР та в створенні ні від кого незалежної Української Суверенної Соборної Держави». ОУН є проти тих, які «узалежнюють українську справу виключно від зовнішніх т. зв. сприятливих умовин».

З наближенням війни появилось щораз більше познак, що Німеччина поставиться негативно до цілей, за які змагає ОУН. Тому в травні 1941 року Провід ОУН випрацював «Політичні вказівки», в яких подані напрямні праці. Доконані події державного будівництва мають, між іншим, заставити німців виявити їхні справжні наміри щодо України зразу після вибуху німецько-російської війни. ОУН трактуватиме Німеччину як ворога українського народу, якщо Німеччина окупує Україну в ролі завойовницької імперії: «Наше завдання: не допустити, щоб Україна була тільки тереном розигри чужих сил... а вслід за тим об'єктом чужого володіння... здобути собі роль підмету і партнера... Виключаємо роль обсерватора та пасивно-вичікуючу поставу супроти подій... Якщо б на Україну прийшли війська таких держав, що вороже відносилися б до української державности, тоді наша боротьба увійшла б у новий період».

На початку червня 1941 року ОУН заініціювала створення всеукраїнського репрезентативного Українського Національного Комітету. Цей УНК проголосив 22-го червня 1941 року «Маніфест напередодні війни», в якому заявив, що український народ є оди-

ноким управлінням законним господарем земель, на яких він живе. Потуги, які ставитимуться вороже до цього принципу, будуть потрактовані як вороги українського народу.

З вибухом німецько-російської війни 22-го червня 1941 року ОУН приступила до здійснення задекларованих цілей. 30-го червня, актом Національних Зборів, відновлено українську державу. Німеччина зареагувала 5-го липня, коли Адольф Гітлер видав наказ Гайнріхові Гімлерові, керівникові Гестапо і СС-ів, щоб зліквідувати Українську Державу. Гестапо негайно арештувало в Кракові Степана Бандеру й д-ра Володимира Горбового. Прислані спеціально відділи «СС-Айнзацгруппен» арештували у Львові Голову Українського Державного Правління Ярослава Стецька та членів УДП і Проводу ОУН. Були, м. і., арештовані: міністер закордонних справ Володимир Стахів, референт інформації і преси в Проводі ОУН Степан Ленкавський, державний секретар Дмитро Яців, заступник Голови УДП Лев Ребет, член Проводу ОУН Іван Габрусевич, секретар Голови УДП Роман Ільницький та інші.

Коли гітлерівська Німеччина виступила проти Української Держави і проти ОУН очоленої Степаном Бандерою, тоді почали, на жаль, з'являтися слабодухи, опортуністи, а далі запроданці й зрадники, які допомагали ворогові винищувати Україну і її авангардну національно-визвольну силу — ОУН. 17-го липня 1941 р., Берлін формально проголосив Україну своєю колонією під назвою «Райхскомісаріят Україна», що було німецькою версією російської «УССР». Проти цього колоніального акту ОУН масово розповсюдила 20-го липня гострі протинімецькі летючки. В свою чергу, німці проголосили 1-го серпня прилучення Західньо-Українських Земель до «Генеральної Губернії». Голова УДП вислав 3-го серпня з місця інтернування в Берліні гострий протест проти цього чергового колоніального акту німецьких націонал-соціалістів. 14-го серпня Степан Бандера рішуче відкинув ультиматум райхсміністра для східних окупованих територій А. Розенберга розв'язати ОУН. 19-го серпня 1941 р. Німеччина погодилася на прилучення південно-східних українських земель до Румунії під назвою «Трансністрія». Тоді Команда Південної Похідної Групи ОУН розповсюдила в Південній Україні велику кількість протестних летючок проти цього акту. В половині серпня Команда куренів Дружин Українських Націоналістів, очолена сот. Р. Шухевичем і Є. Побігущим, вислала з Вінниці до Головної Команди «Вермахту» протестну заяву з державницькими вимогами.

У висліді цього німці роззброїли ДУН й інтернували в Німеччині. На велелюдному святі в честь Маркіяна Шашкевича, дня 24-го серпня 1941 року, представники ОУН Іван Климів-Легенда і Осип Дяків-Горновий виступили з гострими промовами проти німецької колоніальної політики.

Вже літом 1941 року німці почали переслідувати жидів в Україні. Тоді Крайовий Провідник ОУН Іван Климів видав наказ, що ОУН є проти винищування жидів в Україні і що членам ОУН забороняється брати участь у будь-якій протижидівській акції. Іван Климів ствердив із признанням, що деякі жиди включилися до підпільної сітки ОУН.

30-го серпня 1941 р. загинули в Житомирі два провідні члени ОУН полк. А. Мельника — полк. М. Сціборський і сот. О. Сенник. Вбивство організував напевно цей самий агент НКВД, який підготував атентат на полк. Є. Коновальця. Проте німці використали цей злочин для провокативної пропаганди, що нібито спричинником злочину була ОУН очолена Степаном Бандерою, щоб розгнущати ворожнечу проти революційної ОУН у людей із ОУН полк. А. Мельника і в ненависників ОУН в різних непоінформованих колах, кидаючи на ОУН стигму «братовбивства».

Коли ж диверсійні методи не знищили ОУН, гітлерівська Німеччина взялася до масового терору. 15-16-го вересня Гестапо схопило понад 2.000 осіб запідозрених у пов'язанні з революційною ОУН. Кількасот із цих людей гестапівські садисти відразу розстріляли, повісили чи закатували на смерть. Рівночасно, 16-го вересня шеф Головного командування збройних сил Німеччини, польовий маршал Вільгельм Кайтель, видав наказ, щоб за кожного вбитого німця розстрілювати або вішати по сто українських закладників. Це був нечуваний акт воєнного злочинства нацистсько-німецької імперії. В наслідок цього злочинного наказу загинуло кілька тисяч українців.

В жовтні 1941 р. німці заклали на Придніпрянській Україні, в Терновій Балці, свій перший винищувальний концтабір, до якого звозили сотні зловлених націоналістів-самостійників, з яких численні там загинули. Осінню 1941 року в німецькі руки попало кількасот членів ОУН із Похідних Груп, у великій мірі завдяки денунціяції зрадників і коляборантів українського походження. В Миргороді, на Полтавщині, загинув визначний націоналіст Микола Лемик, Провідник Середньої Похідної Групи.

21-го листопада ОУН полк. А. Мельника zorganizувала відзначення свята героїв з-під Базару. Імпреза була явна й взагалі не протинімецька. Помимо цього нацисти зловили в Базарі 721 особу і всіх їх в жорстокий спосіб повбивали.

25-го листопада команда окупаційної поліції (Айнзацкомандо Ц/5) видала наказ полювати на українських націоналістів та їх безпощадно вбивати¹. Першими жертвами цього воєнного злочину

1. Документ 014-СССР, поданий на Нюрнберзьким Суді, звучить: «В справі ОУН (Рух Бандери) стверджено беззаперечно, що Рух Бандери підготував повстання в Райхскомісаріаті з метою створення незалежної України. Всіх діячів Руху Бандери негайно піймати і після переслухання ліквідувати тихцем як грабіжників».

були зловлені українські націоналісти в Криму — Любар, Бардахівський і Ванкович. В грудні нацисти зловили референта Служби Безпеки Проводу ОУН Івана Равлика і разом з його дружиною та чотирма членами родини — всіх помордували. В січні-лютому 1942 року нацисти розстріляли у Кривім Розі Обласного Провідника ОУН інж. Сергія Шерстюка, поета Михайла Пронченка, Івана Потапенка, Ганну Максимець і десятки чільних членів ОУН. На початку 1942 року німці розкрили таємну сітку зв'язкових ОУН в Центральній Європі, і в садистичний спосіб закатували кількадесять українців. Зокрема «прославився» в катуванні військовий злочинець і садист оберштурмфюрер Віллі Бірзінг і гавпштурмфюрер Шульце. У міжчасі інші гітлерівські посіпаки постріляли в Бабинім Ярі групу українських патріотів, між якими була талановита націоналістична поетеса Олена Теліга. В половині березня гітлерівці закатували на смерть групу 30 націоналістів, зловлених у Кременчуку разом із організатором підпілля в Південній Україні М. Щепанським.

В квітні відбулася II Конференція ОУН, в постановах якої зазначено чітко, що ОУН поборює всі прояви німецької окупації, як теж веде боротьбу проти язви вислужництва німецьким расистам та проти різних насаджуваних агентурних формацій.

Від половини 1942 року німці почали все частіше і все більшими групами засилати зловлених українських націоналістів до концентраційних таборів. В одній із перших груп, що попала до табору в Авшвіці, більшість загинули, а між ними два брати Степана Бандери — Василь і Олекса, державний секретар УДП Дмитро Яців, заповідач української державної радіовисильні ім. полк. Євгена Коновальця Юліян Савицький та інші. 25-го липня агент Гестапо, на спілку з агентом НКВД вбив у Києві Дмитра Мирона-Орлика, Крайового Провідника ОУН на Осередньо-Східних Українських Землях. Кілька днів пізніше бойова група ОУН зліквідувала цих двох терористів. Знов же в Маріуполі Гестапо зловило здібного провідника ОУН Приозівщини Степана Держка, і він загинув від катувань у Донецькій тюрмі.

Від половини 1942 року визвольна боротьба українського народу під керівництвом ОУН поступово прибирає характер збройної дво-фронтової боротьби, бо Москва почала слати в Україну партизанські загони спеціально для поборювання ОУН і провокування німців винищувати український народ. За таку саботажно-провокаційну діяльність большевицьких диверсантів на Поліссі восени 1942 року німці масово винищили найсвідоміше під національним оглядом українське населення. В листопаді 1942 року гітлерівські народовбивці поруйнували біля 100 українських сіл, в тому найбільше село Кам'янку зрівняли з землею, поповнивши страшний військовий злочин, бо вигубили 3.000 людей. В селі Цу-

мань нацистські бандити вимордували 120 родин українських самотійників.

Літом 1942 року ОУН почала формувати на Волині й Поліссі Самооборонні Кушчіві Відділи для охорони населення перед брутальними нападами німецьких банд. В жовтні формується перша збройна сотня ОУН у Дивинському повіті на Поліссі під командою Сергія Качинського, сина українського православного священика. До кінця року проти німців боролося вже п'ять сотень ОУН. Протягом листопада і грудня, нацисти вилучили 150-180 членів ОУН, які діяли в Середній Європі, де була численна українська політична еміграція. Нацисти повбивали більшість цих націоналістів або запроторили до концтаборів. З групи Гестапо, що прибула до Львова 25-го листопада для винищування ОУН, бойовики ОУН зліквідували трьох високих старшин. За них гітлерівські терористи розстріляли 80 українців-закладників, між ними міністра УДП інж. Андрія Пясецького. В листопаді 1942 року гарнізони окупаційної поліції в Україні одержали свіжу тайну інструкцію. В т. 1 читаємо: «Наші вороги: комуністи, бандерівці, партизани. Потенціально найнебезпечніші бандерівці. За всяку ціну знищити».

4-го грудня окупанти, при допомозі ренегата-зрадника, зловили Крайового Провідника ОУН на ЗУЗ Івана Климова-Легенду, і ще цього ж дня садист-злочинець оберштурмфюрер Віллі Вірзінг і гавптштурмфюрер Шульце закатували Климова на смерть. Кілька днів пізніше бойова група ОУН зліквідувала цього ренегата-зрадника, який виявив Климова. Разом із Климовим у Львівській тюрмі Гестапо загинув Андрій Марченко, організатор ОУН на Волині, автор і композитор пісень ОУН «Ми українські партизани», «Ми зродились із крові народу» і ін. Також загинув тоді Юліян Петrenchко, організатор робітництва ОУН і член Крайового Проводу на ЗУЗ. Зате ОУН зліквідувала в Кривому Розі агента Гестапо, ренегата Пастернака, який видав в руки нацистів Сергія Шерстюка, Обласного Провідника ОУН на Криворіжчині, Ганну Максимець та інших. В січні 1943 року Гестапо вбило в Кіровограді Крайового Провідника ОУН на ОСУЗ Панька Сак-Могилу й 120 українських самотійників. В Джанкой, на Криму, нацисти зловили й замордували керівника ОУН на Криму, Степана Теслю.

Народовбивчі практики й воєнні злочини нацистів перевершили чашу терпіння і горя. ОУН дала наказ всім своїм збройним відділам перейти в наступ на окупантів. 7-го лютого 1943 року збройні відділи ОУН вперше визволили від німців місто Володимирець на Волині.

В березні 1943 року відбулася III Конференція ОУН, що ствердила захитаність німецької імперії та підступність спізнених нацистських заходів приєднати на свій бік поневолені народи, бо до

того часу вони винищили тисячі українських патріотів і самостійників. Тому, що комуно-російські імперіялісти були такими самими народовбивцями, ОУН продовжувала йти шляхом двофронтової війни — боротися проти обидвох завойовників. III Конференція ОУН висловила думку, що західні альянти повинні сприяти визвольній боротьбі українського й інших уярмлених народів, а не піддержувати російську колоніальну імперію. Тоді ОУН вже стояла в завзятій боротьбі з російськими диверсійно-терористичними партизанами. Знову ж німці вели заходи приєднання на свій бік частини української інтелігенції на ЗУЗ. ОУН висловилася проти співпраці з німецькою імперією. Зокрема, ОУН була тоді проти намагань німців творити в рамках своїх бойових сил відділи зложені з українців (Постанови III Конференції ОУН, т. 16). Вимогою часу було енергійно протиставитися ворожим затаєм сяти розбрат і ворожнечу між різними частинами українського народу. Конференція засудила спроби індивідуальної і збройної співпраці з окупантами (т. 19). Всіх евентуальних вислужників нацистам, звідки б вони не походили, окреслено як зрадників-наємників, таємних співробітників Гестапо і НКВД, як тих, що за юдин гріш продають свою батьківщину.

Збройні відділи ОУН на Північно-Західніх Українських Землях створили військову формуцію під назвою Українська Повстанська Армія. Головне Командування УПА очолював полк. Дмитро Клячківський-Савур. Дещо пізніше, член Проводу ОУН Осип Дяків-Горновий ствердив: «УПА зродилася у боротьбі з гітлерівськими загарбниками, для цієї боротьби вона повстала. Ясно, що надати такий напрям боротьбі УПА могли тільки ті політичні сили, які в той час виразно стояли на становищі одвертої і активної боротьби проти німців. Всім же відомо, що єдиною такою силою була саме ОУН, керована Степаном Бандерою».

8-го березня 1943 року німецькі народовбивці поповнили страшний черговий військовий злочин, вимордувавши 485 українських політв'язнів Рівенської тюрми. 16-го березня вони змасакували 600 осіб в селі Ремель Олександрівського повіту і 120 українців в Житомирській тюрмі. В той же час, гестапівський садист Вірзінг закатавав на смерть у Берліні Володимира Федака-Граба, Теренового Провідника ОУН в Центральній Європі, і групу членів ОУН.

1-го квітня 1943 року Адольф Гітлер створив для окупованих земель «Райхскомісаріату Україна» спеціальну протипартизанську команду під назвою «Банденбекемпфунг» під керівництвом СА-штурмбанфюрера Ріхарда Плятле і генерала поліції Ганса Гінцлера. З наказу цих злочинців вимордовано 425 українців в селі Куязке Горохівського повіту. Одначе ОУН-УПА пішла в наступ і визволила від нацистів ряд міст і повітів: Володимирець, Сте-

пань, Висоцьке, Дубровиця, Людвипіль, Деражню, Олика, Цумань, Горохів і ін. В районі Колків шаліла битва УПА з дивізією окупаційних військ.

Визвольна боротьба ОУН-УПА проти німецьких окупантів розгорталася все більше. 3-го травня 1943 року від куль УПА біля Ковля згинув шеф штабу СА Віктор Люце разом з цілим своїм штабом. Нацисти далі допускалися безоглядних воєнних злочинів. 15-го травня вони вбили 430 мешканців села Молотків Крем'янецького повіту на підставі злочинного наказу ч. 37, виданого ген. Гінцлером.

Весною 1943 року ОУН сформувала на Правобережній Придніпрянщині УПА-Південь. З рук українських месників гинули нацисти вже дуже часто. В червні ліквідовано в Дніпропетровську 11 агентів Гестапо і НКВД. Найбільшою перемогою над німцями вславилася УПА-Південь, коли в червні 1943 року знищено на південь від Житомира німецьку школу окупаційної поліції. Тоді загинуло 260 нацистів. 23-24-го червня відділи УПА-Північ знищили в засідці на поїзд біля станції Немовичі (між Рівним і Сарнами) 150 німецьких спеціальних протипартизанських поліцаїв.

В цьому часі Гітлер відкликав генералів Плятле і Гінцлера, а на командира «Банденбекемпфунг» назначив одного з найбільших нацистських воєнних злочинців, СС-обергрупенфюрера Еріха фон дем Бах-Зелеского. Продовж кількох тижнів його озвірілі банди вбили на Волині біля 15.000 українців, зокрема кількасот селян спалили в церкві в селі Губків 2-го липня, а кілька днів пізніше провели подібну масакру в селі Великі Селища — обидва села в Людвипільському повіті. 14-15-го липня німці арештували на Волині 2.000 осіб української інтелігенції, з яких кількасот зразу розстріляли. 14-го липня нацистські терористи змасакрували 750 осіб в селі Малин Острозького повіту, більшість із них спалили в церкві. Лише влітку 1943 року загинуло 35 українських православних священиків. 24-го липня нацистські злочинці вбили 100 людей в селі Туличів Турівського повіту, але в засідці УПА знищила з цієї банди 180 злочинців. В липні 1943 року проти німців виступили на більшу скалю відділи ОУН на терені ЗУЗ, які носили назву «Українська Народня Самооборона». Вони визволили кількасот молодих українців з «карного табору» в Святославі біля Скольного, а табір і залогу знищили. Цей табір уважався на рівні відомих таборів смерті. 22-23-го серпня відділи УПА під командою ком. Рудого здобули велику німецьку зброєнову базу в Камін-Коширському, де загинуло багато польських коляборантів нацистської Німеччини.

«Великою заслугою УПА для народу було зірвання на значній частині України вивозу української молоді на каторжні роботи до Німеччини. Це ж УПА масово, цілими поїздами звільнювала цю

молодь, коли гітлерівські работоргівці відправляли її в гітлерівську неволю. Це ж УПА і ОУН на скільки могла охороняла населення перед терором дикого Гестапо, та перед жорстоким грабунком гітлерівських «ляндвіртів». ОУН-УПА криваво відіместилися гітлерівцям за попалені волинські села, за розстріляних і повішених в Києві, Львові, Рівному, Станиславові, Чорткові, Дрогобичі, за жертви крематорій Освенціма (Дяків-Горновий).

Німці зловили 10-го серпня Зиновія Матлу, одного з трьох членів Бюра Проводу ОУН, і негайно заслали його до концтабору в Саксенгаузен. Помимо цієї втрати, 21-25-го серпня 1943 року відбувся в Україні підпільний Третій (Надзвичайний) Великий Збір Організації Українських Націоналістів (ОУН), який найгостріше і категорично засудив злочинний німецький расизм, а рівночасно поновно однодушно схвалив двофронтову визвольну боротьбу, як найправильнішу розв'язку дальшого буття української нації.

В той час російські імперіялісти вже завоювали половину Лівобережної України і відкидали німецьких імперіялістів широким фронтом у напрямі Дніпра. Але на Східніх Землях не було ще змоги розбудувати українську мілітарну силу, а тому волю нації маніфестувала там підпільна сітка ОУН.

Третій Великий Збір ОУН видав якнайгостріший осуд цих українських елементів, які шукали в розпачі чи бездумности порятунку для України в співпраці з німецькими колоніялістами. Після ліквідації німцями побудованої української державности та після інших воєнних злочинів, в часі яких винищили тисячі українців, не було ніякої можливости для спілкування українського самостійницького табору з цими расистськими горлорізами. В Постановах III НВЗ виразно наголошується, що ОУН не воює проти західніх потуг, але є в безкомпромісовій боротьбі проти комуні-російської імперії.

До УПА включилися ці українські збройні відділи, які досі діяли самостійно і хотіли боротися проти німецьких і проти російських імперіялістів.

8-9-го вересня 1943 року УПА знищила у великому бою під Радовичами біля Ковля понад 300 німців. Коли 22-го вересня большевицькі агенти-провокатори вбили в Рівному двох високих урядовців Райхскомісаріату, то у «відплату» німці по-бандитськи вимордували багато українських закладників. Після повної невдачі німецької офензиви проти ОУН-УПА, Гітлер відкликав ген. фон дем Баха-Зелеского і дав йому догану за втрату кількох тисяч німецьких вояків.

Великим подвигом двофронтової визвольної боротьби було створення при УПА відділів інших уярмлених націй, бажаючих боротися і проти німців і проти москалів. До кінця 1943 року їх число досягнуло 15.000 вояків.

Бої ОУН-УПА проти німців розгорілися осінню 1943 року на Західньо-Українських Землях. У великій засідці біля Скольного на південь від Стрия впало 200 німців. У Дрогобичі відділ СБ-ОУН під командою Костя-Цмоця вбив военного злочинця, шефа Гестапо Лявфмана. Німці zareагували проголошенням 20-го жовтня 1943 року «воєнного стану». Хто їм попав, того розстрілювали на місці. Масово вішали, закладників. До червня 1944 року нацисти поповнили на ЗУЗ понад півтора тисячі таких злочинів людинобивства. В останньому році окупації українських земель (літо 1943 — літо 1944), німецькі воєнні злочинці винищили понад 15.700 людей цивільного населення. На удари окупанта приходили протиудари ОУН-УПА. 3-го жовтня відділи УПА-Південь здобули великий німецький гарнізон в місті Латин Вінницької області, де визволили з тюрем кількасот українських в'язнів та були у безпервних боях з большевицькими партизанами.

13-го жовтня московський агент-провокатор убив заступника райхскомісаря Пауля Даргеля, залишивши сфальшовані матеріяли ОУН. Тоді нацистські бандити розстріляли 14-15-го жовтня 500 українців-закладників. Головним ексекутором цього нелюдського наказу був воєнний злочинець СС-обергруппенфюрер Альфред Функ, керівник Відділу судівництва в «Райхскомісаріяті Україна». 15-го жовтня окупаційні війська під командою СС-обергруппенфюрера Ганса Прюцмана (шефа СС-ів і поліції в Райхскомісаріяті) розпочали нову офензиву проти УПА-ОУН, але УПА визволила 17-го жовтня місто Бараші Житомирської області, а 20-го — місцевість В'язовець. Німці втратили 200 вояків. 18-19-го листопада Гестапо змасакувало 300 українців у Рівенській тюрмі, а 100 в Жупкові. 27-го листопада великі німецькі війська атакували УНС-УПА в Чорному Лісі Івано-Франківської області, а 30-го листопада вони втратили 150 людей у битві біля Самбора.

За останній квартал 1943 року УПА-Північ провела 54 бої з большевицькими партизанами і 47 боїв з німецькими окупаїйними військами. Німці з рук УПА-ОУН втратили в цьому періоді 1.500 забитих. На ЗУЗ дійшло 11-12 грудня до великої битви відділів УНС-УПА з двома німецькими полками біля Болехова, а в загальному проти націоналістичного руху німці тоді кинули дві дивізії СС-ів, біля 30.000 вояків. Але власне УПА у великій офензиві визволила тоді від німців повіти Долина, Калуш і Коломия. Зате нацистські горлорізи зокрема шаліли на Дрогобиччині, де численними воєнними злочинами проти українців «вславилися» шеф СД і кримінальрат штурмбанфюрер Блюк і його заступник Морльох.

На початку 1944 року в боях з німцями і москалями стояло понад 100.000 вояків УПА і революцонерів ОУН. Помимо того, що німці відступали на всіх фронтах, то вони до останку поборювали

в брутально-садистичний спосіб ОУН-УПА. Наприклад, їм вдалося провокація з убивством полк. Романа Сущка 12-го січня, яку вони використали, щоб розгніздати велику кампанію ненависти в деяких українських опортуністичних колах проти ОУН-УПА.

У міжчасі ОУН-УПА знищила майже зовсім німецьку колоніальну систему «лігеншафтів». Протинімецька ворожнеча набрала такої гостроти в народі, що польовий суд УПА скарав на смерть 6-го березня 1944 року одного курінного командира за те, що він заключив умову співпраці з командою німецької 4-ої танкової армії.

Німці до останку винищували українських революціонерів-націоналістів. В травні 1944 року вони зліквідували в концтаборі Саксенгаузен члена Проводу ОУН Івана Габрусевича і д-ра Олега Кандибу-Ольжича, першого заступника голови ПУН за те, що Ольжич почав співпрацю з протинімецьким визвольним рухом ОУН-УПА. *30-го червня 1944 року з'єднання військ УПА-Захід розбили біля гори Лопата полк німців, де ворог залишив 150 убитих. Ця перемога сталася в третю річницю Акту відновлення Української Держави, яку Гітлер наказав знищити. Тепер українські самостійницькі війська нищили його імперію. Від 9-го до 16-го липня, відбулася біля Скольного найбільша українсько-німецька битва. З німецького боку брали участь дві армійські дивізії, і УПА цю битву виграла. Німці втратили кількасот вояків.*

В днях 17-22-го липня 1944 року в битві під Бородами, Західна Україна, загинуло кілька тисяч ідейної й патріотичної української молоді в рядах дивізії «Галичина», які були в чужій уніформі, але боролися за волю і державність українського народу, і які безперечно поділяли панівну в цьому часі концепцію і стратегію української визвольної політики та боротьби.

В липні 1944 року з ініціативи ОУН і УПА покликано в Україні підпільний революційний уряд під назвою Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), як продовження УДП. Це був дуже різкий визов злочинній політиці та дії німецької націонал-соціалістичної системи.

Про підготовку УГВР, ген. Роман Шухевич-Чупринка писав: «Поза акцією мусіли опинитися, очевидно, групи, які одверто співпрацювали з німцями. Також поза акцією мусіли опинитися групи, які були наставлені вороже до УПА і які нерідко, як методу міжпартійної боротьби, стосували денунціацію перед ворогом». УГВР була українським революційно-державницьким осередком для протиставлення також до російської колоніальної системи — СРСР-УССР.

Одним із останніх, хто загинув у боях з німцями, був Юліан Гуляк-Марко Шрам, організаційний референт Крайового Проводу

ОУН на ЗУЗ. Гуляк впав у бою 19-го липня 1944 року біля міста Бібрка.

Осіною 1944 року нацисти придумали ще одну протиукраїнську затію. Під кінець вересня і в жовтні гітлерівці почали випускати на волю з концтаборів деяких провідних українців, щоб перемовити ОУН, очолену Степаном Бандерою, Романом Шухевичем і Ярославом Стецьком, у можливостях співпраці.

В травні 1945 року остаточно в прах розлетілася злочинна гітлерівсько-німецька імперія. Провід ОУН видав із цієї нагоди Деклярацію, радіючи «розвалом ганебної пам'яті німецького імперіялізму». ОУН під проводом Степана Бандери гордо заявила, що «український визвольно-революційний рух не був і не є тотожним поняттям з італійським фашизмом чи німецьким націонал-соціалізмом, бо в теорії і в практиці поставив себе в становище противника тих доктрин». За це, «всі намагання українських партійних чинників легально-опортуністичним шляхом реалізувати визвольну концепцію, покінчилися повною невдачею».

Від самих початків існування ОУН москалі вели пропаганду, що ОУН — це запродавці нацистів-фашистів, а німці в свою чергу, що ОУН, воюючи проти них, це запродавці Москви. Від 1944 року російські окупанти особливо наголошують у своїй пропагандивній боротьбі проти ОУН-УПА мниму співпрацю ОУН-УПА з німцями, а зокрема, що це є «кублo воєнних злочинців». Будучи тоді союзниками західних альянтів, Москва старалася якнайбільше використати симпатії Заходу і свої впливи для ширення брехні про ОУН-УПА та недопущення, щоб Захід дав піддержку національно-визвольним рухам проти російських імперіялістів.

В Деклярації Проводу ОУН виразно зазначено, що ОУН категорично відкидає провокативні наклепи ставлення ОУН в один ряд із всякого роду вислужниками німців, що їх, зрештою, не бракувало в кожному європейському народі, а тим більше, закиди проти ОУН під проводом Степана Бандери в коляборації з нацистами. Від розгрому німецькими расистами української держави 1941 року, український безкомпромісовий революційний табір опинився в умовах підпільно-конспіративної боротьби з німцями, а від 1942 року до останніх днів німецької окупації літом 1944 року — масової всенародної збройної боротьби, відбудовуючи українську державність, відновлену 1941 року. ОУН-УПА врятували десятки тисяч людей від вивозу на невольничі праці в Німеччині, де такі невольники гинули тисячами.

ОУН-УПА були від 1944 року всеціло заангажовані в боротьбі з російськими окупантами. Відпоручники ОУН-УПА в західних країнах намагалися і намагаються приєднати приятелів для визвольної боротьби проти большевизму, опрокидати большевицьку

дезінформацію про УПА, як також розкривати тих гітлерівців-нацистів, які поповнили в Україні воєнні злочини.

В липні 1945 року УТВРада опублікувала звернення, в якому представлена страшна дійсність: «Не впали ще з поневолених народів гітлерівські кайдани, не вспіли ще присохнути рани катованих німецькими окупантами матерей і дітей наших, не опорожнились ще тюрми й концтабори від гноєних у них гітлерівськими сатрапами батьків і братів наших — а вже на землі свободолюбних народів Сходу й Півдня Європи, а передусім на землі нашої України. наступив другий, добре знаний нам кровожерний ворог Українського Народу — московсько-большевицький загарбник». Стверджується: «Український Нарід не дав себе залякати німецькому теророві, він не зігнув спини перед озброєною по зуби німецькою імперією. . . він почав власними ударами відповідати на удари противника. . . в оцій своїй крайне ворожій поставі до німецьких загарбників видержали українські народні маси. . . послідовно від першого до останнього дня німецької окупації. Український Нарід не дав себе повести жодним квіслінгам ні муссертам, ні іншим наймитам, які прив'язали б нашу визвольну справу до воза чужих імперіялістичних інтересів, а всіх нечисленних платних агентів чи наївних політичних спекулянтів, що хотіли здати Український Нарід на ласку німецького сатрапа, він зумів змести з поверхні життя та викинути поза його борти»².

В сорокову річницю ліквідації злочинної гітлерівсько-німецької імперії згадуємо з гордістю тисячі героїв і героїнь, які віддали своє життя в боротьбі за волю і державну суверенність українського народу³. Рівночасно звертаємо увагу волелюбних народів на ще більших воєнних злочинців і народовбивців — російську комуністичну імперію, над якою справедливий суд мусить неминуче прийти.

Організація Українських Націоналістів, що безкомпромісово поборювала німецьку гітлерівську імперію і причинилася до її

2. Накінець відмітимо документ з України з 1946 р., підписаний «Українські повстанці», що має назву: «Наша відповідь». В цій документі сказано: «Український визвольний рух ніколи не орієнтувався на гітлерівську Німеччину. Від початку німецької окупації України він боровся проти гітлеризму. Вже 30 червня 1941 р. український визвольний рух проклямував відновлення Української Незалежної Держави та утворив уряд з п. Я. Стецьком на чолі. Це був ясний протинімецький акт, що розпочав трирічну героїчну боротьбу українського народу проти німецької окупації. Саме в цій боротьбі зросла й організувалась у поважну силу Українська Повстанська Армія (УПА). Вона зліквідувала десятки тисяч гітлерівських окупантів і визволила цілком з-під німців декілька областей України. Німецькі окупанти, в свою чергу, криваво переслідували український визвольний рух».

3. З обуренням стверджуємо, що волелюбний світ не інтересувався і не інтересується воєнними злочинами гітлерівців-нацистів (наприклад, райхскомісарем Еріхом Кохом — катом України), ані не досліджував взагалі нацистського геноциду в Україні. Але під впливом дезінформу КГБ, він скеровує тепер свою увагу на фальшиві рейки, нехтуючи німецьке народовбивство в Україні.

упадку, боротиметься далі за знищення існуючої другої злочинної імперії — комуно-російської — та відвоювання на її руїнах Української Самостійної Соборної Держави та держав усіх уявлених нею націй під кличем: «Воля Народам! Воля Людині!»

Увага!**НАЙНОВІШЕ ВИДАННЯ****Увага!**

Українська Видавнича Спілка в Лондоні (УВС) поручає широким читацьким кругам нове видання — твір Олесь Бердника п.з.

ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ УКРАЇНИ

Цей твір належить до найбільш зрілих творів українського Сам-видаву сімдесятих років. Є це збірка п'ятох окремих праць автора — Пісня надземна. Заповіт Христа, Словник РА, Закляття і Терновий вінець України. В цих працях Олесь Бердник виклав своє релігійне і політичне кредо.

— Ти чекаєш Христа? Ти волієш Єдності? Ти жадаєш пробудитися від темного сну тисячолітньої ілюзії?

— Христос прийшов. Він тут. Він з нами. День Христа почався.

ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ УКРАЇНИ відкриває **БРАМУ ЛЮБОВИ!**

Книжка має 251 стор. друку на доброму папері, в твердій обкладинці зі сорочинкою. Мистецьке оформлення — Ростислав Глукко. Люксусове видання!

Ціна книжки: Бельгія — 600 б.ф., Велика Британія — 7 ф., Німеччина — 30 н.м., Франція — 80 ф.ф., Швеція — 80 к., Канада — 15 дол., США — 12 дол., Австралія — 15 дол., Австрія — 200 шіл.

В усіх інших країнах рівновартість англійського фунта.

Замовлення на книжку **ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ УКРАЇНИ** слати разом із заплатою (чеками, М.О. готівкою) на адресу УВС в Лондоні:

UKRAINIAN PUBLISHERS LTD.,
200 LIVERPOOL ROAD,
LONDON N1 1LF, GREAT BRITAIN,

або набувати її в Українських Книгарнях різних країн нашого поселення.

МОСКВА РОЗІГРАЄ ЖИДІВСЬКУ КАРТУ ПРОТИ УКРАЇНЦІВ

В боротьбі проти українців у вільному світі Москва стосує найбільш перфідні методи і засоби, від інфільтрації і ширення внутрішнього розладу в українській спільноті — до знеславлювання й обвинувачування українців у співпраці з німецькими нацистами у винищуванні жидів.

Використовуючи широкі можливості агентурної дії в країнах вільного світу, зокрема в Америці, КГБ веде послідовну акцію дезінформації та насторожування урядових чинників різних країн проти національних груп поневолених Москвою народів, які активно діють на протибольшевицькому фронті, намагаючись примусити їх до мовчанки і пасивності. Для своїх цілей КГБ уміло використовує наївність і брак глибшого розуміння цілей і мети російського імперіялізму та політичної стратегії Москви для оволодіння світом серед урядових чинників країн вільного світу, що слідне зокрема в Америці, де Москва зручно використовує ліберальні елементи для пропагування детанту, Гельсінських угод, безконтрольного обмеження продукції ядерної зброї тощо.

Не менш зручно діє КГБ на протиукраїнському відтинку, намагаючись в останньому часі запрягти до свого пропагандивного воза жидівські організації, яким підсуває зфабриковані «докази» українських злочинів проти жидів під час Другої світової війни. Цю акцію посилила Москва зокрема у відповідь на успішні масові маніфестації і демонстрації українців у країнах вільного світу, у зв'язку з відзначенням 50-річчя голодового геноциду в Україні 1933 р. та акціями проти російщення України й оборони політичних в'язнів в Україні.

Маючи в своїх руках козир жидівської еміграції з ССРСР, Москва в перфідний спосіб використовує жидівські організації у світі, зокрема у США і Канаді, в акції знеславлювання українців як нацистських коляборантів і воєнних злочинців, дозволяючи взамін, час від часу, на виїзд деякої кількості жидів із ССРСР у вільний світ.

В цьому плані окрему роль грає відомий голова Жидівського документального центру, з осідком у Відні, Симон Візенталь, який вишукує у світі німецьких нацистів, що винищували жидів у час Другої світової війни. В останніх роках, С. Візенталь, замість шукати за справжніми воєнними злочинцями, зосередив

свої дії на знеславлюванні українців, литовців, латишів, естонців і інших, як нацистських колаборантів у винищуванні жидів.

Використовуючи вплив жидів на американське політичне життя, С. Візенталь інспірував через жидівських членів Конгресу США схвалення резолюції для створення у Вашингтоні Бюра спеціальних досліджень воєнних злочинців, які перебувають у США. До цього Бюра Візенталь надіслав список прізвищ, включаючи українців, проти яких КГБ зфабрикувало «доказові» матеріали про їхню співпрацю з німцями та їхні злочини проти жидів. У висліді, американський суд досліджував кількох українців, і хоча нікому з них на суді не доказано будь-яких воєнних злочинів, однак через формальні причини при виписуванні анкетних заяв для переїзду у США вони станули перед загрозою втрати набутого американського громадянства.

Колишній керівник Бюра спеціальних досліджень Аллен А. Раєн повів відкриту співпрацю з советськими слідчими чинниками, користуючись під час судових процесів проти українців «свідченнями» свідків КГБ. Згодом він написав книжку п. з. «Спокійні сусіди», значну частину якої присвятив «злочинам» українців проти жидів під час Другої світової війни.

Проти таких дій американського Бюра спеціальних досліджень заперечували українці й інші національні групи в Америці, домагаючись від урядових чинників заборони Бюрові спеціальних досліджень користуватись зфабрикованими свідченнями свідків КГБ, що є протиставне основним засадам американського правосуддя.

Справа набрала широкого розголосу, коли деякі провідні американські діячі і журналісти піддержали становище українців і балтицьких національних груп щодо шкідливих дій Бюра спеціальних досліджень. Зокрема гостро zareagувav відомий журналіст, тепер директор зв'язків Білого Дому, Патрик Бюкенен, який заявив, що треба зліквідувати Бюро спеціальних досліджень, бо справами досліджень нацистських воєнних злочинців, які живуть у США, повинен займатися безпосередньо Департамент правосуддя. Він теж критикував Бюро за співпрацю із советським КГБ, стверджуючи, що доказові матеріали КГБ проти емігрантів із країн советського блоку заперечують їм «належний хід справи» і спричиняються до несправедливих присудів.

Провідні жидівські організації у США Б'най Брит і Американський Жидівський Комітет негайно заатакували Патрика Бюкенена за його справедливе становище, стаючи в обороні дій Бюра спеціальних досліджень та стверджуючи, що «обмін інформаціями між советами і країнами східного блоку є важливий для опрацювання справ проти нацистських воєнних злочинців у США».

Американський Жидівський Комітет заатакував також у вашінгтонській пресі українців і балтицькі національні групи за їхні намагання. . . «перешкодити Департаментові правосуддя розсліджувати нацистських колаборантів», при чому Жидівський Комітет стверджує, що це є «широка кампанія, повна антисемітизму, з метою знівечити погоню уряду за воєнними злочинцями».

У відповідь на такі тенденційні й неправдиві закиди, Бюро УККА у Вашингтоні переслало вашінгтонським щоденникам листа, в якому вказує на намагання Жидівського Комітету знеславлювати українців та виправдувати співпрацю з КГБ, незважаючи на те, що КГБ постійно фабрикує «свідчення» проти жидівських дисидентів на судових процесах в СРСР. В листі сказано також, що ніхто не є проти цього, щоб судити нацистських воєнних злочинців, але українці є проти того, щоб Бюро спеціальних досліджень користувалось свідченнями КГБ, з метою знеславлювати українців, литовців, латишів, естонців і інші національні групи в США, як антисемітів і нацистських колаборантів. Підкреслено зокрема, що такою дією Жидівський Комітет сприяє лише советським інтересам.

Ще даліше посунувся останньо Симон Візенталь у своїй нагірці на українців, друкуючи у своєму документальному бюлетені, з січня 1985 року, знеславлюючи українців наклепи, мовляв. . . «під час проголошення відновлення української державности у Львові 1941 р., українці у Львові і окупованій німцями Галичині грабували і нищили жидів», а також, що. . . «СС-Дивізія Галичина була створена з добровольців у 1943 р., — коли сотні тисяч жидів та тисячі поляків були помордовані СС-ами». Візенталь стверджує даліше у бюлетені, що «антисемітизм є сьогодні сильніший у советській Україні, ніж будь-де в СРСР».

Не залишає у спокою Візенталь і українців у Канаді. Він переслав канадському урядові список 218 прізвищ українців, членів І Української Дивізії УНА, яку він зве «Українська СС Дивізія», домагаючись від канадського уряду створити спеціальну комісію для досліджень воєнних злочинців, бо формації СС винищували жидів. Він також пропонує досліджувати членство українських комбатантських організацій у Канаді, включно з УПА, хоч УПА вела збройну боротьбу проти Німеччини і Росії.

Можна розуміти пристрасну ненависть жидів до німецьких нацистів, які ліквідували їх фізично під час Другої світової війни, але не можна знайти виправдання для дій жидівських організацій, які за ціну власних інтересів, не вагаються знеславлювати і обвинувачувати у воєнних злочинах різні європейські народи, серед яких жиди століттями жили і з якими прийдеться їм мати до діла в майбутньому.

Хіба ж не усвідомлюють жиди наслідків такої своєї дії?

Ніхто не захищає злочину вбивства жидів, чи будь-кого іншого, і таких злочинців треба судити, але приписувати будь-якому народові збірну відповідальність за антисемітизм чи злочини супроти жидів, це сіяти зерно ненависти між народами і бажання помсти.

Між українцями є стільки антисемітів, як між жидами українофобів. Але чи це дає підставу українцям обвинувачувати усіх жидів у ненависті до українців?

Чи ж не однаково терплять українці і жиди від переслідувань у Советському Союзі?

Чи не однаково трактує Москва українських патріотів і жидівських сіоністів, яким пришиває співпрацю з Гітлером у винищуванні жидів?

Чому ж тоді жидівські організації в Америці стають знаряддям розгри Москви проти українців у вільному світі?

Хіба ж не усвідомлюють жиди, що в інтересі поневолених Москвою народів і жидівського народу є співпраця, а не ворожнеча?

Від відповіді на ці питання залежатимуть не тільки сучасні, але й майбутні взаємини між українським і жидівським народами.

Квітень 1985 р.

Український Конгресовий Комітет Америки

«Закликаємо всі народи, зокрема давно й новопоневолені Московією, від афганців і ангольців до в'єтнамців і поляків, всі народи ісламу, — включитися у наш фронт визвольної революції. Для повсталих народів національні революції приносили найменше жертв, а найбільше жертв забирали імперіялістичні війни, до яких їх приневолювали імперо-колоніалісти. Український Народ утратив в імперіялістичній Другій світовій війні мільйони людей за чужі інтереси, а у своїй власній, і то двофронтовій війні, всього кількадесят тисяч воїнів, обороняючи свою країну повстанчо-революційними методами проти російських і німецьких загарбників і в обороні своєї Української Держави. Проти національно-визвольних революцій борються лише лицеміри, зрадники і вороги волі даних народів!»

(З Маніфесту VI ВЗ ОУН)

В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ-ГУТ

УКРАЇНЬСЬКА ДІЯСПОРА І ПИСАННЯ УКРАЇНЬСЬКИХ КВІСЛІНГІВ

Виходить у Львові журнал «Жовтень». Український це журнал тільки тому, бо речі у ньому друковані українською мовою, хоч дійсно український матеріал трапляється там дуже рідко. Це саме, безперечно, стосується і до всякого іншого матеріалу, друкованого офіційно українською мовою в «Українській Советській Соціалістичній Республіці». І виринає питання: як українській діяспорі ставитися до цієї офіційної «української» писанини? Були і є спроби нав'язувати дискусію. Марні зусилля! Дискусії з її авторами не може бути! Вони ж бо у більшості є тільки манекенами, виступи яких контролюються артистами в Кремлі. Та зовсім ігнорувати цю писанину не можна; часом її треба трактувати як дослідний матеріал.

Так ось у згаданому журналі «Жовтень» за лютий 1985 р. були надруковані памфлет і рецензія, які заслуговують на особливу увагу. Там в основному говориться про події на Західних Українських Землях у 1940-1945 роках. Уважному читачеві вони підсувають два питання: 1) чому на такий матеріал ще даліше приходять замовлення із Москви, бож на порушені у них справи в советському «царстві» вже зужито гори паперу?; 2) який вплив має він на українського читача: чи такий, як того бажать собі кремлівські аранжери, а чи може зовсім протилежний? Відповіді на ці питання дають досить вірний образ ситуації на Рідних Землях. Крім того, згадані памфлет і рецензія доставляють ще і матеріал, який допомагає пов'язати події на українських землях із подіями, які зараз проходять у різних країнах по цілому світі.

Кошмар жителів Кремля

Памфлет у тому журналі Михайла Легейди п.з. «Чому чорти не бояться бога?» в основному розказує, як то «уніяти» на спілку з «буржуазними націоналістами» вислугувувалися німецьким «фашистам», та як вони вислугуються тепер, «знайшовши притулок у США, Канаді, ФРН та в інших країнах капіталу (...), іншим фашистам та паліям війни, будучи на службі в підривних центрах і розвідках імперіялізму». І тому-то, для читача так повинно ви-

глядати, що всі оті «буржуазні націоналісти» та «уніяти», хоч і чорти, та Бога вони не бояться.

Те, що тов. Легейда підняв нині цю тему — наглядний доказ, що вона Москву ще даліше тривожить. Хтось може сказати, що цей памфлет написаний з приводу 40-річчя закінчення Другої світової війни. Та це саме писалось там і без жадних річниць. От хоч би згадати еляборат Леоніда Гомольського п.з. «Генеалогія за-проданства», випущений в 1978 році.

У цьому ж числі журналу «Жовтень» Володимир Здоровега рецензує працю В. Й. Масловського «В борьбе с врагами социализма: Очерки истории классовой борьбы на селе в период становления социализма в западных областях Украины, 1939-1950» (варто відмітити, що твір цей вийшов у Львові, у видавництві при Львівському університеті, в російській мові). У цій рецензії сам її автор дає доказ на правильність нашого вище поставленого твердження. Масловский написав, безперечно, історичну розвідку, та В. Здоровега каже дивитися на неї «з погляду потреб дня, з позицій сучасного протиробства ідей, небаченої раніше конфронтації класових позицій на міжнародній арені». Так, отже, річниця чи ні, боротьба ведеться, а українські «буржуазні націоналісти» та «уніяти» даліше зганяють сон з очей кремлівським сучасним сторожам і ширителям московського імперіялізму.

У брехні короткі ноги

Як не змінились вороги Кремля, так, виглядає, не змінились і методи, якими Москва цих ворогів поборює. Ось згаданий тов. Легейда, виписавши з «Філософічного словника» дефініцію слова «фашизм» ставить твердження, що «уперше фашизм зародився в Італії, потім він виріс у Німеччині, де й прийшов до влади». Чи не типово московська презентація історії? Вершка ж ця презентація осягає в автора тоді, коли він говорить про напад Гітлера на Польщу у вересні 1939 р., але зовсім промовчує факт, що на цей напад *дав згоду Сталін*. Без цієї згоди не було б нападу і не було б тих звірств, про які памфлетист розписується. Отже, тов. Легейда замовчує, *що за ці звірства несе відповідальність не тільки Берлін, але і Москва, в однаковій мірі*.

Дивуватись, одначе, Легейді не можна, бо він тільки реагує на потягнення шнурків московськими режисерами. Та чи інтелігентний читач памфлету сам до того не додумається? Чи він не розкриє безличної брехні у твердженні тов. Легейди, що «прогресивне людство та світова громадськість різко засуджували гітлерівське вторгнення в Польщу», та що «на захист українсько-

го народу західніх областей встала Червона Армія» і «просування гітлерівських армій на схід було зупинено 17-го вересня 1939 року»? Та ж загально відомо, що «прогресивне людство» не тільки що не засуджувало «гітлерівське вторгнення в Польщу», але навпаки, те «вторгнення» схвалювало. Через те і розбився був тоді народній фронт, змонтований Сталіном для служби московській імперії, бо «світова громадськість» пішла проти «прогресивного людства» і «вторгнення» таки дійсно засуджувала. Це саме і з Червоною Армією, яка не могла спинити «просування гітлерівських армій на схід», бо у таємному договорі Молотова-Ріббентропа заздалегідь було визначено, де мають стояти німецькі, а де московські армії.

Що й памфлет і рецензія були поміщені у тому самому числі — безперечно, припадок. Та цей припадок допомагає розкрити другу велику брехню про співпрацю «буржуазних націоналістів» з гітлерівцями. Памфлетист твердить, що «уже навесні 1943 року німецька розвідка й Гестапо почали формувати збройні банди ОУН. Верховодою цих банд Гімлер призначив давнього агента абвери Романа Шухевича». Рецензент же за Масловским каже, що комуністичні загони вже від кінця 1942 року мусіли боротися і проти німців і проти націоналістів, та «обстановка була вкрай складною», бо «у націоналістичні угруповання попадали й ті, хто справді бажав воювати проти окупантів, але був обманутий націоналістичною пропагандою». З цього співставлення навіть необізнаний з фактами, але кмітливий читач дійде до висновку, що «націоналісти» *таки боролися проти німців, отже тим самим не могли бути зорганізовані німцями.*

Старі навики — нова дійсність

Починаючи свої «замітки», В. Здоровега обіцяє читачеві розглянути працю Масловського з перспективи сучасної боротьби ідей «на міжнародній арені», бо, — каже він, — хоч праця Масловського досліджує «явище локальне», у ньому, «в цій неповторності немало загального, закономірного». Обіцянки своєї він, на жаль, не додержує. Кажемо — на жаль, бо цікаво було б побачити, де він нині це «загальне» знайшов би: у Камбоджі, де народ бореться за скинення наложеного на нього ярма в'єтнамським імперіялістом на службі великого московського імперіяліста? В Афганістані, де народ бореться таки проти самого московського агресора? В Етіопії, де московський квіслінг за прикладом Сталіна вживає голод як головну зброю проти борців за свободу? А чи може в Мозамбіку та Анголі, де повстанці вже роками ведуть боротьбу проти московських квіслінгів? Чи, може, в Нікараруї, де така боротьба щойно розгоряється?

Поставивши своїй рецензії дуже строгий заголовок — «Перед судом фактів» — Здоровега, очевидно, злякався стати перед цим судом. Та в цьому його виручив Легейда, якому його «метафізичний» заголовок дозволяв плавати при допомозі підроблених понять і широких узагальнень. Ось він, підробивши поняття «фашизм», підтягає під нього всіх, кого Москва не любить, кого вона боїться, у кому бачить для себе загрозу. І так в одну купу він кидає і ФРН (Федеральна Республіка Німеччини), і Ізраїль, і США з «Рейгеном» і «Пентагоном», і «буржуазних націоналістів» та «уніятів» з «агентом абвери» Романом Шухевичем, та «виконавцем цілей Ватикану графом Андрієм Шептицьким». По старій звичці він твердить, що США є «непримиренно ворожі до національно-визвольної боротьби народів», хоч фактично у подавляючій більшості нині «національно-визвольна боротьба народів» ведеться проти хлібодавців тов. Легейди та їхніх квіслінгів, а США не тільки що до цієї боротьби «непримиренно ворожі», але її піддержують. Заявив жеж президент США Роналд Реган: «Ми не сміємо розчарувати тих, які ризкують своїм життям на кожному континенті від Афганістану до Нікарагуї, виступаючи проти піддержуваної радами агресії і стараючись забезпечити права, якими ми втішаємося від народження». (“The State of the Union”, лютий, 1985). Американські журналісти охристили вже цю заяву «доктриною Регана», відмічуючи одночасно, що коли доктрина Ніксона піддержувала статус кво, доктрина Регана піддержує революції (“The Reagan Doctrine”, Time, 1.4.1985).

Розкривання джерел

Зараз, як відомо, нікарагуанські борці за свободу стараються визволити свою країну з-під ярма московських квіслінгів. І ось з початком березня організація “American Watch” з осідком у Нью-Йорку, США, яка ніби-то слідкує за порушенням людських прав, випустила звіт, у якому приписується «контрам» (контрреволюціонерам), тобто борцям за свободу, прерізні злочини. Це звіт, підперла організація американських правників за людські права на підставі розмов її представників із згаданими у звітні ніби-то очевидцями поповнених злочинів. Все це підхопили колумністи лівих нахилів і поширили серед нас при допомозі сторінок таких впливових щоденників, як “The New York Times” і “The Washington Post”.

Один із таких колумністів, Колман МакКарті, доказуючи, що «контри» не є борці за свободу, але різники, твердить, що вони вже вбили більше як 800 цивільних людей, «включаючи біля 130 дітей, нищать клініки і школи, поривають медичних сестер і ліка-

пів» ("They are less than Freedom Fighters", The Washington Post, 2.3.1985). Ще сильніше виступає Антоні Люїс в статті, наповненій несамовитою люттю супроти президента США Рональда Регана. Він пише: «Існують жахливі історії у звідомленні "American Watch" і підтверджені при допомозі інтерв'ю правниками США. Контри регулярно мордують неозброєне цивільне населення, включно з жінками і дітьми, 'які втікають'. Вони поривають і насилують цивільне населення. Вони тортурують, калічать і вбивають полонених. Вони вживають 'умисне стосування терору' ("When Reason Flees". The New York Times, 10.3.1985).

Хто навчив усіх отих американських науковців, правників, журналістів так очорнювати борців проти червоної Москви та проти її квіслінгів? Відповідь знаходиться у рецензії Володимира Здоровеги. Він бо, навівши з «історичної» розвідки Масловського числа, скільки то «мирних жителів» згинуло з рук упівців, вичисляючи, розуміється, окремо жінок, дітей і стариків, драматично проголошує: «За кожною із цих цифр — страждання, смерть живих людей, картини дикого розгулу садизму, катувань, перед якими бліднуть трагічні сцени дантівського пекла». Яка подібність! . . . Майже до подробиць. Чому? Чи не тому, що в одних і других ті самі інструктори?

Так! З писаннями квіслінгів не дискутувати, але їх досліджувати і використовувати як матеріал доказувальний, пояснювальний і повчальний для боротьби проти московського поневолювача і арпесора!

«Відкрий перед усіма народами цю країну, в якій задушена релігія, обезцечена Церква, закована свобода сумління, потоптана не тільки християнська, а й загальнолюдська мораль, а на глум і ганьбу всього людства шумно реклямуються рабські свободи та зберігається церква, яка по суті є тільки додатком МГБ і МВД. Розкажи про знищення Української Автокефальної Православної і Греко-Католицької Церков, про помордованих і засланих українських єпископів, священників і вірних. Роз'ясни чужинцям, що теперішня російська православна церква не має нічого спільного з вільною Церквою і являється емведівською агентурою. . .»

(Із «Звернення Воюючої України до всієї української еміграції»)

А. БЕДРІЙ

ДИЛЕТАНТСТВО, ЧИ ДЕЗІНФОРМАЦІЯ?

(Псевдо-знавець пропонує для «Радіо Свобода» сфальшовану Україну)
(Закінчення, 2)

8. Сучасна Україна в понятті Р. Шпорлюка

Коли Р. Шпорлюк каже, що «західні землі стали радянськими», то він уникає сказати, що їх завоювали російські імперіялісти або вважає, що вони самі добровільно включилися до російської імперії. Про період 1930 років він каже, що «Східня Україна перебувала під Сталіном». Це півправа, бо в згаданому періоді (після 1920 р.) велику частину українських земель загарбали знову російські імперіялісти під формою советської держави. Слідую історично неправдива інформація: «Східня Україна як політичне ціле була короткотривалим творінням українських націоналістів у 1917-1918 рр., після чого її політичну тяглість продовжено у вигляді Української РСР». Це не було «політичне ціле», а *українська держава*. Вона існувала не лише в 1917-1918 рр., але від 1917 до 1920 року. Врешті, немає ніяких даних, що «політичну тяглість» української держави «продовжено у вигляді УССР», бо УССР не була українською державою, а розширенням суверенітету російської держави (тоді під назвою РСФСР).

Ця імперська формація не була «політичною тяглістю» української держави, бо була її суперником, непримиримим ворогом.

Нісенітницею є твердження, що «Україна відступила Росії» два райони в двадцятих роках, бо тоді Україна була вже поневолена Росією і не було в Україні української суверенної влади, що могла б зробити таке рішення. Автор затає правду, що таке рішення було зроблене в Москві. Також нісенітницею цього самого роду є твердження, що «Росія передала Україні Крим», бо Україна разом з Кримом є цілковито поневолена Росією.

Твердження Р. Шпорлюка про те, що «Радянський Союз об'єднав її (Україну) у 1939-1945 рр.» — це шкідлива і фальшива пропаганда, бо Росія тотально завоювала й поневолює Україну, а не ушасливила українців, що їх «об'єднала».

В підрозділі «Українська мова за радянської влади», Р. Шпор-

люк двозначно каже, що «російську (мову) за Сталіна вважалося 'мовою Леніна, мовою Жовтневої революції'». Немає найменшого навіть натяку про те, що постійно проходить жахливе російщення української мови. Навпаки, він боронить большевицьку мовну політику, бо, мовляв, «повернення назад ніколи не досягло того критичного рівня, на якому перебувала українська мова за царизму...» Автор навіть дає «приклади» «процвітання» української мови під комуно-російською егідою. Неначе з великим сумнівом Шпорлюк дивується, що з України надходять вістки про те, «що й сьогодні в Одесі, Києві та інших великих містах вживання української мови натрапляє на офіційне презирство».

Шпорлюк мінімалізує прояви російської народовбивчої расистської політики, коли пише: «Західня Україна уникла страхіть сталінських тридцятих років». Але в сорокових і п'ятдесятих роках і по сьогодні на всіх просторах України шаліє не менше жахлива народовбивча політика, ніж за часів влади Сталіна. Неправильне його твердження, що «протягом двадцятих та на початку тридцятих років багато західніх українців емігрувало в УРСР». З цього твердження ясно пробивається, що автор не думає як українець, бо бачить лише окупаційні кордони, які перерізували Україну. Ніхто не скаже: «люди емігрували з південних степів США до північних», ні «німці з південної Німеччини до північної Німеччини». Переїзд деяких українців в двадцятих роках із західніх земель на Придніпрянщину мав суто політичний характер, бо ці люди були обдурені й заманені большевицькою пропагандою, що ніби існує далі українська держава, лише з советським режимом. Наслідок цих обдурених і знищених українців висловлений Миколою Хвильовим у кличі: «Геть від Москви!» Але було запізно: одні покінчили самогубством, а інші були порозстрілювані, закатовані чи голодом виморені, або загинули на далеких засланнях.

Шпорлюк приймає за авторитетний і завершений акт формальної ліквідації росіянами Української Помісної Католицької Церкви, висловлюючи таке здивування: «деякі західні українці все ще вважають себе католиками, незважаючи на офіційну ліквідацію Уніятської церкви». Він не знає або затаєв факт існування каткомбної Помісної Церкви з мільйонами вірних, що задокументоване покійним Патріархом Йосифом.

Р. Шпорлюк, здається, не є за визволення України з-під ярма російських колоніалістів, коли пише: «це не означає, що Укр. Радіо Свобода мусить займатися упередженими порівняннями українців та росіян, наприклад, осуджуючи російський народ за діяльність його керівників... УРС мусить правильно зрозуміти

таке твердження із статуту РВЕ-РС: 'РС пильно слідкує за тим, щоб не допускати ширення антагонізму між народами Радянського Союзу'. Отже, Шпорлюк є за збереження «єдиної-неділимої». Він не наголошує конечности повного і всестороннього висвітлення злочинів народовбивства, поповнених російською колоніальною державою в Україні. Фактом є, що мільйони українців є дуже вороже наставлені до росіян тому, що вони поступають як расисти, як панівна раса над українцями. Чи наведене Шпорлюком твердження треба розуміти так, що він є за строгою цензурою («пильно слідкувати») та за недопущенням в радіо фактів про українську національно-визвольну боротьбу проти поневолення Росією? На основі аналізу цілої статті виглядає, що це його погляд.

В ділянці мови, Р. Шпорлюк дораджує строго придержуватися зросійщеної мови, вживаної окупантським режимом.

В той час, коли президент США Роналд Реган заявляє свою прихильність до «борців за волю» по всій Землі, то Роман Шпорлюк є, здається, проти піддержки борців за волю українського народу. Він твердить, що «УРС не повинен намагатися вербувати прихильників якоїсь конкретної філософії», тобто конкретної філософії державної незалежності України від Росії. Але саме УРС повинен якнайбільше наголошувати потребу вербування визнавців ідеї Української Самостійної Соборної Держави.

Зате, Роман Шпорлюк заохочує, щоб уярмлені українці коляборували з псневолювачами. Він вичислює кілька ділянок, якими має займатися УРС: «розподіл функцій Києва та Москви», «партія і держава в радянській політиці», «Київ як столиця Української РСР», тобто як центр російського колоніального режиму в Україні, та ще допускає обговорення «неофіційних, невизнаних форм вислову політичного думання». Поза тими темами, на його думку, УРС не повинен займатися ні виявами національно-визвольної боротьби, ані діями українських націоналістів.

Шпорлюк висуває, як нібито реальну, але насправді фіктивну тезу, що Україна є в державі, «організованій на засадах федералізму». Іншими словами, він закриває дійсність, бо СРСР — це тотально централізований моноліт, протилежність до всяких форм федералізму. Зрештою, пощо українцям займатися темою федералізму з москалями, коли в минулому федералістичні концепції найбільше пошкодили визвольній боротьбі України? Але Р. Шпорлюк закликає УРС цікавитися «аналогічними з життя» інших держав проявами федералізму, так, неначе б він був прихильником федерації України з Росією, бо ніде в своїй статті він

не оприділюється за концепцією української суверенної соборної держави. Свої висновки він нібито ґрунтує на заложенні, що «більшість слухачів» Радіо Свобода в Україні не є «антирадянськими націоналістами у політичному значенні цих слів». Очевидно, для такого твердження він не має жодних даних. Навпаки, абсолютна більшість українців бажає свідомо чи підсвідомо жити у вільній і власній українській державі. Однак Шпорлюк дораджує цікавитися «всесоюзними темами», наприклад, «питанням суспільної стратифікації в ССРСР», себто сприйманням ССРСР як одної спільноти. Він радить вивчати вишкіл «дітей радянської еліти», знов же ідентифікуючи еліту російської імперії з елітою всіх народів на терені ССРСР. Шпорлюк при тому зазначає, що «не обов'язково повинні показувати ССРСР тільки в негативному світлі». Отже, в цій народобивчій злочинній імперії він пропонує бачити якісь користі для українців.

Шпорлюк кількакратно трактує позитивно «офіційні визнані форми вислову політичного думання», в протиставленні до «неофіційних, невизнаних форм вислову, що їх висуває самвидав», такі, «які виникають поза офіційними колами». Якщо не припускати, що автор фаворизує расистську імперію, то він реалітетник, який визнає закон сили. Аналогічно до його висновків, то російську агресію в Афганістані треба б трактувати за «офіційні, визнані форми», а афганських повстанців за «неофіційні, невизнані форми». Також імперську агресію в'єтнамців у Кампучеї треба б вважати за «офіційні, визнані форми», а національних борців проти чужинецької агресії — за «неофіційні, невизнані форми». В Литві, Латвії і Естонії радянський режим є нібито «офіційні, визнані форми» і т.д. Можна б поставити до автора цієї тези запит: хто зробив ці «форми» офіційними і ким вони визнані? Відповідь проста: завойовники і ті, які визнають право сили. Ще одна аналогія: логічно виглядало б, що коли гітлерівська Німеччина завоювала різні країни, то в цих країнах автоматично окупаційні режими ставали «офіційними, визнаними формами», а всі національно-визвольні, протигітлерівські рухи — «неофіційними, невизнаними, чи позаофіційними». Така оцінка дійсності одностороння, прихильна до накинених силою агресій форм і законів, але протилежна намаганням поневолених визволитися.

На черзі, Р. Шпорлюк пропонує для українського відділу Радіо «Свобода» такі теми: «міжнародні зв'язки Української РСР» (?), «членство України в ЮНЕСКО» (?), «внесок України в загально-союзну програму». Всі ці теми не мають найменшої користі для українців, бо вчислені ділянки є продуктом керівників російської імперії. Врешті, він піддержує «культ-обмін» з колоніально-

імперськими чинниками, що його він називає «контактами Української РСР з українцями у Східній Європі та на Заході». Ці «контакти» є пляновані й підготовлювані в Москві задля закріплення російської імперії й панування над Україною. На додаток, автор дораджує «інформувати слухачів про нові напрямки західньої марксистської думки». Але він не дораджує інформувати про «думку» українського визвольного націоналізму і його виявів.

В цілій статті Р. Шпорлюка немає навіть натяку, що Україна — з історичного погляду — державницька нація, що Україну сьогодні в 95 відсотках поневолює Росія, що в Україні проходить страшна націовбивча політика російщення, що постійно є прояви визвольної боротьби за українську державу, що десятки тисяч українців із кожного покоління страждають і своє життя віддають за ідею УССД і що абсолютна більшість української еміграції також прагне відновлення української держави. Тож наświetлення і пропозиції Романа Шпорлюка не є корисні для кращого майбутнього українського народу.

*9. Важніші теми, що повинні стояти в осередку УРС
(Укр. Радіо «Свобода»)*

В Україні народ спрагнений правдивого знання про Україну, якого не можливо дістати в советсько-російській системі освіти й інформації. Сюди найперше належить історія України, її культура та національний світ ідей, релігійно-духова спадщина, традиції тощо. Цінним матеріалом для поневоленого народу є радіопередачі про правдиву державницьку історію української нації, інформації про епохи антську, княжу, козацьку і найновішу. Комуно-російська дезінформація фальшує всі великі епохи України, представляючи їх або як частину російської історії, або применшуючи, затаюючи і принижуючи їх. Щодо ХХ століття, то ця пропаганда зокрема перекручує і фальшує події державницького характеру і представлення національних провідників. Але народ хоче знати правду. Нехай Радіо «Свобода» стане рупором правди! Правда — це велика ідейно-моральна сила!

Доцільно організувати *серії біографічних* передач про визначних українців княжих, козацьких і модерних часів. Наприклад, з постатей ХХ століття доцільно інформувати слухачів в Україні про творця визвольно-націоналістичного руху — *Миколу Міхновського*, голову української держави УНР — *Симона Петлюру*, політичного мислителя визвольного націоналізму — *Дмитра Донцова*, керівника й основника УВО та ОУН — *полк. Євгена Коно-*

вальця, основника і голову УАПЦ — митрополита Василя Липківського, голову БУД і СВУ — проф. Сергія Єфремова, революційного провідника ОУН — Степана Бандеру, головного командира УПА і провідника ОУН — ген. Романа Шухевича, модерних провідників Помісної УКЦ — митрополита Андрея Шептицького і Патріярха Йосифа Сліпого та ін.

Повинні бути передавані драматизовані серії про важливі національні події в Україні чи щодо України, наприклад, з новіших часів доцільно подавати про: створення таємного Братства Тарасівців на могилі Тараса Шевченка в Каневі (1891 р.), виступи Миколи Міхновського зі славною промовою «Самостійна Україна» в Полтаві й Харкові (1900 р.), проголошення в Києві IV Універсалу УНР (1918 р.), проголошення Універсалу Соборности (1919 р.), створення УВО (1920 р.), створення СВУ в Києві (1925 р.), створення ОУН (1929 р.), створення держави в Карпатській Україні (1939 р.), акт відновлення Української Держави (1941 р.), Конференція Поневолених Росією Народів (1943 р.), Збір УГВР (1944 р.), бойкот советських виборів на заклик ОУН-УПА-УГВР (1946-1947), основуючий конгрес АБН (1946), прийняття Конгресом США і підписання през. Айзенгавером Закону про Тиждень Поневолених Націй (1959), відмічення 40-річчя АБН і 25-річчя Тижня Поневолених Націй у Вашингтоні (1983). Окрему серію радіопередач повинні становити факти про комуні-російське винищування української національної еліти, як, наприклад: С. Петлюри, провідників СВУ-СУМ, ієрархії УАПЦ і ПУКЦ, Є. Коновальця, голодового народовбивства мільйонів українців, С. Бандери, М. Сороки, В. Івасюка, А. Горської, і найновіше — ліквідування ряду українських національних діячів у 60-их, 70-их і 80-их рр.

Укр. Радіо «Свобода» повинно передавати інформації про збройно-військову визвольну боротьбу українського народу. Для прикладу дамо деякі такі події з ХХ століття: переможна битва УСС над російськими царськими військами на Маківці (1915 р.) і на Лисоні (1916 р.), героїчна оборона України під Крутами проти комуні-російської агресії (1918 р.), похід полк. Болбочана на Крим і його визволення від москалів (1918 р.), перемога Січових Стрільців над російськими білогвардійцями біля Мотовилівки (1918), Листопадовий Зрив у Львові (1918), офензива Злучених Армій УНР-УГА на Київ і його визволення від москалів (1919), Зимові Походи військ УНР (1920, 1921), розстріл москалями українських вояків під Базаром (1921), рейд УВО проти польських окупантів (1922). Доцільно інформувати про повстанську боротьбу проти большевицьких окупантів (1919-1922), збройний чин Миколи Лемика в советському консуляті у Львові за Великий Голод (1933), про бо-

ротьбу повстанських відділів на Волині проти поляків (1937), про боротьбу *Карпатської Січі* в обороні українського Закарпаття (1939), очолену полк. Михайлом Колодзінським.

Треба багато інформувати про боротьбу *легендарної УПА* проти німецьких, російських і комуністсько-польських окупантів (1942-1956). Згадати битву УПА з дивізією нацистських військ біля Колок на Волині (квітень 1943), ліквідацію бандерівцями шефа штабу «СА» ген. Віктора Люце (травень 1943), знищення німецької поліційної школи на Житомирщині відділами УПА-Південь (червень 1943), ліквідацію військами УПА-Північ на Волині 3.000 нацистських вояків генерала фон дем Баха-Зелеского (липень-вересень 1943), битву УПА-Захід з двома німецькими дивізіями на Станиславщині (грудень 1943), ліквідацію відділами УПА командира Енея маршала червоної армії Ніколая Ватутіна (березень 1944). Відмітити найбільшу битву УПА (5.000 вояків) проти 30.000 москалів біля Гурбів (квітень 1944), де знищено 1.500 ворогів, знищення большевицької партизанської дивізії Кулагіна і Артамова в Чорному Лісі (квітень-червень 1944), ліквідацію відомого розвідчика НКВД Александра Гісідзе-Чапаєва (грудень 1943) і агента-провокатора Н. Кузнецова (березень 1944), перемогу УПА над німцями біля Скольного на Стрийщині (липень 1944), де німці втратили біля пів тисячі вояків, втрату 7.000 українських вояків з Дивізії «Галичина» під Бородами (липень 1944), бої УПА з 20-ма дивізіями військ НКВД в т. зв. Першій Хрущовській Офензиві (вересень 1944-лютий 1945), знищення командира дивізії червоної армії ген. Фьодорова зі штабом (грудень 1944), визволення відділами УПА-Захід від большевиків міста Станіславова (Івано-Франківське в жовтні 1945), про третю хрущовську офензиву «Велика Облога» проти УПА в силі 58.000 вояків (грудень 1945-червень 1946), ліквідацію ген. полк. Москаленка, командуючого окупаційними військами (травень 1946) і ін.

Поруч освітньої серії про збройну боротьбу України за державу, доцільно інформувати слухачів в Україні про великі *твори української політичної думки*, як, наприклад, Миколи Міхновського, Дмитра Донцова, підпільних публіцистів 1940-их і 1950-их років, Степана Бандери, шестидесятників, включно до найновіших «Грані культури», «Дерево національних завдань», твори Ярослава Стецька — промотора альтернативної концепції до нуклеарної війни тощо.

В Україні є постійна спрага на добрі радієві передачі з Вільного Світу в *релігійно-церковній ділянці*. Люди хочуть знати про життя Української Православної Церкви та Української Помісної Католицької Церкви, а теж Українських Протестантських Об'єд-

нань. Доцільно інформувати про діяльність патріархату ПУКЦ та передавати в Україну інформації про катакомбну Церкву.

Безперечно, Радіо «Свобода» повинно присвячувати багато уваги, згідно з висловами президента Роналда Регана, *інформаціям про національну боротьбу за волю і незалежність українського народу, і рівнож розкривати народовбивчий комуністично-російський імперіялізм*. Наприклад, слухачі в Україні напевно хочуть чути якнайбільше передач про пок. Михайла Сороку — визначного організатора повстань політв'язнів в концтаборах СРСР в п'ятдесятих роках, про пок. д-ра Володимира Горбового — представника в уявленій Україні Українського Державного Правління (створеного 1941 року), про визначних жінок-націоналісток, які віддали своє життя для визволення України з-під російського ярма, як Галина Дидик (1980), чи провідниця ОУН на Буковині Нізя Голицька-Мотря, закатована НКВД 1945 року. Нуся Михайлович, закатована НКВД разом із 600 українками-політв'язнями в Кінгрі 1953 р., Марія Пальчак, що загинула в групі ОУН на Тернопільщині 1961 р., безліч медсестер, зв'язкових і розвідниць ОУН-УПА, які загинули в боротьбі з окупантами чи досі терплять в неволі (Катерина Зарицька, Одарка Гусяк, мучениця Наталія Березинська-Шухевич і Оксана Мешко), а також про національних діячів, яких знищили москалі — Алла Горська, Володимир Івасюк, десятки замордованих священиків катакомбної Церкви і тисячі нинішніх політичних в'язнів.

Очевидно, слухачі в Україні завжди зацікавлені почути про національно-визвольну діяльність української еміграції, зокрема ОУН, АБН, ОУВФ, УККА, СУБ, молодечі організації, науково-освітні і т.п.

Понад усе, Український Відділ Радіо «Свобода» повинен бути рупором ідеї «Воля народам! Воля людині!», що є найціннішою вартістю вільних державницьких націй і вільних людей!

ЖЕРТВУЙТЕ ЩЕДРО НА —

ФОНД ОБОРОНИ УКРАЇНИ,

ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД ОУН

І ФОНД АБН!

В 1000-ліття хрещення України

Степан ЧУПАК,
Швеція

ХРИСТИАНСТВО В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Від Редакції

Від перших проголошень і перших публічних закликів церковних достойників і світських провідників у справі належного відзначення Тисячоліття Хрещення України минає уже сім років. До самої ж дати Тисячоліття осталося ще три роки. Москвини та їхні вислужники в Україні розгорнули вже широку акцію в нутрі і на зовні СССР в тому напрямі, щоб тим Тисячоліттям Хрещення України ще глибше і сильніше скріпити свою теорію про «триєдиність Росії», на якій вони спирають всю свою виховну і навчальну систему, а попри це й пропаганду та імперіальну політику ще від Петра І. В нас, однаке, якось тихо — так, немов би цей переважливий ювілей хрещення України мав, як недавно висловився один український науковець, тільки «кропильне значення».

Щоб якось спричинитися до освіження тієї переважливої справи, ми оприлюднюємо в журналі дві короткі статті провідних українців із Швеції, щоб цим звернути принаймні крихітку уваги на суть нашого Тисячоліття Хрещення України, а при цьому також вказати, як на цей Ювілей задивляються громадські діячі та які надії з цим пов'язують зокрема в площині відбиття московсько-большевицького замаху на історичне минуле і всю спадщину нашого народу і нашої Церкви.

Редакція «В.Ш.»

Заки приступлю до теми про значіння християнства для українського народу, подам коротку характеристику акту хрещення, що є основою і початком християнського життя. Через хрещення ми стаємо членами містичного Христового тіла. Через хрещення ми набуваємо громадянство в Божому народі. При хрещенні одержуємо Божого Духа. Через хрещення стаємо дітьми Небесного Отця. Це перша й найосновніша з-поміж усіх Святих Тайн. Без хрещення ми не є християнами. Без хрещення ми не

можемо в ніякий спосіб поділяти життя Церкви. З цих заłoженъ ясно, чому подія 1000-літній Ювілей Хрещення Руси-України така важлива й значна.

Хрещення України — це вихідна точка історії нашого народу. Це день нашого *Християнського Народження*. Ця подія мала рішальний вплив на цілу нашу культуру і нашу історію. Християнство стало душею українського народу.

Святий Володимир Великий має найбільш визначне місце в нашій історії, бо він подбав, щоб Русь-Україна була охрещена. Хрещення нашої Батьківщини завдячуємо його мудрому прововоді і його старанням. Він прийняв християнство, охрестився сам, його княжий двір і весь народ. Найстарша наша літопись — «Повість Временних літ» — каже, що ця велика подія відбулася у Дніпрі 1-го серпня 988 року.

Організуючи і скріплюючи свою державу, Володимир Великий бачив, що треба її скріпити під організаційним оглядом. Він мусів перевести велику і складну роботу, щоб різьбити і творити один нарід, що складався з різних племен. Це важке діло він переводив, спираючись на моральні основи християнства та його духовних елементах. Володимирові Великому було ясно, що його держава мусить опертися на християнській релігії, а його нарід мусить прийняти християнство. Він передбачав, що християнство стане позитивним чинником для Київської держави.

Давня поганська віра відповідала примітивному світоглядові тодішнього громадянства, вона не підносила населення на вищий ступень культури.

Князь Володимир Великий — це розумна людина, великий політик й дипломат. Тому не диво, що народ наділив його ім'ям «Великий». Запитаємось тепер, що одержали мешканці Руси-України, приймаючи християнство, яке стало державною релігією?

Відповідь: вони в першій мірі одержали правдиву релігію, об'явлену Богом, а далі — Церкву, духовенство, чудовий обряд, письмо, що дало їм змогу стати грамотними і розвинути письменство, літературу та культуру.

Християнство причинилося до розвою обрядового мистецтва. Приймаючи християнство, тодішні мешканці одержали високі моральні принципи, які піднесли суспільність під моральним оглядом, причинилися до покращання положення понижених шарів суспільства і до зміцнення самої держави, заведення в ній влади і правопорядку та справедливості. Іншими словами, соціальна справедливість найшла своє приміщення в офіційному

введенні Св. Володимиром Великим християнства на Руси-Україні.

Релігія й Церква — це дві головні засади української історії. Вони зустрічаються, співдіють і зливаються в одну цілість. Релігія закріпила в українському народі вселюдське поняття добра, а Церква дбала, щоб це здійснити в житті кожного українця та всієї української спільноти.

Коли християнізація держави за Володимира Великого стала поступати вперед, тоді виразно змінювалося обличчя держави. Під впливом релігії і Церкви став народжуватися один нарід. На місце колишніх поганських ідолів стали появлятися церкви. Під впливом християнської науки почали устійнюватися релігійні, громадські і соціальні питання. Кожна Церква стала об'єднуючим чинником етнічно зрізничкованої маси в окрему субстанцію. Церква-парафія об'єднувала двори й поселення, зближувала до себе суспільні верстви та установляла дружнє співвідношення. Під впливом релігії й Церкви держава стала організуватися на засадах моральних законів, а не на фізичному примусі. З приходом християнства окреме місце між громадянством зайняло духовенство, яке було світське і чернече. Духовники закладали школи та бібліотеки. В ділянці освіти відзначалося монаше духовенство, зокрема ченці Києво-Печерської Лаври. Серед церковного проводу тих часів вирізняється постать Отця Настаса з Корсуня, першого провідника, правдоподібно єпископа української Церкви, якому князь Володимир Великий передав Десятинну Церкву, а також адміністрування «десятини».

Професор М. Чубатий підкреслює, що в церковних справах Св. Володимир придержувався засади: «Свобідна Церква — у свободній державі».

Тодішнє українське духовенство вийшло із народу, виявляло велику лояльність і любов до свого Володаря та своєї Землі, воно було високо патріотичне.

Цей патріотизм і любов до своєї країни-землі зберегли нам кращі зразки давнього письменства. Між ними такі твори, як «Повість минулих літ» Нестора літописця, проповіді Св. Теодозія Печерського, «Слово о законі і благодаті» Митрополита Іларіона, «Подорож до св. Землі» автора Данила Паломника, який на гробі Господнім запалив лямпадку за князів та рідну Землю.

Вплив християнства позначувався також на міжнародніх зв'язках, де торговельними відносинами керували засади справедливості. Християнські засади проникнули до найголовнішої клітини

спільноти — до сім'ї. Про це знаходимо згадки в літописі, а в «Поученні дітям» Володимир Мономах виразно говорить про цю засаду в дусі християнського вчення, кажучи: *«Старших шануй як батька, а молодших як братів»*.

Тодішня жінка-мати найшла собі належне місце в спільноті, місце пошани. Тут видно сліди християнського вчення і добрих прикладів. Уже в заранні християнства в Русі-Україні поширювалися ікони Богоматері, якої культ проявлявся в численних храмах Божих і церковних піснях, що мало вплив на поширення культу жінки, зокрема культу Матері. Цю пошану передавали далі в наступні покоління славні українки, як Св. Ольга, княжна Ярославна, українські княжні, які виходили заміж за князів і володарів із сусідніх держав.

Християнство внесло в душу народу почуття правопорядку в соціальну справедливість та пошану. Церква, духовенство і керівна верства з князем на чолі, з'єднували, формували й скріплювали народ.

Споювання різних слов'янських племен в одну державу, які часто зі собою ворогували, натрапляли на поважні внутрішні і зовнішні перешкоди. Ці племена мусіли перейти т. зв. «перевиховання», упадків і піднесення, щоб знайти шлях до соціального пристосування у нових етнокультурних умовах. З примітивних племен-спільнот витворювалася завершена цілість. У цьому важливому завданні відіграло визначну роль християнство, яке допомагало своїм вченням і соціальною акцією сполучати ці племена в одно.

Разом з християнством, як було вже сказано, в Русь-Україну загостила наука й освіта. Князі старалися, щоб місцеве населення, зокрема керівна верства, бояри, були грамотними. Тому вже в 988 році в Києві засновано першу школу. Виховними установами була охоплена не тільки хлоп'яча молодь, але також і дівоча, яка існувала вже в Києві від 1086 року.

З літопису «Повість временних літ» довідуємось, що князь Володимир Великий почав забирати дітей у визначних людей, щоб дати їм книжну науку, а матері оплакували їх як померлих.

Завдяки християнству, Київська Русь стала здобувати собі належне місце між іншими країнами. Вона стала головним політичним й культурним осередком у Східній Європі.

В Київській Софії, а також при інших церковних осередках існували школи, а при них й бібліотеки. На жаль, дотепер нема вістки про знайдення книжок і рукописів з X століття.

XI сторіччя — це доба, в якій Київська Русь була державною потугою й культурним осередком в Східній Європі. З наступних сторіч не маємо великого числа доказів про розвій освіти, зокрема високого шкільництва, зате збережені рукописні збірники та мистецькі твори вказують на високий рівень і багату культуру наших предків, що їх вони досягнули через прийняття християнства. Наші сусіди вважали собі за честь бути у зв'язках з тогочасною Україною.

Завдяки християнству, розвивалася релігійна мережа церковного життя, наука, література, право, освіта й мистецтво. Багато творів, що могли б служити нам за довідковий матеріал для наших дослідів, впали жертвою воєн, вогню, чи просто знищення наїзником або грабежі, бо сусіди з півночі старалися затерти сліди українського вкладу у загальну скарбницю Східної Європи.

Нашу давню історію, літературу, мистецтво, що так гарно розвивалися під впливом християнства у світлих часах Руси-України — давно вже включено у ворожу нам російську скарбницю, а те, що збереглося до сьогодні, проклятий північний московський окупант підступно фальшує до невпізнання, бо це є якраз найцінніші історичні скарби надбані в добу християнізації та поступового розвитку християнської України. Тим своїм ганебним чином Москва хоче затерти сліди українських досягів, як собі первісної ідентичности.

З наведених з'ясувань бачимо, що християнство дало українському народові віру справедливости, дало Церкву, моральні й соціальні закони, причинилося до розвою науки, культури, освіти й мистецтва. І все це разом узятє допомогло збудувати сильну державу — Київську-Русь, що була тоді, як вже сказано, могутньою імперією.

Отже, стоїмо сьогодні в обличчі Ювілейних святкувань 1000-ліття християнства в Руси-Україні! Готуймося до гідного відзначення тієї історичної події! Хай цей світлий Ювілей буде радісним для нас Торжеством. Ювілеєм спільної праці, щоб рятувати від загибелі здобутки наших предків, їхню й нашу християнську спадщину, що залишив нам князь Володимир Великий і його наслідники!

Арсен ТУРЦЕВИЧ,
Швеція

СЛОВО НА З'ЇЗДІ УКРАЇНЦІВ СКАНДІНАВІЇ

ВАШЕ ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕНСТВО!
ХВАЛЬНА ПРЕЗИДІЄ!
ВИСОКОПОВАЖАНІ ПАНІ Й ПАНОВЕ!

Як знаємо, головною точкою нашого сьогоднішнього З'їзду Українців Скандінавії є обговорення підготовки до зустрічі й проведення Ювілею 1000-ліття Хрещення Руси-України в 1988 році. І мені, як одному з координаторів в Місцевому Ювілейному Комітеті на Скандінавію і як членові Ювілейного Європейського Комітету 1000-річчя Хрещення Руси-України припала честь виступити з коротким словом.

Всі ми здаємо собі справу з того, що перед нами стоять великі завдання до виконання й великі труднощі до поборення у зв'язку з підготуванням і відзначенням Ювілею 1000-річчя Хрещення України.

Одним із таких найперших і найскладніших завдань, на мою думку, є зі всією рішучістю протидіяти поширенню московської «теорії» про те, що Хрещення Руси-України, українського народу, є тотожним з хрещенням Росії, російського народу.

Я хотів би передусім дещо зупинитися якраз над цим питанням. Це не буде якийсь обширний реферат на цю тему. Я наведу тільки деякі найбільш влучні історичні факти, з яких чітко видно, що український народ і московський — це два різні народи, які формувалися в різних історичних обставинах і різних часах і не мають, отже, ніякої між собою «кровної споріднености», як це твердять москалі.

Український народ створився виключно із східніх слов'ян європейського Сходу, під час коли субстратна маса, яка ввійшла в основу формування московського народу, була не слов'янська, а угро-фінська. Це повинно бути, власне, вихідною точкою в наших доказах, що хрещення українського народу князем Володимиром не є рівнозначне з хрещенням московського народу.

Звернімося тепер до історичних джерел. І так, наприклад, советський історик, член АН УССР Рудинський говорить: «... що северно восточніе города (отже московські — примітка моя) воз-

нікшіє в среде їхніх язицей, («язиці» — племена), які на переломі XIII та XIV століть стали основним ядром для утворення московської держави «первоначально билі города не русскіє» — тобто не слов'янські. (По-українському: «північно-східні міста, що повстали в середині інших племен, спочатку були містами не російськими»).

Тут вказується якраз на цей час, коли то (знов же цитата московського історика Микловича) «... син Невського — Даниїл, істинний основатель Московського князівства...» «получивший Москву в удел...» (1263-1303 р.) — по-українському: «... син Невського — Данило, властивий основоположник Московського князівства, що одержав Москву в посідання...»), — тобто наводиться час повстання вже московської держави, як такої. Московський історик твердить, що тільки «... первоначально...» (спочатку, — отже...) були ці міста не «русскіє...», (розуміється й населення міст) — не слов'янські.

Як довго цей «первоначальний» період тривав в дійсності — годі сказати, мабуть, і за князя Даниїла в цих місцевостях навколо Москви, а може і в самій Москві лунала ще «... инородческая речь...» — не слов'янська.

Український історик Вадим Щербаківський заподає, що «... кривичі зайнялися асиміляцією тих тубільців — фінів, щойно в XI і XII віках...». Що ж це за «інніє язиці...» заселяли Московщину, або північно-східні землі Європейського Сходу? Наш Київський Літопис заподає назви цих племен, а саме: Чудь, Лів, Вод, Ям, Весь, Перм, Миря, Муром, Мордва, Мерщера, Череміси, Юрга, Печора, Корель, Зиряни, Самояд, Ерза й інші. Що асиміляція цих угро-фінських племен, або, скажімо, «слов'янізація» не так то й швидко проходила, видно із даних іншого знаного московського історика В. Ключевського, який цілево ототожнює Київську Русь з Росією, проте змушений був не тільки ствердити, що (цитата) «... в області Окі і верхней Волгі (горішньої Волги) в XI-XII віках жilі трі фінскіє племені Муром, Мера і Весь (якраз назви, які згадує й наш Літописець), але змушений й пояснити, що (знов же цитата В. Ключевського) «... в краю, которой лежал в не старой коренной Руси (тобто поза межами властивої Руси-України) і XII век бил более инородческим чем русским краем...», — тобто «більш чужинецьким ніж слов'янським краєм».

Виникає питання: якже ж москалів почали зараховувати до слов'янських народів? Це досить об'ємиста тема, можливо, що хтонебудь із нас опрацює її на слідуочу нашу зустріч. Але я, однак, зачитую згаданого вже мною історика проф. Вадима Щербаківського, якого твердження буде конкретно відповіддю на вище поставлене питання.

Професор Щербаківський доводить, що «Україна (чи, радше, властиво Київська Русь) зовсім не брала участі в утворенні московських слов'ян, а брали участь кривичі (що я вже попередньо згадав), яких наш Літопис XI віку навіть не зачисляє до «слов'янського язика» (племени).

Вправді ж короткий нарис постання московського народу (московської держави), але спертій на історичних даних, повинен все ж таки дати нам бодай хоч деяке уявлення про це.

Тепер нам треба принаймі коротко зосередитися над питанням, як створилася «древньоруська народність» — Київська Русь — Україна

Найкраще, і то обов'язково, знову вдатися таки до історії, що твердять на цю тему московські, советські історики-дослідники, як ось, наприклад, академіки АН УРСР — Брайчевський М. Ю. і Шовкопляс Г. Г.?

Цим советським вченим і іншим, хоч і як вони намагаються історичні дані про виникнення українського народу й Київської Держави «допасувати» до своєї «теорії» щодо «кровної спорідненості» і спільного походження від одного кореня нашого народу з московським — не вдається їм цілковито досягнути свою мету. Їм все частіше доводиться таки стверджувати, що «Київська Русь утворилася в наслідок тривалого і незалежного від зовнішніх впливів внутрішнього розвитку східнослов'янських племен...» (за Брайчевським М. Ю.), які (подає далі Шовкопляс Г. Г.), «займаючись переважно хліборобством, заселяли територію сучасної України від часів неоліту».

Щодо часу, від якого датується створення древньоруської держави, Київської Русі-України, академік АН СРСР Рибakov Б. А. тісно пов'язує з епохою панування великого князя Кия, що припадає, як Рибakov доводить, на «VI столетіє», яке «характеризується цілим рядом суттєвих перемін по внутрішній і зовнішній історії восточного слов'янства», (що характеризується цілим рядом історичних змін у внутрішній і зовнішній історії східного слов'янства). Знов таки підкреслюється «восточное» (східне) слов'янство, коли йде мова про генезу старо-руської, української держави.

Далі український дослідник історії о. І. Нагаєвський подає, що коли Київський великий князь Аскольд, вже історичної Київської Русі, ходив великим походом на Візантію в 860 році, тоді північно-східні землі Європейського Сходу ще не були навіть колоніями Київської Держави. Іншими словами, не було, отже, жодних взаємовідносин Київської Держави з угро-фінськими племенами, що замешкували ті землі (центральна територія пізнішої Московщини).

А за часів Великого Князя Володимира Русь-Україна справді стала вже могутньою державою і 988 рік, в якому наші предки прийняли Христову віру, є однією з найбільших дат нашої історії.

Реасумуючи дотепер все наголошене, ми повинні найперш сконкретизувати слідувачі історичні факти й дати, а саме:

1. які племена заселяли північно-східні землі Європейського Сходу (властиво, сучасна Московщина);

2. які племена замешкували східні землі Європейського Сходу (територія України);

3. формування московського народу й утворення Московського князівства;

4. утворення Київської Держави, VI сторіччя за князя Кия, похід київського князя Аскольда на Візантію в 860 році, як володаря вже зорганізованої держави, і врешті — дату 988 рік — Хрещення нашого народу.

У світлі наведених подій і дат не тяжко буде нам ствердити, як тенденційним й брехливим є «твердження» москалів про якусь «кровну» спорідненість українського народу з московським в передісторичному та ранньоісторичному минулому, а звідси і їх «теорія», що хрещення українського народу в 988 році за Великого князя Володимира — є тотожне з хрещенням московського народу, що в той час, як знаємо, ще не існував.

І хоч які ясні і конкретні історичні факти про походження нашого народу і протилежне походження московського, проте москалі не відступають від своєї явної брехні. Мало того, вони в свою чергу історичну правду про прийняття ними християнської віри зображують ще в більш нахабній версії. Між іншим, можна зустрітися і з таким дивовижним твердженням, що московський народ прийняв, наприклад, християнську віру безпосередньо від апостола Андрія, і т.п.

Якже ж насправді прийшло християнство на Московщину? — це знов таки тема, яка вимагає окремого опрацювання. Але для загальної інформації наведу деякі історичні дані у зв'язку з цим.

Віра Христова поширювалася на північно-східних землях Європейського Сходу, чи пак на Московщині, завдяки глибоко ідейним подвижникам Києво-Печерської Лаври, яка заснована була преподобним Антонієм за часів Великого князя Ярослава.

До цих земель, що пізніше були своєрідними колоніями Київської Держави йшли наші, київські, побожні ченці, почавши з другої половини XI століття. Але християнізація цих угро-фінських племен не була для них легким завданням. В боротьбі з темнотою та ідолопоклонством цих неслов'янських племен багато наших руських-українських проповідників наложили головами, як, наприклад, св. Леонтій, який згинув мученицькою смертю в Росто-

во-Суздальській землі, або богоугодник — подвижник Києво-Печерської Лаври, св. Кукша й інші, яких ці дикі народи, — як пишеться в Печерському Патерикові, — мучили, заковували в кайдани, били, аж доки не «стік кров'ю», не «зогнив від ран» і не «зсохся».

І коли нарешті з бігом часу ці народи сучасної Московщини схристиянізувалися, то ця християнська віра, хоч вона й звалася православною, була відмінна від нашого, українського православ'я. Це московське «православ'я» відповідає специфічній варварській ментальності москалів. Таким воно своєрідним, або «казьонним», як слушно окреслив у свій час, Митрополит Андрей Шептицький — залишилося і по сьогоднішній день.

Зрештою, трапляється, що й самі москалі іноді стверджують, як, наприклад, автор книги (виданої в Америці, в монастирі Джорданвіл) п.з. «Церковь, Русь і Рим» — Ніколай Ніколаєвіч Воейков подає, що «... російское самодержавіе прийняло основу сотруди́чества (тобто «основу співпраці») с Церковью — «сімфонію властей».

Тут цей москаль «казьонну» суть і роль московської церкви, московського «православ'я» окреслює «делікатно», як «симфонію влади» з церквою.

Немає, отже, жодного сумніву, на мій погляд, що «аргумент» москалів про «спільність» з ними в релігійній царині лише тому, що вони стали християнами завдяки нам — не витримує жодної критики.

Це було б подібною нісенітницею, якщо б ми почали «удоводнювати», наприклад, що українці і греки — це один народ, бо, мовляв, християнство прийняли ми з Візантії.

Та москалі, всупереч історичним фактам і джерельним даним, не дивлячись ні на що і далі трактують історично-традиційну спадщину українського народу, як свою власну, обмосковлюючи навіть і українських святих і всю Українську Православну Церкву.

З того нам ясно, що перед нами стоїть завдання розкрити цю тенденційну лінію московської історіографії. Перш за все таке завдання стоїть перед українськими істориками у вільному західному світі.

Наше «Міленіум» є найвідповіднішою нагодою для цього.

Джерела: *«Християнізація Європейського Сходу і месіянistiчні аспірації Москви»*, — Богдан Ф. Корчмарик.

З Дому Неволі

«ХРОНІКА КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ» Ч. 5 (Видає Ініціативна група захисту прав віруючих і Церкви в Україні)

У селі Мерещів Перемиського р-ну Львівської обл. закрили католицьку церкву, бо селяни не приймали московського батюшки. Немає того в законі, щоб у церкві правив тільки священик, та ще й російський православний. Церкву закрито в 1983 році.

В 1984 році в селі Кемерів Перемиського р-ну закрито діючу церкву на такій самій підставі. У церкві тепер відкрили похоронне бюро.

В м. Бібрка 23-го травня 1984 року знищено діючу церкву місцевих укр. католиків на підставі того, що вони не прийняли московського батюшки. У день під'їхала автомашина із солдатами, і за 15 хвилин від церкви нічого не залишилось. Книги, ікони, хоругви та інше церковне майно повністю знищені.

У селі Тучне Перемишлянського р-ну, в самий перший день Пасхи прокурор району КОВАЛЬЧУК їздив по селу з юрбою міліції, вривалися до хат і якщо в хаті слухали Службу Божу із Ватикану, то особисто вилучував радіо, а господарям загрожував засланням на Сибір. Якщо так, то хто тоді лишиться в селі?

Вірні лакузи московських окупантів, місцеві комуністи, із шкури лізли, щоб заробити юдині срібняки, а слід не забувати, що окупантам однако-вісінько кого знищити першого. Знищивши УКЦ, вони тоді візьмуться за місцевих комуністів. Таке вже було...

У селі Великі Комяти відбувся обшук у хаті католички ІВАНЧО Васи-лини. Забрано католицький катехизис, Біблію, молитовник «До всіх по-треб». Після обшуку Василю Іванчо забрали в район м. Виноградів.

Тяжко хворий вірний католик Петро СИМКО. Він осліп, прикований тяжкою недугою до ліжка. Моліться за брата СИМКО! Петро Симко в

минулому один із найкращих активістів католицького підпілля в Україні. Моліться щоденно і при всіх потребах за нашого мужнього брата.

30-го травня родичі о. Антона ПОТОЧНЯКА одержали телеграму з повідомленням про смерть о. Антона, вірніше — вбивство.

У селі Грушеве Тячівського р-ну Закарпатської обл. арештований свідок Єгови М. МИКУЛЯНИЧ, якого обвинувачують за ст. 209 ч. 1 КК УССР: під час обшуку було забрано Біблію і кілька чисел журналу «Вартова вежа», а також журнал «Пробудись». Суд відбувся в кінці березня, де його засуджено на три роки концтаборів.

У селі Тересва Тячівського р-ну арештовано селянина Івана ЗИЗЯ за те, що він повернув свій паспорт владі, заявивши при цьому, що з владою сатани не хоче мати нічого спільного. І. ЗИЗЯ — один із католиків, що повернувся із «покути». Під час слідства кагебіст заявив Зизі: «Краще б ти залишався таким, як був, і ми б тебе не судили». . . Зизя засуджено на 2 роки концтаборів. По приїзді в концтабір у Пісчанці Іван Зизь на третій день був замордований в карцері.

У селі Теребля Тячівського р-ну арештовано робітника лісокомбінату Івана РОМАНА, якого обвинувачено за ст. 138 ч. 1 КК УССР за приналежність до Церкви євангельських християн-баптистів. Суд відбувся у лютому 1984 року.

Справа ч. 3-1. 1984 р.

ПОСТАНОВА

27-го лютого, 1984 р. Стрийський районний народний суд Львівської обл у складі:

головуючого — народного судді МАМЧУРА Я. С.,
народних засідателів РАТИЧ М. М., ЮНИК С. М.,
при секретарі ЮРКІВ О. П.,
з участю прокурора ЯРОЩАКА П. В.
та адвоката МАЦИПУРИ Г. І.

розглянув на відкритому судовому засіданні у м. Стрий подання адміністрації Бережницької міжрайонової психіатричної лікарні Стрийського р-ну Львівської обл. про заміну типа психіатричної лікарні хворому РАФАЛЬСЬКОМУ Вікторові Парфентієвичу, 1918 р. народження, обвинуваченого за ст. 62 ч. 1 КК УССР. Рішенням Сичевського райнарсуда Смо-

ленської обл. від 5-го березня. 1981 р. і спрямованого на лікування до психіатричної лікарні загального типу

ПОСТАНОВИВ:

Адміністрація психіатричної лікарні просить замінити РАФАЛЬСЬКОМУ В. П. міру медичного характеру з примусового лікування в психіатричній лікарні загального типу, на примусове лікування в психіатричній лікарні спеціального типу через погіршення його стану: в кінці січня 1983 року він утік із лікарні і був затриманий у м. Москві. Після повернення до лікарні 17.3.1983 р. психічний стан його не поліпшився, за ним потрібний постійний догляд, щоб він не повторював суспільно небезпечних дій, що в умовах психіатричної лікарні загального типу важкувато.

Із висновку стаціонарної судово-психіатричної експертизи ч. 48 від 1.2.1984 р. видно, що РАФАЛЬСЬКИЙ В. П. має психічне захворювання у формі шизофренії з вираженням дефектом в емоційно-вольовій сфері. Особливості ходу захворювання і характер доконаних повторних небезпечних дій зазначають необхідність застосування, в цьому випадку, примусового лікування хворому РАФАЛЬСЬКОМУ В. П. в лікарні спеціального типу в системі МВД.

Розглянувши зібрані докази, вірші, написані в стані шизофренічного маячіння, а також висловлювання Рафальського з критикою КПСС, висновки прокурора й захисника, суд вважає необхідним застосувати до Рафальського примусове лікування у психіатричній лікарні спеціального типу, а тому на підставі наведеного, а також того, що в умовах лікарні спеціального типу буде виключена можливість доконання чергового суспільно небезпечного злочину, керуючись ст. 13 КК УССР, ст.ст. 419,422 КПК УССР, суд постановив:

Рафальському В. П. примусове лікування в психіатричній лікарні загального типу замінити на лікарню спеціального типу в системі МВД.

Постанова може бути обжалована протягом семи діб у Львівському обл. суді.

Головуючий: Мамчур Я. С.

Народні засідателі: Ратич М.М., Юник С. М.

З оригіналом згідно

Голова наради Я. С. Мамчур

Цікаво знати, чому вірші написані у стані «шизофренічного маячіння» є небезпечними для КПСС? А втеча до Москви — незмірним злочином!

Невже ті, що знущуються над Рафальським, так певні у своїй безкарності? Невже вони думають, що намагання знищити українського патріота затоне у Лєті? За спиною лікарів-психіатрів і советського суду стоїть КГБ, самий страшний злочинець — воно відповідає за всі злочини чинені владою. Католицька Церква уважає, що присудження Рафальському примусового лікування у психічній лікарні — це просте зазіхання на життя українського поета, і ми ніколи не забудемо ні його катів, ані саму жертву свавілля КГБ.

Моліться за мученика РАФАЛЬСЬКОГО! ПРОТЕСТУЙТЕ!

Українці!

Почавши від 3-го травня і до 9-го на терені Закарпатської України багато католиків і некатоликів одержали повідомлення із військового комісаріату про позов резервістів ніби то із-за погіршення становища УССР. Що це? Це явна провокація московських окупантів: немає ніякого напруження, вас хочуть кинути в афганську різню. Сумління кожного члена української НАЦії є при ньому. У якій бік повернути зброю і свою ненависть — вирішув відповідно свого сумління, з вірою батьків і дідів, яка знівечена і знищена Москвою. . .

*

Останнім часом влада почала вживати термін «новоуніяти». Що це таке? Звідки взялися «новоуніяти» і чи є вони в дійсності? Просто-напросто, влада шукає шляхів до дискримінації нашої УКЦ, тому КГБ пустило в ужиток термін «новоуніяти» замість старого «покутники». . .

Цілком ясно, що «уніят» означає той, хто об'єднався з Римом; в такому разі із ким взяли унію кагебістські «новоуніяти»?

Ця провокація з легкої руки КГБ перекочувала на шпальти радіостанції «Свобода» — кому-кому, але їм найлегше взяти правдиву інформацію від Патріярха Йосифа І, провідника нашої Церкви. Навіть розламники-покутники себе «новоуніятами» не називають; вони себе не називають і покутниками, а справжніми католиками, тим більше, що після виходу о. Антона ПОТОЧНЯКА із цього «руху» основна маса віруючих вернулася на попередні позиції, а оті кілька десятків, які залишились за завданням КГБ, раптом із чиеїсь легкої руки стали «новоуніятами». Тільки людина некомпетентна в питаннях віри може вжити термін «новоуніяти». Тим більше дивно, що український відділ радіостанції «Свобода» найшов можливим уділити час «новоуніятам», які не існують, але ж хтось приніс цю інформацію на радіостанцію!

Часто наші вірні питають: чому наша (українська) радіостанція не приділяє уваги вихованню релігійності у нашої молоді? Кажуть: пишіть Надійці, але ж не Світлична складає програми. Питають: чому стільки «води» в програмах, чому російська «Свобода» цікавіша від нашої, і іще тисячі чому. . . Пояснюємо, що ми не маємо ніякого впливу на складання радіопередання. Єдине, що ми можемо — це просити радіо «Ватикан», українську секцію, щоб після Служби (Божої — Ред.) більше передавали матеріалів про церковне єднання, а також мистецькі й музичні твори наших національних поетів, композиторів і письменників.

*

До Президії Верховної Ради ССРСР,
від. гр. КОБРИНА Василя Антоновича

З А Я В А

1-го листопада 1979 року на Янівське кладовище, згідно християнської

традиції, львовяни приходять на могили своїх померлих батьків і родичів, щоб у цей день пом'янути їх у своїх молитвах. Прийшов і я на кладовище, щоб відвідати могили своїх рідних і близьких. Коли я проходив біля могил Січових Стрільців, то побачив, як КГБ і міліція ідуть рядами і носками чобіт збивають свічки й вінки, які вночі львовяни поклали на могили своїх синів і батьків. . .

Я підійшов до розваленної могили і поклав затоптану у сніг свічку на місце; я зробив так, як належить християнинові. В цей час на мене накинулось п'ять-шість чоловік в уніформі і без слів почали мене бити: при цьому кагебісти змушували мене викинути свічку з могили — я відмовився. . .

Після цього міліціонери повели мене до адміністративного будинку кладовища, де мене обшукали й почали допит. Я відмовився відповідати на запитання, заявляючи, що все це є порушенням советського закону. Мене знову почали бити, лаючи і ганьблячи мене як націоналіста. В цей час зайшов якийсь чин із КГБ, взяв зі столу пучок квітів, який був відібраний від старенької жінки, заявивши, що він ці квіти покладе цій. . . (висловився лайливим словом) КОЗАКУ (комуніст забитий у 30-ті роки). Я не витримав і сказав, що так про померлих не згадують, тим більше за свого побратима-комуніста. На це кагебіст відповів, що всі на Бандерівщині бандерівці, і якби його влада — він би всіх перестріляв. . . В цьому нема нічого дивного, бо органи КГБ заповнюють люди, в яких немає нічого святого, ще й до того заїлі вороги України. Кагебісти є неконтовльованими злочинцями на службі держави, яка без цих опричників не може обійтись.

Після промивання мозку мене повели до районного суду, де без усяких норм і порядку суддя зачитав рішення — 15 діб арешту. Коли я спитав за що? І де в законі сказано, що за відвідання могил Січових Стрільців потрібно судити? Він гримнув, щоб мене забрали і добре мені дали, бо я дуже мудрий. Після суду по-советському я проголосив голодівку.

На шосту добу прийшов прокурор і почав розмову, задаючи провокаційні питання, обзиваючи мене націоналістом, і врешті наказав відвезти мене до обласної психічної лікарні, що й було виконано міліцією і бригадою убивць у білих халатах.

Лікарі спитали мене, за що я потрапив у міліцію; коли я відповів, що мене арештували за те, що я був на могилах Січових Стрільців, вони почали сміятися, а тоді один із лікарів сказав, що мене трохи полікують і тоді з мене вийде дурість бандерівська. . .

За два тижні мене викликав головний лікар МИЗЮК Б. В. і сказав, що якщо я більше не піду на могили, то мене випустять, у висновку написав «психопатія». Я не знав, що мої рідні підняли галас і клопочуться про мое звільнення. При цьому лікар сказав, що якби я не був українським католиком, то мене напевно ніхто б не рушив.

Не слід уважати, що комуністи Москви знищили тільки українські могили — ні! Місто Львів повне могил трагічних нещасть різних націй, за винятком російських. . . Одноразово із Січовими Стрільцями, були поховані й вояки польського війська — ці могили також знищені. Хочу додати, що ці могили були закладені задовго до так званої советської влади у самій Росії. У свій час польська громадськість вибудувала велич-

ні пам'ятники американським, англійським і французьким старшинам, які воювали на боці поляків проти УНР, але нікому й до голови не приходило знищити ці могили. . . А ось катебістські бешкетники не тільки знищили, а й наругалися над цими могилами — вони там побудували гаражі!

У тридцятих роках українська громадськість побудувала величні пам'ятники турецьким і німецьким воякам Першої світової війни — їх спіткала та ж сама доля, що й могили поляків. . .

Жидівське кладовище також не було залишене в спокої — початки зробили гітлерівці, колишні спілльники Москви, а тепер на місці жидівського кладовища кар'єри піску. . .

Український народ здавна шанує могили своїх предків — це один із національних культів: іще з часів козаччини насипали величезні земляні могили, і на них ставили хрест. Немає тепер козацьких могил — їх знищив окупант, найстрашніший якого знала історія. . .

Шанування могил — це частина нашої національної культури, частина нашої цілості, яке ви знищуєте з жорстокістю й ненавистю. Самий страшний гріх, зроблений людиною, — це наруга над могилами, а ви переступили всі норми дозволеного — ви плюнули в обличчя всім націям світу — оце ваша культура. Та що й казати, коли свіжа могила композитора В. ІВАСЮКА була спалена тієї ж ночі після поховання, і все це — робота кримінальних бандитів із КГБ. Не буду згадувати про конституцію, і про закони — їх в СССР немає, не було і не буде. . .

Я пишу цю заяву з думкою про те, що проблема могил і пам'ятників буде вирішена позитивно — знищеного не повернути. . . Треба думати, що буде в недалекому майбутньому з вашими могилами, де поховані російські непрошені «гості» на нашій землі, а могили — це історія наших предків.

22 січня, 1980 р.

21-го травня ц.р. помер на 88 році життя д-р Володимир ГОРБОВИЙ. Поховано 23-го травня у рідному місті самого найстарішого національного революціонера України.

Д-р В. Горбовий особисто знав Івана Франка, був знайомий із багатьма діячами національного руху України. В 1919 році був ранений під Козятином у боях з московським наїзником. В 1922 році режимом Пілсудського був засуджений на смертну кару через повішення. Утік із в'язниці. Переховувався і за якийсь час утік закордон на землі Закарпатської України, що була розірвана на чотири клапти, а із Східного Закарпаття була утворена так звана Підкарпатська Русь.

Проживав у Празі й Братиславі. Був членом ОУН, одноразово був головою Українського Національного Комітету. Під час війни Гестапо арештувало його разом із С. Бандерою і Я. Стецьком. Сидів у Маобітській в'язниці. В 1947 р. арештований у «новій» Польщі за те, що в 1922 році втік від покарання маршала Пілсудського. В 1949 році польська влада видала В. Горбового советам. Це єдина людина, яка була ув'язнена за постановою ЦК КПСС. Відсидів у советських концтаборах 25 років.

Вічна пам'ять національному героєві України д-рові В. Горбовому!

У селі Добрянське Тячівського р-ну Закарпатської обл. у самий перший день Великодня була силою закрита діюча церква. Мотиви ті ж самі: селяни не хотіли московського батюшки. Після драки з міліцією і дружинниками було арештовано місцевого православного священика ніби за те, що він таємний уніят і під його впливом селяни почали бійку з владою; арештовано також п'ятеро селян. . .

Уже в котрий раз влада загрожує фізичною розправою нашому голові ЦКУК Йосипові Терелі. На цей раз після чергової «бесіди» і пропозиції прокурора району Степана Браїла, який призначив навіть дату 10-го червня ц. р., Йосип Тереля має подумати й виступити з пропозицією про вихід УКЦ з-під впливу Папи Римського, наслідком чого влада дасть волю так званій «автокефальній УКЦ». . . Цікаво! Влада каже, що УКЦ не існує, що її вигадали українські емігранти разом із патріархом Йосифом Сліпим, тоді кому ж Москва хоче «давати» автокефалію? І що це буде за католицька Церква без Ватикану?

За що забитий о. Антон ПОТОЧНЯК?

В 58-59 роках, у зв'язку з піднесенням в Католицькій Церкві в Україні, Кремль мав намір утворити розлад у рядах Церкви: з цією метою серед підпільників католицької Церкви було впроваджено агентів КГБ, зокрема майора КГБ Володимира Демченка, українця із Донецької обл., який говорив, що любить східний обряд католицької Церкви, і в той же час казав також, що він колишній співробітник КГБ, але тепер, мовляв, покався і все зрозумів. . . Недурно КГБ вибрало час після смерті Папи Пія XII — смерть Папи зіграла роль прикриття далеких намірів Москви, яких не вдалося здійснити. . .

Володимир Демченко звідкись роздобув «документ» про те, що Папа Пій XII був отруєний. Це був ґрунт, на якому КГБ будувало свої далеко-йдучі заміри. . . Разом з цим впроваджувались інформатори із рядів таборових «донощиків», які мали своїм авторитетом впливати на віруючих, прикриваючись своїм минулим. Таким чином до підпілля пробрався Олекса ГНИДІН, 29-го року народження, мешканець міста Львова. Цей провокатор виконав особливу роль в русі «покутників» в Україні: О. Гнидін видав групу патріотів, які готували атентат на Хрущова в 1961 р. Це була подвійна провокація КГБ. Три особи було розстріляно, а решті 19 визначено різні терміни покарання. Але, що головне, призвідники цієї «справи» кудись безслідно зникли, зник також і Олекса Гнидін.

Щоб зберегти Церкву і не дати КГБ підготувати розлам, у кагебістський рух «покутників» за завданням ОУН вступив о. Антон Поточняк. Праця, яку виконав о. Антон, величезна. Своім авторитетом він не дав заманеним вірним піти тим шляхом, на який їх штовхали агенти КГБ і ціла сітка провокаторів із «колишніх». В 1982 році о. Антон виступив і від-

крив очі багатьом вірним, наслідком чого основна маса повернулася на попередні позиції. У цей час о. Антон вже був членом УНФ (Українського Національного Фронту), який було створено в 1964 р. учителем Дмитром КВЕЦЬКОМ¹ і поетом Зіновієм КРАСІВСЬКИМ².

Зараз на Закарпатській Україні залишилось 10 покутників, які повірили «об'явленням» КГБ і продовжують залишатися на своїх позиціях, а також в Галичині і на Покутті залишилось 117 осіб.

Останньою справою провокатора О. Гнидіна був арешт Семена СКАЛИЧА: всі архіви, вірші і записи провокатор видав КГБ, а С. Скалича запроторили до Пермського концтабору на 15 років. . .

29-го травня було забито о. Антона Поточняка. Забито із помсти і свідомости того, що кагебістам не вдалося створити розламу. . .

28-го травня, після чергової «промивки» шлунку, хворому о. Антонові Поточнякові стало ліпше — це зі слів убивців. 29-го травня живіт надзвичайно здувся: в'язничні лікарі сказали, що це від манни або молока. . . О дев'ятій годині за місцевим часом о. Антон помер.

Замучено і вбито 72-річного українського католицького священика.
Вічна йому пам'ять!

О. Антон народився 1912 року. По закінченні духовної академії, учився в Римі. Активний учасник національного руху, в 1944 р. о. Антон був курінним УПА. В 1947 р. був засуджений на 25 років концтаборів. Виконав низку відповідальних завдань УКЦ. В загальному, відбув більше як 29 років в'язниць і концтаборів. У 1982 році став членом Ініціативної групи захисту прав віруючих і Церкви в Україні. Разом з цим о. Антон був членом центрального проводу УНФ як член його виконавчого комітету. Вірний син України, який все своє свідоме існування віддав Україні і своєму народові.

Убивство священика було зарані обдуманим і вирішеним. Відповідають за його вбивство в'язничний лікар капітан ТАЛИЗІН і начальник концтабору підполковник ПОВШЕНКО.

Львов'яни!

Вулицями нашого рідного міста ходять убивці, які боягузливо ховають свої кров'ю налиті очі. . . Нема їм прощення! Простити їх може тільки Господь Бог. . . але такі не каються. Вони готуються до нових злочинів, бо так наказує їм їхня партія. . .

*

Берн, Швайцарія,
Міжнародня Християнська Солідарність.

Брати! Друзі!

Завдання Церкви — приводити людей до пізнання волі Божої. І кожна помісна Церква прагне розповсюджувати волю Бога нашого, розіп'ятого за нас на хресті за гріхи наші і воскреслого третього дня, як це сказано у Святому Письмі. Прагне до цього і наша Українська Католицька Церк-

1. Політичний засланець у пос. Чунський, Іркутської обл.

2. Політичний засланець у пос. Луговий, Ханти-Мансійського р-ну Тюменської обл.

ва. Наша Церква є одною із слуг Ісуса Христа: як Ісуса гнали й розіп'яли, так і наша Церква гонима і розіп'ята безбожними комуністами. У нас немає права на життя, на існування. Ми переслідувані і безправні! Ісус Христос сказав: «... на суди віддаватимуть вас, та по синагогах своїх бичувати вас будуть. І до правителів та до царів поведуть вас за Мене». . . (Мат. 10: 17-18). Кожний істинний християнин бажає уподобитися Христові у всьому, навіть у Його смерті, бо власне по тім пізнаються справжні християни. . . І вірно — «... І хто не візьме свого хреста, і не піде за Мною слідом, той Мене недостойний» (Мат. 10:38).

Ніхто не зможе сказати, скільки мучеників віддали своє життя за любов, заповідану нам Ісусом Христом. Правителі Кремля вирішили і за нас, і за весь світ, що віра мусить бути знищена, а разом з нею і Католицька Церква. . . І цю місію Сатани Москва взяла на себе. Взяла і пішла проти Правди, засіваючи зерна злоби й ненависти між народами нашої планети, розпалюючи чвари й військові конфлікти, загрожуючи світові атомовою війною для того, щоб страхом паралізувати волю людей і змусити народи поклонятися князеві темряви, підігнати всіх і все під одну мірку, наложити на всіх тавро бездушності і заперечення правди.

Що може протиставити безбожним комуністам християнська солідарність? Правду і вільність Слова!

Чому правителі Кремля з такою жорстокістю нищать все, що тільки пов'язане з іменем Бога? Чому така ненависть до УКЦ? Наша Церква ніколи не схилила своєї голови перед насильством і злом. Вона завжди була зі своїм народом. Церква вчила любити, але вона вчить і противитись. . . Без нашої Церкви ми стали б тим, чим стали наші брати на Східній Україні, де на 10 сіл одна — а то й того немає — церквя. У нашого народу вкрали Ісуса, вони знищили дух любови, дух солідарности, і з ненавистю переслідують наших вірних і священників, які виконують християнську місію по всій Україні, а також і в Росії. В 1982 році, під час мого перебування в Москві, я був затриманий у помешканні російської християнки Лени САННІКОВОЇ. Люди, які мене затримали, завезли мене у 10-те відділення міліції, де КГБ провело зі мною «бесіду», під час якої в мене вимагали згоди на еміграцію, а також загрожували за розповсюдження ідеї єднання Церков. Один із кагебістів сказав: «Тобі що, мало України? На якого біса проповідуєш папізм серед росіян, ми православні». Отже, кагебісти причисляють себе до Православної Церкви. На мое питання, чому ж тоді вони нищать усіх християнські церкви, він заявив, що ми шпигуни й зрадники. Ніби я і мої друзі присягали на вірність Москві.

Українські католики ніколи не схилили голови перед злом і насильством — ми вибрали любов і боротьбу! Наша Церква вдячна нашим друзям із Міжнародної Християнської Солідарности, ми вдячні за те, що Ви не забули нашої тяжкої боротьби за встановлення істини.

Для мене знову готується нове судилище, і на цей раз мені загрозили смертю. . . Не відають, що творять.

В Ісусі Христі, завжди ваш.

Йосип Тереля

7.6.1984 р.

7-го червня цього року були викликані до Мукачівської Епархії усі священники області, де їм зачитано постанову церковної влади: у неділю літургії не правити, а замість неділі правити в суботу увечорі. Так список САВВА (Олександр Павлович БАБИНЕЦЬ, призначений єпископом Мукачівським і Ужгородським 18.3.1977 р.) одним помахом знищив все, що було святе всім християнам у всі віки національної історії.

В суботу 8-го червня священників викликала районове начальство до райвиконкомів, де офіційно заявлено правити Службу Богу не ранком і не ввечері в неділю, а в суботу. Тих священників, які не мали борід, — а таких більшість, — уповноважені у справах релігії зобов'язали носити бороди! Те, що влада широким фронтом ринулась проти релігії — не нове, але такими темпами навіть Сталін боявся рухатись. Може сьогоднішні правителі Кремля забули, що українці можуть боротися за свої права? Такі провокатори, як єпископ САВВА, в минулому інформатор КГБ, на сумлінні якого десятки замучених і розстріляних у підвалах КГБ. Так, за його доносом КГБ розстріляло українських повстанців Івана ДРАЧА та Івана СИТАРА — мешканців села Колочава Міжгородського р-ну Закарпатської обл., а також через видання ним тайни святої сповіді, КГБ знищило сім'ю В. ПАКАНИЧА, яких живими спалили у їхній власній хаті.

ЗАЯВА

Ми, нижче підписані ГРИВНІНА Ірина Володимирівна, народжена 10.8.1945 р. у м. Фергані, ССРСР, громадянка ССРСР, адреса: м. Москва, Новоолексіївська вул. д. 5 меш. 66., і НЕПЛЕХОВИЧ Володимир Іванович, нар. 8.1.1946 р. у місті Москва, громадянин ССРСР, адреса: м. Москва вул. Новоолексіївська ч. 5 меш. 66. заявляємо:

Що ми, знаходячись при здоровому змислі у твердій пам'яті, бажаємо, щоб на випадок, коли здійснення батьківських прав у стосунку до наших дітей Гривніної Мар'яни Володимирівни, нар. 17.3.1972 р. у м. Москві, адреса: Новоолексіївська вул. 5, помешк. 66. та Неплехович Яни Володимирівни, народж. 17.7.1983 р. у м. Москві, адреса: Новоолексіївська ч. 5 помешк. 66. стане для нас неможливим у майбутньому, ці наші діти були удочерені громадянкою Нідерляндії панєю А. М. BOSSHARDT, нар. 8.6.1913, Utrecht, яка мешкає в Нідерляндії на вул. O. Z. Voorburgwal, 39 III, 1012 EJ Amsterdam, полковником Нідерляндської Армії Спасіння, яка повідомила нас, що вона згідна це зробити для нас.

Ми бажаємо, щоб наші діти були удочерені полковником BOSSHARDT-ом у випадку, коли ми самі не зможемо ними піклуватися з тієї причини, що ми маємо поважні підстави сподіватися, що нам обом загрожує арешт. Для цього є такі підстави:

Я. Гривніна Ірина Володимирівна, вже була засуджена 15.7.1981 р. за політичною статтею кодексу і відправлена на заслання, яке відбула повністю. Коли 26.6.1983 р. я повернулася до Москви, влада всіма силами намагалася виселити нашу сім'ю із будинку. Невидлячись на те, що в нас 17.7.1983 р. народилась друга дитина, мені відмовили прописку у власному мешканні. Працівники міліції силоміць пхалися у наше меш-

кання і одного разу влаштували у нас у хаті бійку в присутності дітей. Біля будинку регулярно вартують автомашини КГБ. наш телефон підслухується, нашим друзям влаштовують допити. Разом із цим нам не дозволяють виїхати із СРСР до наших друзів в Нідерляндії, які нас запрошують.

Очевидно, що когось із нас, або нас обох, збираються обвинуватити в антисовєтській діяльності й арештувати.

Якщо це станеться, ми цілковито певні, що наші діти не будуть виховуватися як належить. На підставі нашого власного досвіду стосунків із совєтською соціальною, юридичною і освітньою системами ми боїмося, точніше ми певні, що наші діти, діти політичних в'язнів, будуть під реальною небезпекою психічного і фізичного знищення.

З другого боку, удочерення громадянином другої країни, особою високих моральних принципів, як полковник BOSSHARDT, необхідне в інтересах наших дітей, як тільки будемо позбавлені можливості піклуватися ними.

Ми дуже просимо тих представників офіційної влади Нідерляндії, які мають відношення до цих справ, виявити пані А. М. BOSSHARDT належну допомогу, щоб вона мала змогу удочерити наших дітей.

Ми склали цю заяву вже зараз тому, що відклавши цей крок на деякий час, по деяким причинам не зможемо його здійснити..

Москва, 1 грудня, 1984 року

(Власноручний підпис) Ірина Володимирівна Гривніна

(Власноручний підпис) Володимир Іванович Неплехович

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ТИЖНЕВИК

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ»

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — орган української самостійницької думки та речник українського визвольного руху. Він подає правдиві інформації про події на українських землях а також приносить обширні відомості про міжнародні події, наświetлюючи й коментуючи їх в дусі інтересів української справи. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» речево дискутує й розяснює всі суспільні політичні й культурні питання української еміграції й постійно містить хроніку українського життя з усіх закутків світу. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — це універсальний часопис української еміграції в усіх країнах поселення, що повинен знайтися в руках кожного свідомого українця, якому доля нашої Батьківщини не байдужа.

Передплату у Великій Британії приймає:

Українська Видавнича Спілка

200, Liverpool Road, London, N1 1LF.

Адреса Видавництва:

Verlag Schlach Peremohy

München 8000, Zeppelinstr. 67, Germany.

«ХРОНІКА КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ» Ч. 6

(Видає Ініціативна група захисту прав віруючих і Церкви в Україні)

17-го квітня 84 року в газеті «Закарпатська правда» було вміщено статтю («Бухгалтер у рясі») за підписом Г. ДАНИЛЮКА. А задовго до написання статті бригада міліціантів та КГБ вдерлася у помешкання українського католицького священика о. Олександра ТОВТА та вчинила там повний погром. при цьому було знищено певну кількість книжок із приватної бібліотеки священика, а близько 400 примірників незаконно конфісковано і вивезено. Самому священикові було зачитано постанову про порушення «Законодавства про релігійні культи» і накладено штраф: 50 рублів. Безперечно, що всього цього у статті ДАНИЛЮКА немає, немає у статті і того, що селянчане були обурені діями (злочином) міліціантів. Так, закарпатське с. Заставне стало свідком буденної «роботи» міліції та КГБ, що щоденно трудяться на ниві атеїзму. Але найстрашніше те, що між книжками є й такі, що друкovanі в Римі. — ось, де собака зарита! Молитва для невірних. Біблія для молоді та інш. Ось чого боїться влада! Так ніби українські католики мають можливість молитися та сповнювати свої релігійні потреби не підпільно! Адже тільки за те, що людина у власній хаті сповнює треби — її за це карають. Признатися, що ні один окупаційний режим, що був на Закарпатті, ніколи не вбивав і не судив на каторгу за те, що людина молиться Богові. . . .

15-го червня в селищі Довге, на Закарпатті, серед білого дня ст. ляйт. міліції Ю. Ю. СТАРОСТА накинувся на католичку Марію ТРИКУР, яка два місяці тому повернулася із советського концтабору, схопив останню за волосся і тяг як мертву через увесь центр селища до себе в управу на «разговор». Під час «разговора» Ю. СТАРОСТА кричав, що вони (тобто міліція) розбіють їй хату, а якщо потрібно буде, то він (СТАРОСТА) Марію знасилує — «і мені нічого не буде». — заявив злочинець. Марія ТРИКУР разом із своїм чоловіком здали свої паспорти комуністам, заявивши при цьому, що не хочуть мати нічого спільного з владою, яка переслідує католиків.

Марія ТРИКУР вже тричі відбувала строки покарання у московських концтаборах, а її чоловік Михайло ТРИКУР — п'ять разів. В подружжя ТРИКУРІВ комуністи відібрали дітей і помістили їх у школу-інтернат, де від дітей позривали з шиї хрестики, їх заставляють проклинати своїх батьків, а коли дочка Марії заявила вчителям, що вони сатанинці — дів-

* Як в попередніх передруках, так і в цьому слова «КГБ», «СРСР», «УРСР» тощо передаємо «КГБ», «СССР», «УССР». Слова «радянський» замість «советський» і другі подібні залишаємо як в оригіналі в діалогах тощо — Редакція «В.Ш.»

чинку зачинили в льох! Марія отримала попередження, що через місяць їх заберуть і будуть вже котрий раз судити.

Українці! Пам'ятайте, що є вірники та вірники, що до скону вірні нашій католицькій Церкві. Україні — моліться, моліться щоденно¹, повсякчас — Бог прийде на допомогу розіп'ятій Україні, не марні сльози і кров невинно убієнних, замордованих по тюрмах та таборах за віру та Україну!

*

Одержані відомості про українського політичного в'язня, що невинно карається у концтаборі в Росії — Павла КАМПОВА. П. КАМПОВ важко хворий, а коли родичі надіслали хворому ліки, то табірне начальство ліки побило. КАМПОВУ заявили, що він тут здохне. Павло КАМПОВ незаконно утримується на території Росії, де йому приготована доля Олексі ТИХОГО. В даний час П. КАМПОВ знаходиться у табірній лікарні. Лікарі заявили, що в них ліків нема, якщо родичі надішлють — то тоді його будуть лікувати. ТЕРЕЛЯ надіслав хворому ліки, але чи віддадуть їх хворому, ніхто не знає.

*

11 червня. 1984 р.

Слава Ісусу Христу!

Добрий день, дорогі мої друзі! Так хотілося б хоч один раз в житті зустрінутись з вами на нашій рідній землі, хоч перед смертю. Але це всього-на-всього бажання, хотіння. Лиш би говорити... Боже, скільки я разів звертався до урядів ССРСР та УСССР, щоб хоч в неволю повернули мене на Україну. Та все дарма... Скільки мук я прийняв, домагаючись, щоб повернути мене на рідну землю! Але мұри холодні, а їх серця з каменя замшлого. На все воля Божа. Я зараз у лікарні. Хворію я на серце, легені та загальна слабість. Писав я своїй сестрі Марії, щоб вона звернулася до вас з проханням допомогти дістати ліки. Але до цього часу вона не виконала мого прохання, правда, вона уже жінка пенсійного віку. Та може і байдужість... Адже ми так довго невільники, що за цей час окрім батька та матері за нас забувають². Йосипе, будь ласка, не висилайте фото — я людина сліпа. Ліве око сліпе абсолютно, а праве бачить 0.1 або 10%.

Не хочу помирати на чужині! Хочеться вірити в неможливе, хочеться вірити, що доля усміхнеться і мені — мене перевезуть у концтабір на Україну, і я там спочину... Довкола все чуже, навіть повітря, яким я дижаю. Начальник табору сказав, що я тут до смерті — «отсюда живым не выйдешь...»

Цілую і обнімаю вас. Хай боронить і допоможе вам Бог.

Ваш,

Павло КАМПОВ

*

1. В цьому місці. Як і в декотрих інших очевидні русизми виправлено — Ред. «В.Ш.»

2. В ориг. копії «не забувають», що, мабуть, помилка — Ред. «В.Ш.»

Голові ЦК австрійських католиків

Пане Голово!

Мир і благословення Боже хай буде на Вас та Народі Австрії!

З приводу подій, що розгорнулися навколо трагічного питання щодо справи Української Католицької Церкви, я хочу висловити свою подяку Вам особисто та австрійським католикам за їх солідарність та християнську любов до українського поневоленого народу та нашої, спливаючої кров'ю Церкви.

Як праві, так і грішники є вічними довжниками Бога нашого. Від перших Бог чекає набожності та добрих справ, а від грішників — покаяння. І ми, християни, постійно молимося та добрих діл просимо Бога, щоб простив нашим мучителям та пом'якшив їх скаменілі серця... На все воля Божа! Але говорив Ісус: «Підете між вовків світу сього»³, що означає, що ми мусимо не тільки молитися, але й активно іти життям та в міру сил творити добро, та розсівати зерна любови поміж злоби скаліченого світу...

Українська Католицька Церква переживає страшні часи гонінь та переслідування. Немає дня, щоб хтось із католиків не був арештований, побитий, штрафований тільки за те, що ми є вірні найсвятішому Престолові Отця нашого у Ватикані. Наш нарід, ось уже на протязі 60 років терпить нечувані знущання над вірою дідів наших з боку комуністичних правителів Москви. Нас заставляють безбожні комуністи вірити в тих богів, у які вони самі не вірять, нас насильно під карою смерти заганають у російські православні храми, нам відмовляють у праві звичайного біологічного животіння... І тому сльози радости та маленького людського щастя обмивають наші серця, коли ми чуємо, що є нарід, щирий, католицький, що переживає наші болі, як свої власні. Колись ми були вкупі, творили одне державне об'єднання. І хоч не все іноді йшло за Божим велінням, та ми стреміли до любови, до Божого спасіння. Вислідом наших давних зв'язків служить Українська Католицька Церква у Відні — церква св. Варвари. Сьогодні українці, мов ті сироти, розкидані по цілому світі із-за московського наїзника. Нація, що за обсягом є третя в Європі по кількості, є знекровлена та порабована, упала в культурі та розвитку, посміхована та скалічена. — але є Бог, що все бачить, є роботящий та щирий нарід, який має віру в майбутнє із надією в серці на нашого Господа Бога Ісуса Христа.

Уряд Москви видав новий циркуляр про повне знищення УКЦ. Ми поза законом. Із українським католиком можна робити урядовцям та міліціантам все, що завгодно. Так, 15-го червня цього року учасковий⁴ міліціант с. Довге, що на Закарпатті, Ю. СТАРОСТА, серед білого дня накинувся в центрі селища на українську католичку Марію ТРИКУР і тяг її в управу за волосся. О, люде, сліпий і без'язикий! Не було сміливця,

3. Дослівний текст тієї цитати: «Ідіть, ось я вас посилаю, як агнят між вовки» (Лк. 10:3, «Новий завіт», Рим. 1979).

4. Т. є «дільничний».

хто б захистив католичку. . . Бо знають, що кара не мине нікого, хто підійме голос протесту.

Одного активіста Церкви, що перебував у концтаборі на Вінниччині, два місяці виводили на мороз, обливали водою і тримали на холодному вітрі, під снігом та дощем, чекаючи, що останній покається і добровільно зніме із шиї хрестик, а коли побачили, що їх домагання марні, засудили і запроторили у Мордовські табори — про це він описував у своєму відкритому листі на ім'я голови КГБ Ю. Андропова.

Постійно чуємо: «Візьми, розіпни Його!»⁵ Але приходить день воскресіння, і ми віримо, що той день не за горами.

З повагою та любов'ю Ваш брат та довжник вітає Вас та Вільну Австрію.

7.6.84⁶ р.

Львів

Василь КОБРИН

*

Міністрові оборони СССР
УСТИНОВУ

ЗАЯВА

У зв'язку із посиленням ескалації війни в Афганістані, де, як відомо, у складі окупаційних військ СССР беруть участь і наші українські діти, яких російська військова адміністрація насильно, без їх згоди, погнала на афганську бойню погинати за чужі великодержавні інтереси Москви.

Ми, члени української Гельсінської Ініціативної групи захисту прав віруючих та Церкви на Україні, виявляємо свій протест щодо усталених традицій московського уряду використовувати українців у військових діях поза межами СССР у колоніальних цілях, які уряд СССР провадить у власних цілях. Афганський народ не зробив жодних збитків УССР, ні не захопив ані п'яді нашої землі, афганський народ так само не загрожує Україні ні своїм існуванням, ні своїм прагненням вибороти свою волю від чужого займанця, яким являється Москва.

А тому ми як християни і як члени Української Нації, як клир Української Католицької Церкви, виражаємо свій протест проти насильного і неправомірного⁷ запроторення наших українських юнаків на несправедливу війну в Афганістані, що її веде уряд СССР проти волелюбного афганського народу.

Українська Католицька Церква бере під свою опіку та захист всіх українців, що перебувають в теперішній час в Афганістані, за винятком тих українців, що служать у загонах КГБ. Апелюючи до широких міро-

5. Точна: «... Беріть його ви і розіпніть...» (Йоан. 19:16, «Новий завіт», Рим. 1979).

6. Так в ориг. копії, а має бути «17.6.84».

7. В ориг. копії: «Міністрові збройних сил СРСР».

8. В ориг. копії: «неправомірного».

дайних кіл світу, ми просимо не рахувати українських військовослужбовців, що перебувають в Афганістані не по своїй волі, як військових злочинців — вся повнота вини паде на уряд ССРСР.

Дана заява є офіційним документом, за яким у майбутньому міжнародному трибуналі українці, що насильно загнані на бойню до Афганістану — будуть реабілітовані. За авантюру вищих військових кіл ССРСР у Афганістані відповідальний російський шовінізм і, як відомо, 80 процентів офіцерського складу збройних сил ССРСР є яrimи шовіністами і людиноненависниками.

Україна на власній шкірі відчула і постійно відчуває політику геноциду по відношенню до Української нації з боку Москви. Якщо б УССР мала власні збройні сили, які б вели війну в Афганістані, то в тому випадку виключно всі особи, що брали б участь у цій несправедливій війні, носили б тавро *окупанта*. Українці не хочуть ні воювати, ні цієї злочинної війни — нам потрібна воля, доброзичливість народів світу, мирне щастя для наших дітей, як на сьогодні, так і на завтра.

21.6.84 р.

м. Львів

Голова Ініціативної групи захисту прав віруючих та Церкви на Україні

Василь КОБРИН

Секретар о. Григорій БУДЗИНСЬКИЙ

Член Ініціативної групи Йосип ТЕРЕЛЯ

*

23-го квітня в місті Ужгороді відбулася бесіда представників влади із членом Ініціативної групи захисту прав віруючих та Церкви на Україні Йосипом ТЕРЕЛЕЮ: зустріч відбулася у приміщенні ресторану «Едельвайс».

На зустрічі були присутні: Секретар Президії верховної Ради УССР Микола Григорович ХОМЕНКО: науковий співробітник Інституту атеїзму АСН⁹ при ЦК КПСС В. БОНДАРЕНКО: секретар обкому партії Закарпатської обл. М. М. СЕМЕНЮК та особа, яка свого імени не назвала, сказавши, що він філолог.

Зауважимо, що ТЕРЕЛЯ протягом тривалого часу на розмови із властями не йшов, рахуючи, що нема про що вести бесіди із тими, хто руйнує віру. В Ужгород Й. ТЕРЕЛЮ заманули якобы в командировку по роботі, а виявилось, що йому була приготована зустріч — розмова точилася понад чотири години.

М. СЕМЕНЮК: Йосип Михайлович, із вами хочуть поговорити товариші із Києва, як ви на це дивитеся?

(Невідомий, що назвав себе «філологом» — надалі будемо писати: філолог).

9. Академія Суспільних Наук.

Філолог: Та це ж наш хлопець, роботяга?

ТЕРЕЛЯ: Помиляєтесь, вашим ніколи не був і не роботяга, а кріпак радянського колгоспу — а потім я не знаю, з ким я розмовляю?

Філолог: Я працюю філологом у одній із установ Києва, науковим співробітником. . .

М. СЕМЕНЮК: Та ви сідайте, повечеряємо, що Бог дав, а заразом і порозмовляємо, так воно краще.

ТЕРЕЛЯ: Цікаво знати, відколи це секретарі обкомів на Бога почали покликатися?

СЕМЕНЮК: То дурна звичка, ніби пережиток.

Філолог: А тут нічого противного нема — це наше, українське.

ТЕРЕЛЯ: Раз так каже кагебіст, то тоді можна.

Філолог: Ви мене, Йосипе Михайловичу, ображаєте — я ж не кажу, що ви націоналіст.

ТЕРЕЛЯ: Кажіть. Бо я таки націоналіст, а потім, чого то встидатися бути «чекістом»? Он Юліян СЕМЬОНОВ аж зі шкури пнеться, щоб тільки заслужити похвалу від сталевих дзержинців.

СЕМЕНЮК: Може б ми спершу попоїли, а тоді вже говорили один одному неприємності.

В. БОНДАРЕНКО: Скажіть, якщо це можна — ви вже не голова Групи?

ТЕРЕЛЯ: Можна. Ніби це яка таємниця — ось і ви знаєте, не дивлячись на те, що ми не спілкуємося.

М. ХОМЕНКО: Якщо можна, чи не могли б ви нам пояснити свій вихід із Групи?

ТЕРЕЛЯ: Я є членом Ініціативної групи, як і був, тільки не голова. А потім, чого це власті цікавляться справами Церкви, адже, якщо я не помиляюся, ми відокремлені один від одного навіки.

ХОМЕНКО: Ви помиляєтесь, ми всім цікавимися, потрібно ж нам знати, що хоче ваша Група.

Філолог: Вони хочуть самостійної України, ось і дурью¹⁰ займаються.

ТЕРЕЛЯ: Думаю, Украина — государство самостоятельное из 17-го года, ведь так нас учат у школе, или я ошибаюсь?

Філолог: А то чого ви перейшли на російську мову?

ТЕРЕЛЯ: Из слугами народа лучше говорить на их родном, близком их пониманию языке. Потом у меня свое мнение по отношению к вам как к филологу

СЕМЕНЮК: Не потрібно сваритися, тут ділова розмова, а потім, яка різниця, якою мовою розмовляти — ми інтернаціоналісти, чи не так, товариші?

ХОМЕНКО: Ви, Йосип Михайлович, так і не сказали, чого це вас гали-

10. Так в одержаній копії: треба читати «дуром» або «дурістю».

чани змістили із «поста», невже не виправдав довір'я? Чи пикористали і кінець?!

ТЕРЕЛЯ: У нас демократія, не так, як у КПСС.

БОНДАРЕНКО: Але ви й уїдлива людина, вам важко буде у житті.

СЕМЕНЮК: Давайте їсти, а потім приступимо до розмов.

ТЕРЕЛЯ: І правда, я голодний, потім, із начальниками не часто випадає сидіти поруч та й ще їсти всякі наїдки, яких нема у гастрономі.

Філолог: Я бачу, що ви не такий вже і злий, то тільки зверху.

ТЕРЕЛЯ: Злые бывают собаки, а сверху я обыкновенный крепак. . .
(*ТЕРЕЛЯ* став молитися, після чого приступив до їди).

БОНДАРЕНКО: Невже ви, молода людина, і вірите у Бога? Дивно!

ТЕРЕЛЯ: Дивно про такі речі питати, а потім, ми тут не для того, щоб в'яснювати, хто в що вірить. То краще приступимо до самої причини даної зустрічі, але перед тим у мене одне питання: яка мета вашої розмови, вірніше, зустрічі?

Філолог: Це ми побачимо в процесі нашої з вами розмови.

ТЕРЕЛЯ: А якщо розмова не вийде?

СЕМЕНЮК: Вийде, ми ж українці, то навіщо нам сваритися?

ХОМЕНКО: Скажіть, будь ласка, ви священник?

ТЕРЕЛЯ: На це питання не буду відповідати.

ХОМЕНКО: А що тут такого? Потім, якщо ви були головою самозваної групки, ви не могли не бути священником, то як?

ТЕРЕЛЯ: Я вже говорив, що на це відповіді ніякої не дам.

БОНДАРЕНКО: То виходить, що ви священник?

ТЕРЕЛЯ: Ви що, прийшли сюди в'яснити, хто я? А потім, із «самозванцями» нема чого говорити.

Філолог (роздратовано): Ми виконуємо державну роботу, а з вами прийдеться ще розмовляти не раз, і . . . не тут.

ТЕРЕЛЯ: А коли це я розмовляю з вами там? У мене наготована торба, так що до тюрми готовий.

СЕМЕНЮК: Та ніхто вас не збирається арештовувати.

БОНДАРЕНКО: Скажіть, у вас, діти, дружина є?

Філолог: Дружина така сама.

ТЕРЕЛЯ: «Філолог» знаєт все.

ХОМЕНКО: Нам стало відомо, що ви полишили групу, ось ми і вирішили ще раз із вами поговорити, щоб у майбутньому не було гірше. Ви — молода людина, могли б принести користь народові, а ви із ворогами зійшлися, пиште вслякі пасквілі на нашу радянську владу, а за кордоном буржуазія гріє на тому руки.

ТЕРЕЛЯ: Ніхто групи не полишав — я є членом групи. А користь кожний приносить там, де він рахує за потрібне. Ви, ось знайшли за потрібне служити москалям, вам так краще. А щодо буржуазії, то ваш Ленін в 20-му р. назвав вас «совбуровцями» — тобто радянська буржуазія. Як бачимо, що «вождь» пролетаріату мав рацію хоч у цьому.

БОНДАРЕНКО: Де це ви вичитали? Я такого не читав.

ТЕРЕЛЯ: Я советських інститутів не кінчав, як ви, а про свого «вождя» повинні б знати геть чисто все.

СЕМЕНЮК: Нам передавав прокурор району, що нібито ви згодні написати статтю для преси про свій вихід із групи, ось ви би все і описали.

ТЕРЕЛЯ: Вам що, так кортить, щоб я написав? Прийде час — напишу, тільки не думаю, що будете мати радість.

Дійсно, в мене була розмова з прокурором Степаном БРАЇЛОЮ, він приїздив у поле, де я працював на колгоспній плянтації, — приїздив із пропозицією, щоб я написав покайного листа, то мені дадуть під грядки город і легшу роботу, але коли я сказав БРАЇЛІ, що я буду дома із дитиною, а дружина піде на роботу, бо із колгоспної зарплати ми вижити не можемо (у середньому мені припадає 60 руських рублів, за що практично жити неможливо) — на що БРАЇЛА відповів, що їм лікарів не потрібно — нехай Олена сидить дома, а ви, ТЕРЕЛЯ, будете працювати в колгоспі і більше ніж 50 рублів ніколи не отримаєте — ми антирадянщикам не будемо допомагати, тут у колгоспі і помреш. . .

СЕМЕНЮК: Я це виясню, це пряма дискримінація.

ТЕРЕЛЯ: А то БРАЇЛА сам по собі приходив до мене — КГБ його і підслало. Ви вмієте тільки торгуватися, а де торг не виходить, то тоді вбиваєте або запроторюєте до тюрми. Все, порозмовляли. Оставляйтеся здорові.

Філолог: Йосип Михайлович, ви не так зрозуміли. Ми прийшли із конкретним пляном щодо долі вашої Церкви, ну сідайте, ще кілька запитань. . .

ТЕРЕЛЯ: Конкретно — те, що після Нового року власті закрили більше як 30 католицьких церков, — там, де люди не прийняли московських батюшок, а ви прийшли вести переговори. Про долю Церкви потрібно розмовляти з українським Патріархом ЙОСИПОМ І, а не зі мною.

ХОМЕНКО: СЛІПІЙ втік за кордон, як ми можемо з ним розмовляти? Хай приїде сюди.

ТЕРЕЛЯ: В той час, коли московський уряд вигнав кардинала СЛІПОГО з ССРСР, я був у концтаборі, а мій родич сидів із кардиналом у одній камері на десятому лагпункті в «Дубровлазі», що знаходиться в Мордовії, так що як виїздив і що говорив кардинал, мені відомо більше, ніж вам.

Філолог: Як ви дивитеся на те, щоб уряд УССРСР дозволив вільно, повторюю — вільно діяти, дотримуючись радянського законодавства, вашій Церкві?

ТЕРЕЛЯ: Негативно..

Філолог: Чому? Адже ви самі про це говорили, писали. . .

ТЕРЕЛЯ: УССРСР тільки на папері. Так званий уряд УССРСР бездіяльний, ви не в силі захистити Україну навіть від русифікації, а потім, нема гарантій бодай на маленький національний розвій під Москвою — хто нам гарантує сеободу? А перетворити Церкву у те, чим є Руська Православна

Церква — вам на руку. В даний час УКЦ не є під вашим контролем, ми самі вирішуємо свої питання.

ХОМЕНКО: В такому випадку, що ви хочете особисто, і ваш клир?

ТЕРЕЛЯ: Волі.

ХОМЕНКО: Ми ж вам даємо волю, чого відмовляєтесь?

ТЕРЕЛЯ: В даний час недоцільно вести будь-які розмови на цю тему. Як УССР на ділі буде суверенною республікою, тобто ми самі будемо вирішувати без Москви власні проблеми, то тоді все прийде на свої місця. А це можливе лише тоді, як між Росією та Україною будуть встановлені таможенні кордони, УССР буде мати власну валюту, власне військо, яке буде боронити інтереси Нації від московських посягань і, що найбільш важне, то це, що парламент УССР не буде складатися тільки з комуністів, яких є значно менше, ніж християн.

ХОМЕНКО: То ви що, хочете самостійної України?!

ТЕРЕЛЯ: То ви трубите, що Україна самостійна. Я говорив і буду говорити, що вона є колонія Москви.

СЕМЕНЮК: Але ж уряд УССР дійсно надає волю УКЦ — виходьте із підпілля, реєструйтеся; хочете СЛІПОВОГО — пишіть, нехай їде на Україну, але умова одна: ви мусите проголосити автокефальність УКЦ, те, що ви пориваєте з Римом.

ТЕРЕЛЯ: То це як розуміти — як офіційну умову, чи це лише балачка?

Філолог: Розумійте, як умову; зрозумійте, ми не можемо бути у спілці з Римом; Рим — споконвічний ворог України. Згадайте історію.

ТЕРЕЛЯ: У такому випадку Церква не буде католицькою, це перше, а по-друге: історію не завадило б починати вам, тільки не московську — тут взагалі нема історії. . . І чого це ви вибрали мене для таких розмов?

БОНДАРЕНКО: Адже це ваших рук провокація із створенням Ініціативної групи захисту прав віруючих та Церкви, ось ви і повинні виступити у пресі, що не бажаєте бути у спілці з Римом. Зрозумійте, так краще буде для віруючих і для Церкви в цілому. Адже з вами розмовляють, вас вкінці вмовляють — подумайте.

ХОМЕНКО: Думайте і, можливо, що ще сьогодні напишете заяву, уряд УССР підтримає вас у цьому.

ТЕРЕЛЯ: Я один нічого не вартий, Ініціативна група не я один.

ХОМЕНКО: Ви, а ми ще знайдемо людей, але ж ви це починали, вам і карти в руки. Уряд поверне все майно УКЦ, але при умові, що ви віділетесь від Риму — згода??!

ТЕРЕЛЯ: Я не правомочний вирішувати такі питання, потім, я мушу слухати те, що мені говорить мій владика. Друге, це те, що такі питання, як легалізація Церкви, вирішується Патріярхом ЙОСИПОМ І СЛІПИМ — ось із ним і розмовляйте.

СЕМЕНЮК: Ви що, хочете вічно в колгоспі працювати? У вас діти, дружина — лікар, а ви в колгоспі, вам не соромно? Думайте, і погоджуйтеся — ми даємо вам квартиру в Ужгороді, друкуємо вашу етнографію, вірші.

дружині робота — хоче, нехай іде викладати до університету, адже вона працювала викладачем у Конотопі.

ТЕРЕЛЯ: То се що, торг?

СЕМЕНЮК: Розумійте, як знаєте.

ТЕРЕЛЯ: Шукайте кого іншого, я католик.

Філолог: Ми мали розмову з БУДЗІНСЬКИМ, він не є таким непослідовним, як ви; то ви хочете легалізації, то ви не хочете.

ТЕРЕЛЯ: Хочу, тільки не тої, що ви даєте.

Філолог: Дивіться, *ТЕРЕЛЯ*, щоб ви не пошкодували, більше такої нагоди у вас не буде. Ось Олесь Павлович уже на волі, а вам до нього далеко — він друкувався, за нього трубів світ, і то він зрозумів, хто є хто.

ТЕРЕЛЯ: То йдіть до Олесья Павловича, нехай вам і пише, благо, у нього набита рука.

ХОМЕНКО: *ТЕРЕЛЯ*, якщо ви і надалі думаєте продовжувати ту діяльність, яка є ворожа до нашої радянської держави, вас буде позбавлено громадянства ССРСР, а тоді як шпигуна і диверсанта покарано — наш уряд може бути і гуманним, але до таких, як ви, ми можемо бути і суворі.

ТЕРЕЛЯ: Дякую. Я вже повторюю, що чекаю тюрми кожної хвилини, відтоді як вийшов на волю. Правда, *БРАЇЛА* заявив, що на цей раз мене вб'ють.

Філолог: Дурниці, ніхто не збирається вас вбивати. А чого б вам не виїхати до матері в Прагу?

СЕМЕНЮК: Маргарета Іванівна в даний час у Союзі. Приємна і освічена людина, а син націоналіст.

ТЕРЕЛЯ: Мені добре і дома, емігрувати ми не хочемо — хіба б нас вивезли, але щоб вас не трудити, то я сам відмовлюся від советського громадянства. А щодо освіти матері, то вона така, як і у вас — партійна, що в переводі означає: ніякої. Я втомився, і тому рахую, що ми один одного зрозуміли. Рахую, що більше нам нема чого зустрічатися.

ХОМЕНКО: А ви не гарячкуйте, ми знаємо, що ви людина гаряча. Сьогодні трохи розмова не вийшла, то ми її продовжимо завтра, згода?

На цьому було закінчено розмову і продовжено на другий день, 24-го квітня.

(Продовження буде)

ВІСТКИ З УКРАЇНИ

ЧОРНОВІЛ Вячеслав Максимович після відбуття повного речення за суду був звільнений 12.4.1985 року. Вячеслав Чорновіл, нар. 1.1.1938 р. на Черкащині, закінчив з відзначенням журналістичний факультет Київського університету, одружений, журналіст, літературний критик і письменник. Вперше був заарештований в 1967 році і засуджений на 3 роки ув'язнення за виступ в обороні репресованих українських патріотів. Вдруге заарештований в 1972 році і засуджений на 8 років позбавлення волі. Обвинувачували його за публіцистичні писання в обороні прав України та за редагування самвидавного журналу «Український Вісник». Втретє арештований 1980 року на засланні, три місяці перед закінченням речення за суду і засуджений в м. Мирний, Якутська АССР на 5 років позбавлення волі. Всього разом Вячеслав Чорновіл дотепер карався в московських концтаборах і на засланнях 16 років.

СИМЧИЧ Мирослав Васильович дотепер карався в московських тюрмах і концтаборах повних 35 років. Останній реченець за суду йому закінчився 30-го квітня 1985 року. Мирослав Симчич, нар. 1923 р. на Івано-Франківщині, одружений, батько дітей. Вперше був заарештований наприкінці 1948 року та обвинувачений за участь в ОУН і керівництво сотнею УПА на Івано-Франківщині, за що його засудили на 25 років суворого режиму в тюрмах і концтаборах. В 1953 році Хабаровський крайовий суд засудив його на додаткових 10 років концтаборів за організацію виступів проти злочинів, які за намовою таборового керівництва знущалися над політв'язнями. В 1983 році М. Симчича знову обвинувачували в концтаборі за якусь «агітацію і пропаганду», але нема точних даних, як ці справи закінчилися. Були вістки, що його засудили на два і пів років додаткового ув'язнення.

ДОЛІШНИЙ Василь Михайлович, про якого ми повідомляли ще в березні ц. р., що його КГБ було заарештувало наприкінці 1984 року. Тепер стало відомо, що за ст. 214 КК УССР його засудили на 3 роки суворого режиму в концтаборах. Василь Долішний дотепер вже відбув 20 років в тюрмах і концтаборах під закидом приналежності до ОУН-УПА.

БОЖКО Віталій Миколайович, нар. 1949 р. на Волині, за приналежність до незареєстрованих Євангеліків Християн Баптистів в січні 1985 року був засуджений на 3 роки ув'язнення.

ЧЕРГОВИЙ ЗЛОЧИН МОСКВИ

Найстарішою архітектурною пам'яткою, що збереглася у Києві на Подолі до 1984 року (вул. Хорева 5), є церква Св. Миколи Притиска. Збудована в 1631 році, фундатором якої був київський міщанин на прізвисько Залізний Гріш.

Це невелика, збудована на хресті, однобанна церква, у пляні і об'ємно-просторовій конструкції подібна до дерев'яних українських церков. Ха-

рактерною рисою пляну церкви Св. Миколи є гранчасте видовжене західне рамено хреста і вкорочені, також гранчасті, бокові рамена — північне і південне. Баня церкви посаджена на восьмигранному барабані, який спирається на високих і широких підпружних арках, що мають дещо стрілчасту форму. Всі рамена хреста перекриті циліндричними склепіннями, які переходять у зімкнуті склепіння в його гранчастих частинах. Арки об'єднують бокові приміщення у єдину цілість з підбанним простором, що створює просторий і світлий інтер'єр.

Зовнішній вигляд храму такий же величний та могутній. Суворі площини його стін оживляються лиш наріжними пілястрами; об'єми бокових рамен дуже вдало komponуються довкола центральної бані виразної грушкоподібної форми на високому барабані. Вузькі видовжені вікна і відземі пілястри ще більше підкреслюють стрункість об'ємів церкви та руху їх мас вгору (що є притаманне всій українській церковній архітектурі).

Церква Св. Миколи Притиска була однією з перших однованних кам'яних церков на хресті у Подніпров'ї. Була «відреставрована» у зв'язку з приготуванням до гучних святкувань нібито «1500-річчя» Києва у 1983 році і у 1984 році, коли забрали риштовання, то в наслідок цієї «реставрації» вона завалилася.

Поміщуємо фотографію з церкви Св. Миколи Притиска.

Наука, дослід

Лев ШАНКОВСЬКИЙ

кол. голова Ініціативного Комітету
для створення УГВР

ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ

Постання і дія в 1943-1944 рр.

Спогад і коментар

З мандату ГК УПА¹

В. Маркус², автор гасла «Українська Головна Визвольна Рада» в «Енциклопедії Українознавства»³ вірно представив історію й дію УГВР в роки Другої світової війни і після неї, однак деякі його ствердження вимагають певних уточнень. І так, коли проф. В. Маркус стверджує, що очевидно з метою організації УГВР, «у січні 1944 року, з мандату Командування УПА Л(ев) Шанковський очолив ініціативну комісію, яка встановила зв'язки з окремими представниками кол. партій та непартійними діячами»⁴, то мої дрібні уточнення стосуватимуться: 1) назви: існував Ініціативний комітет для створення УГВР, а не «Ініціативна Комісія»; 2) дати: Ініціативний комітет остаточно оформився в другій половині березня 1944 року, а не в січні⁵; 3) роду мандату командування УПА: я отримав мандат члена Ініціативного комітету (далі ІК), а не мандат очолювати цей Комітет. Головою ІК обрали мене члени ІК на установчих зборах, що мали місце в другій половині березня 1944 року. Дуже можливо, що в ІК, який остаточно складався з 5 членів, ця честь припала мені тому, що в ньому я був представником ГК УПА.

Вперше про плян провідних кіл ОУН-УПА запросити мене до створення «найвищого керівного органу Українського Народу на час революційної боротьби», як згодом УГВР назвав «Універсал УГВР», я довідався під час зустрічі з пполк. Романом Шухевичем у дні 21-го вересня 1943 року. Цю дату пам'ятаю випадково: це було свято Різдва Пресвятої Богородиці, і цього дня в соборі св. Юра священики служили заупокійну св. літургію за членів моєї сім'ї. Після Богослуження в соборі я таки зараз у забудуваннях

св. Юра мав «стрічу» (так називали організаційні зустрічі) з Людиною, що тоді очолювала підпілля ОУН-Б, а теж як в. о. міністра військових справ УДП з 1941 року, була зверхником усіх збройних відділів УПА й Української Народньої Самооборони (УНС)⁶.

Треба тепер сказати про власні призначення в підпіллі ОУН-Б. Членом підпільної організації ОУН я був від 12.IX.1939 до 26.II.1946 р., коли до Мюнхену прибув з-поза «залізної заслони». Моя співпраця з підпіллям ОУН-Б мала військовий, або «дипломатичний» характер: працював у військових штабах ОУН, бо мав закінчені дві старшинські школи — УГА й польську, та вже мав деякий стаж дослідника української воєнної історії й адепта військової науки взагалі⁷, а «дипломатичний» тому, бо знав різні чужі мови і міг перекладати різні дипломатичні письма, а то й брати участь у дипломатичних місіях⁸. Власне, свою кар'єру підпільника ОУН-Б під час німецько-гітлерівської окупації почав від того, що у Відділі зв'язку Проводу ОУН-Б (провідник д-р Богдан Кордюк, заступник Леся Курчаба) допомагав Мирославу Прокопові перекладати різні письма й меморандуми на німецьку мову⁹.

Після поладнання ділових справ з Провідником Мироном (такий був офіційний титул Романа Шухевича в цей час), Провідник мене повідомив, що я отримаю запрошення до участі в підпільній організації, метою якої буде zorganizувати верховний політичний орган для ОУН й УПА, щось в роді підпільного українського уряду, що його покличе до життя zorganizована нами підпільна установа, щось в роді тимчасового парламенту України, очевидно, в підпіллі. Він питався моєї думки, як такий орган можна в підпіллі zorganizувати і з кого саме він мав би складатися. Вже в тій розмові виринули два варіанти організації:

1) Орган мав складатися з представників існуючих державних центрів (УНР, гетьманський центр, карпатоукраїнський центр [о. президент А. Волошин, мін. Юліян Ревай]) і з представників політичних партій, що існували до 1939 року, але з приходом московсько-більшевицьких окупантів на Західню Україну самоліквідувались, або 2) з осіб різних політичних переконань, але тих, що вже були пов'язані з підпільною організацією ОУН-Б, визнавали примат революційної боротьби не тільки проти московсько-більшевицьких, але й проти німецько-гітлерівських окупантів. Я рішуче висловився за другий варіант, вважаючи утопією погляд, що існуючі державні центри й політичні партії захочуть співпрацювати з ОУН-Б і декларувати потребу боротьби проти німців¹⁰.

Проблема комплектування майбутньої УГВР ще довго дискутувалась на різних форумах ОУН-УПА і навіть майбутній член ІК

Василь Охримович їздив до Варшави, Праги й Братіслави, щоб зондувати думку президента УНР Андрія Лівичького, Ісаака Мазепи й Юліяна Ревая¹¹. Остаточню перемогла думка, що членами майбутнього верховного органу, який згодом отримав назву УГВР, мають стати активно-діючі українські революціонери, незалежно від своєї світоглядкової чи партійної приналежності, що визнали за єдиноправильну плятформу революційної визвольної боротьби проти московсько-большевицьких і німецько-гітлерівських окупантів.

Зформований у другій половині березня *Ініціативний комітет для створення УГВР* визнавав уже повністю повищу засаду комплетування УГВР і вів перегооври з активно-діючими в підпіллі ОУН-Б революціонерами різних світогладових чи політичних переконань про їхню майбутню участь в УГВР. Від Провідника Тура я довідався також, що при *Проводі ОУН-Б* існує *Ініціативна комісія*, що постійно радить над справою утворення верховного політичного органу для ОУН-УПА, що вона намітила 9 осіб, котрі мали б зайнятись його організацією¹², а теж цікаву деталь, що перший основний меморандум з вимогою створити підпільний уряд для УПА отримав він від наддніпрянського письменника Івана Вагрянного, який в одній з підпільних областей ОУН-Б займав пост обласного референта пропаганди¹³.

Дещо пізніше, в перших днях жовтня 1943 року, молодий підпільник Роман Галібей, функції якого в підпіллі ОУН-Б можна окреслити, як функції «старшини для окремих доручень» *Проводу*¹⁴, сконтактував мене на одній із львівських «хат» з Дарієм Рибет¹⁵ і Дмитром Маївським, тоді членами *Проводу ОУН-Б*, від якого вони отримали були мандат взяти участь у підготовчих працях для створення верховного політичного центру для ОУН-УПА. Знаючи про подібне моє призначення від УПА, вони мене запросили до обміну думок про дальші заходи в цій справі. Цікаво було почути, що представники *Проводу ОУН-Б* вважають можливим згаданий уже мною варіант утворення центру з представників існуючих державних центрів і політичних партій, які в майбутньому керівному центрі революційної боротьби ОУН-УПА декларували б потребу такої боротьби також проти німецько-гітлерівських окупантів. Думаю, що на такі погляди мали тоді вплив зразки польської підпільної організації для боротьби проти німецько-гітлерівських окупантів, в якій *Армія Крайова* (АК), як підпільна армія в боротьбі, мала, як колись наша *Українська Військова Організація* (УВО), підтримку всіх політичних партій (очевидно, без таких партій, що були агентствами чужих сил), представники яких заповнювали військові й цивільні клітини підпільної організації¹⁶.

По короткому часі *Провід ОУН-Б* відкликав Дмитра Маївського

для виконання інших завдань¹⁷, а на його місце призначив Василя Охримовича¹⁸. У тому часі я також отримав нове підпільне призначення: із *КВШ ОУН Львів* мене перенесено до *РЗЗ (Реферату зовнішніх зносин, що при Проводі ОУН-Б діяв під проводом Миколи Лебеда)*, а теж доручення готуватися до подорожі до Румунії, де я мав взяти участь в переговорах *ГК УПА з ГК румунської армії*. Такі переговори мали вже місце з угорцями на Волині, а теж згодом і в Галичині та, врешті, в Будапешті¹⁹.

Остаточню *ІК для створення УГВР* зформувався в такому складі: Лев Шанковський — представник *УПА*, Дарія Ребет і Василь Охримович — представники *Проводу ОУН-Б*, адвокат мгр Михайло Степаняк — представник громадсько-політичного сектора, що підтримував *ОУН-УПА*²⁰, та інж. Ілля Сем'янчук — представник такого ж сектора господарського²¹. Про працю цього Комітету для створення УГВР скажу пізніше.

У цьому місці бажаю зазначити й підкреслити, що, не зважаючи на мою працю в установах *ОУН-УПА* першого організаційного ступня (це були установи, що працювали для *Проводу ОУН-УПА*), а теж не зважаючи на мою працю в *ІК*, а згодом теж в *УГВР* і *ЗП УГВР*, я членом *ОУН* був, як це подано на вступі²². Це означало, що в підпіллі *ОУН-Б* я не мав «організаційного зверхника», не відбував з ним «стрічей» і не отримував від нього «організаційних» доручень, що в практиці *ОУН* часами не мали нічого спільного з нормальними службовими дорученнями, які виникали з нормальних службових взаємин. І як не-член *ОУН*, я не мусів перейматися справами ідеології й групової політики, для яких не мав найменшого розуміння як людина безпартійна чи понадпартійна і до того (правди не закриєш) людина політично цілком неграмотна. може ще з найбільшими симпатіями до гетьманського руху, які розвинулись не так у зв'язку зі студіями творів Вячеслава Липинського (ідеологія), як зі студій творів Дмитра Дорошенка (історія). І мушу теж признатися, що за шість і пів року перебування в підпіллі *ОУН-Б* (тобто в підпіллі перебування в якому було конечне з огляду на ворога, бо там де ворога немає, підпілля того роду, що було в Україні, є абсурдом), до мене ніхто не звертався, щоб я таким членом *ОУН* став, або казав мені, що членство *ОУН* є конечне у зв'язку з працею, що її виконується в підпіллі *ОУН-УПА*. І ще мушу сказати, що серед молодих лідерів *ОУН-УПА*, серед яких я тоді у Львові обертався (Роман Шухевич, Олекса Гасин, Дмитро Грицай, Дмитро Маївський, Микола Лебедь, Мирослав Прокоп, Микола Арсенич, Ярослав Старух й багато інших) я знаходив багато більше розуміння для своїх часами дуже «сепаратних» поглядів і дружньої їх толеранції, ніж у багатьох сірих і несірих «еміненцій» тодішнього *УЦК*, серед

яких доводилося мені працювати, щоб тією працею прикрити свою працю в підпільних установах ОУН-УПА²³.

Закінчуючи розділ цієї праці, який трактує про підготовчу працю для організації *Ініціативного Комітету для створення УГВР*, що почалося з мандату *Проводу ОУН-УПА* восени 1943 р., і подаючи персоналії дійових осіб, хочу теж висловити свою думку, що моє безпартійне, а при тому комбатантське минуле й сучасне, яке було добре відоме керівним особам підпілля ОУН-УПА, було головною причиною мого вибору до участі в підготовчих працях для створення верховного політичного центру для ОУН-УПА. Участь не-членів ОУН у цьому ділі свідчила, що ОУН-Б справді виконує п'яту постанову *II (Краківського) ВЗ ОУН* з квітня 1941 року, яка стверджувала, що «у збройному зриві ОУН організує і веде до боротьби всіх українців, без огляду на їх політичні переконання»²⁴. Історія *Ініціативного Комітету для створення УГВР* доказує, що на переломі 1943-1944 років таких українців різних політичних переконань, що їх ОУН зорганізувала до боротьби, було відносно багато в підпіллі ОУН-УПА й тому боротьба ОУН-УПА проти німецько-гітлерівських і московсько-більшевицьких окупантів на революційному пляцдармі Західної України мала широку підтримку всього українського народу. Ця підтримка мала велике значення в окремих фазах розгортання цієї боротьби.

2. Коріння ініціативи ОУН-УПА для створення УГВР

Питання стоїть на черзі: чому, як стверджує В. Маркус в «*Енциклопедії Українознавства*», УПА й революційна ОУН (тут, очевидно, треба розуміти ОУН-Б) проявили ініціативу створити УГВР і чому цю ініціативу проявили так пізно?

Моя відповідь на першу половину цього питання така, що створення УГВР було завершенням тієї еволюції, що її в ідеології й організації пройшла ОУН-Б у роки Другої світової війни, а записання у творенні УГВР треба пояснити фактом, що УГВР могла заіснувати й діяти тільки тоді, коли для існування й дії була створена ідейна й матеріальна база. Таку базу почала творити ОУН-Б, починаючи з Акту 30 червня, але такі бази не творяться за самим штучним велінням: для їх створення потрібно місяців і років впертого труду й боротьби, великої енергії, залізної дисципліни і відданої жертвенності. В 1941-1943 роках на землях України ОУН-Б провела при повній підтримці народу велику роботу, в результаті якої на одній третій території України цілком послабилась була влада окупанта, при чому гітлерівських окупантів і большевицьких партизанів прогнано зовсім з багатьох районів. У

звільнених районах, що їх охороняли збройні відділи УПА й *Української Народньої Самооборони* (УНС), Команда УПА функціонувала як «найвища й єдино суверенна влада на звільнених землях України» і так себе називала в своїх розпорядженнях, наприклад, у земельній справі²⁵, чи теж у своїх зносинах з чужинцями. У звільнених районах під охороною УПА, ОУН-Б організувала адміністрацію, господарство, суспільну опіку, шкільництво й позашкільну освіту, медично-санітарну опіку (щеплення, дезинфекції, санітарні пункти), урухомила млини, гарбарні й ремісничі робітні, які працювали для потреб УПА й часто zatrudнювали жидівський персонал, який у спеціальних таборах працював під охороною відділів УПА²⁶.

Відділи культурної праці створювали театральні гурти, а теж організували рухомий театр під традиційною назвою «Летючої естради», який ставив популярну тоді драму Миколи Чирського «Отаман Пісня», що зображувала боротьбу українських повстанців проти большевицької Москви в 1920 році. «Дирекція лісів» діяла з рамени команди УПА і разом з усією підпільною адміністрацією (області, надрайони, райони, підрайони, кущі й станиці), разом зі Службою Безпеки (СБ) й апаратом пропаганди, медично-санітарною службою Українського Червоного Хреста (УЧХ) й курсами, шкільництвом і суспільною опікою підлягали, з серпня 1943 року, *Команді Запілля УПА*, що її очолив Ростислав Волошин («Павленко»)²⁷. Отак, на переломі 1943 і 1944 років і створилась потрібна база для дії УГВР, і варто зазначити, що для управи цією базою давно вже не вистачало персоналу з рядів *ОУН-Б*. Таким чином, у цій народній самоуправі, що стала базою для УГВР, працювали теж тисячі не-членів *ОУН-Б*, у тому теж з дозвільня *Ольжича* — члени *ОУН-М* поруч членів інших теж не-націоналістичних переконань, якими були, перш за все, високі старшини УПА, як полк. (ген.) Леонід Ступницький, полковники Микола Омелюсік і Іван Литвиненко — всі із середовища УНР, майори Поль-Польовий, командир Старшинської школи УПА «Олені», і Максим Скорупський («Макс»), командир рейдуючих частин в Житомирській області.

На революційному пляцдармі *ОУН-УПА* в Західній Україні про політичні чи світоглядні переконання ніхто нікого не питався: члени і не-члени *ОУН-Б* співпрацювали зі собою дружньо. Від учасників боротьби *ОУН-УПА* вимагали тільки переконання в потребі такої боротьби, а також визнання, що гітлерівська Німеччина є таким самим ворогом України, як і большевицька Москва, і що боротьба проти гітлерівської Німеччини належить теж до основних завдань українського визвольного-революційного руху, репрезентованого *ОУН-Б* й *УПА*. До речі, велика більшість

українського населення на революційному пляцдармі такі погляди визнавала.

Із повищеного представлення виникає, що піднята *ОУН-Б* й *УПА* ініціатива для створення *УГВР* почалася тоді, коли матеріальна база для *УГВР* вже заіснувала приблизно на одній третині української території. Але, крім матеріальної бази, заіснувала також ідейна база для створення *УГВР*, яка заіснувала як завершення тієї ідеологічної й організаційної еволюції, що її *ОУН-Б* пройшла в роки Другої світової війни. Ця еволюція сталася, головним чином, тому, що в роки війни *ОУН-Б* стала організацією масовою, масовим рухом західньоукраїнської молоді, який зумів поширитися також на осередні й східні українські землі. Коли перед Другою світовою війною організаційна мережа *ОУН* діяла тільки на землях Західньої України (Галичина, Волинь, Буковина, Закарпаття) і в таких європейських країнах, де жили українські емігранти (Чехо-Словаччина, Німеччина, Франція), то вже на початку війни гітлерівської Німеччини проти СРСР Похідні Групи обидвох відламів *ОУН* зуміли просунутися на Осередні й Східні українські землі і створити там організаційну мережу *ОУН*. Особливо тривку підпільну організацію зуміли створити в Південній Україні, включно з Кримом, Похідні Групи *ОУН-Б*, про що документарні матеріяли й спогади подав я в спеціальному дослідженні на цю тему²⁸.

Але поза територіяльним поширенням *ОУН* на Осередні й Східні землі України і включенням значної кількості українців із *ОсУЗ* і *СУЗ* до *ОУН*, її умасовлення, в роки Другої світової війни, було ще наслідком інших причин. Перед війною *ОУН*, що діяла головню проти польських окупантів Західньої України, була, без сумніву, елітарною організацією орденського типу: студенти й старші середньошкільники підбирали по селах передову селянську молодь і створювали з неї ексклюзивну організацію, здатну боротись проти всюдисущої польської поліції та її провокацій. У цій ексклюзивній організації панувала сувора дисципліна й безоглядний послух зверхникові, отже авторитарний принцип, але цей авторитаризм не був вождизмом фашистських чи нацистських організацій, але авторитаризмом кожної армії, в якій нація готується, ідеологічно й психологічно, до завдань, які стоять перед нею. *УВО*, а слідом за нею *ОУН* уважали себе підпільною українською армією, що теж готується до майбутніх завдань і тому свій «орденський» характер прирівнювали до такої «орденської» організації, якою була Запорізька Січ у XVII стол., а свій елітаризм й авторитаризм — до елітарности й провідницького принципу, який зберігають армії в кожній демократичній державі.

Коли йдеться про *ОУН*, то для її характеристики не треба на-

віть видань московсько-большевицького *agitpropu*²⁹, щоб натрапити й серед нас самих на спроби шукати джерел ідеології ОУН в ідеологіях таких європейських рухів ХХ сторіччя, як фашизм, нацизм, а навіть французький інтегральний націоналізм. Навіть такий досвідчений й об'єктивний науковець, як американський піонер наукового дослідження українського націоналізму, проф. Джон А. Армстронг, ухопився у своєму творі про український націоналізм³⁰ за ідею подібності українського націоналізму до французького інтегрального націоналізму і називає український націоналізм, зокрема «бандерівський», ексклюзивним націоналізмом типу французького інтегрального націоналізму та пише про нього завжди, коли має на увазі його «виключність», з великої літери (Nationalism). Можна сумніватися, чи така термінологія витримує критику: ідеолог французького інтегрального націоналізму Шарлс Морра (Charles Maurras) називає «інтегральним націоналістом» кожного, хто інтереси своєї нації ставить «понад усе», але в цьому випадку Морра думає про французьких націоналістів, які свою націю-державу (nation-state) Францію, чи навіть її колоніальну імперію ставлять «понад усе», отже дбають про її імперіальні чи національно-державні інтереси. Коли ж українець, який своєї «нації-держави» ще не має, говорить про «Україну понад усе», то він голосить перш за все, що така ціль, як здобуття української «нації-держави», повинна ставитись перед українськими патріотами «понад усе» інше, отже на неї треба зосередити всі зусилля української поневоленої нації.

Шукання джерел ідеології ОУН в ідеологіях фашизму, нацизму чи інтегрального націоналізму не витримує критики також тому, що ці рухи репрезентують імперіялістичні й расистські течії, що діють у великих індустріальних потугах, яким націоналістичні й расистські гасла служать для підтримування імперіялістичних експансій цих потуг і ведення ними загарбницьких воєн. Визвольні націоналістичні гасла, натомість, служать поневоленим націям, зокрема націям селянським, для організації боротьби за здобуття своїх незалежних держав.

Але коли вже хтось шукає джерел ідеології ОУН не в притаманному для неї українському середовищі, не в творах Тараса Шевченка, Івана Франка чи Лесі Українки, не в організаціях українських, що випередили фашистські чи нацистські рухи ХХ сторіччя, як, наприклад, «Братство Тарасівців» (1891), себто від ідеології «батька» українського націоналізму Миколи Міхновського (1873-1924), то таки може здивувати факт, що, шукаючи за запозиченнями для ідеології ОУН у чужих джерелах, дехто чомусь забуває про факт, що майже всі лідери ОУН-УПА наших днів (Степан Охримович, Степан Ленкавський, Степан Бандера, Зенон

Коссак, Володимир Янів, Богдан Кравців, Роман Шухевич, Олекса Гасин і багато інших) були *пластунами*³¹. Вони краще знали ідеологію Баден-Пауелла й британського *скавтіngu*, ніж ідеологію фашистів і нацистів, і може в «пластових законах», запозичених від ідеології британського *скавтіngu*, треба шукати джерел для «Декалогу», що його уклав пластун Степан Ленкавський разом з додатком про «12 прикмет українського націоналіста», або для «44 правил життя українського націоналіста», що їх устійнив пластун Zenon Коссак, той, на думку польського прокурора «сальоновий український революціонер», який згодом загинув від мадярських куль на Карпатській Україні.

Ще більший вплив на лідерів ОУН-УПА і на все членство цих формацій мали традиції збройної боротьби українських армій й українських повстанчих загонів («Холодний Яр») у часі визвольної боротьби 1918-1920 рр. Успіхи й невдачі цієї війни поклали були незатерту печать на душу, характер, думки й почуття української молоді, що поповнила була ряди ОУН-УПА. Це покоління з великим пієтизмом і патосом переживало Маківку й Лисоню, Крутянський бій, Листопадовий зрив, Чортківську офензиву, Свято української зброї на пам'ятку здобуття Києва об'єднаними українськими арміями 30-го серпня 1919 року, Зимовий Похід. Базар та інші героїчні моменти недавнього минулого, свідками яких саме це покоління було в доростаючому віці. І не можна було подивуватись, що в таких умовах провідною ідеєю цього покоління післявоєнної української молоді, джерелом усіх її починів стало незламне рішення — підготувати й здійснити новий збройний зрив українського народу й остаточно здобути й закріпити українську державність. Рішення це утверджується масово кожного року, коли на Зелені Свята молодь приходить організовано поклонитись стрілецьким могилам на цвинтарях, а теж на побоевищах Маківки й Лисоні, і цей свій святий обов'язок мусить окупити нерівною боротьбою камінням із до зубів озброєною польською поліцією. Культ традицій визвольної війни в 1918-1920 роках, культ героїзму шляхом відзначування героїчних чинів українських армій чи вшановування окремих її героїв, зеленосвяточні походи на стрілецькі могили мали куди більше значення, ніж ідеологічні твори мислителів чужих і навіть своїх. Це відноситься, перш за все, до передової української селянської й робітничої молоді, що в роки Другої світової війни створила була головний кістяк революційної ОУН й УПА.

Ця молодь могла не знати творів Миколи Міхновського. Юліана Вассіяна чи Дмитра Донцова, але вона прочитувала календарі, літописи й книжки видавництва «Червона Калина» від дошки до дошки, і вона залюбки, при кожній нагоді, співала стрілецькі піс-

ні. Видання «Червоної Калини» й стрілецькі пісні виховали в західноукраїнської молоді оцю мілітаристичну ментальність, яка була причиною, що коли прийшов довгожданий час (події на Карпатській Україні в 1938-1939 рр., Друга світова війна), то українська молодь, вихована на традиціях й ідеології української визвольної війни 1918-1920 рр., без вагання пішла в бій в рядах УПА, УНА, чи теж інших українських військових формацій. Провідною зіркою для цієї української молоді, що намагалась відродити українську збройну силу в роки Другої світової війни, була перша точка «Декалогу» українського націоналіста, в своїй суті гасло дуже ясне й просте: «Здобудеш українську державу, або згинеш у боротьбі за неї». На жаль, в роки Другої світової війни умови для цієї української молоді склалися такі, що виглядів на здобуття української держави не було ніяких, але нагод, щоб гинути у боротьбі за цю державу — було дуже багато!

(Продовження буде)

НОТАТКИ

1. ГК УПА — Головна Команда УПА зформувалась остаточно в другій половині січня 1944 року. Організаційний наказ з цього приводу був виданий 23-го січня. Пор. *Літопис УПА*, т. I, стор. 157-170. Див. теж: *Список скорочень*, додаток до цієї праці.

2. В. Маркусь — д-р Василь Маркусь, професор Католицького університету в Чикаго. У дальших частинах цієї праці не подаватиму сучасних наукових чи професійних титулів названих осіб.

3. Пор. *Енциклопедія Українознавства*, IX, стор. 3348-3349.

4. Там же.

5. Джерелом помилкової назви «Ініціативна комісія» є така моя історія УПА, поміщена в «Історії Українського Війська» (далі ІУВ), видання I. Тиктора, Вінніпег 1953 (стор. 635-832), де таку назву помилково подано, але дату зформування ІК подано правильно (березень 1944). У тій праці існує розділ 10 «Політичні події, процеси, факти» (стор. 703-709), що вперше інформацію про утворення, склад і дію УГВР подавав до публічного відома, очевидно, без прізвищ, як Кирило Осьмак, Микола Дужий, Михайло Степаняк, яких у 1953 році подати не було можна з конспіративних причин, бо вони були в руках ворога. Праця ІК і сам ВЗ УГВР були добре законспіровані й тому вони були широкому загальному невідомі. Це було причиною, що багато читачів ІУВ довідувалися про існування УГВР тільки з моїх інформацій у названій книзі. Пор. Іван Кедрин. «Життя-події-люди. Спомини й коментарі». Нью-Йорк, 1976, стор. 397-399. Вид. «Червона Калина».

6. Дня 13-го травня 1943 року, на нарадах Проводу ОУН-Б Микола Лебедь, що був Тимчасовим Провідником ОУН-Б в імені ув'язненого Провідника Степана Бандери, уступив зі свого становища й на його місце

Провід ОУН-Б обрав колегіальний Провід Організації під назвою *Бюро Проводу ОУН* у складі: Роман Шухевич — голова, Зиновій Матла і Дмитро Маївський — члени. Улітку цього року гітлерівське гестапо схопило Зиновія Матлу (на вулиці) і запроторило до гітлерівського кацету. *Бюро Проводу ОУН* у складі трьох осіб переобрано щойно на *III НВЗОУН*, в складі: Роман Шухевич — голова, Ростислав Волошин і Дмитро Маївський — члени. *III НВЗОУН* відбувся на Львівщині в днях 21-25 серпня, 1943 р. Збір присвоїв Р. Шухевичеві ступінь підполковника, а Р. Волошина призначив *Командантом запілля УПА (КомЗап УПА)* і підпорядкував йому всі ділянки ОУН-Б, що виконували запільні функції для УПА через військових референтів («військовиків») Обласних Проводів. До *III НВЗОУН* Роман Шухевич мав ступінь сотника (військова освіта: польська старшинська школа й скорочений курс Баварської військової академії).

7. Ці зацікавлення почались від участі в семінарі української військової історії, що його вів на таємному українському університеті у Львові проф. д-р Іван Кривецький, учень проф. М. Грушевського й перший український військовий історик у Галичині. Дальші зацікавлення, головним чином загальною військовою історією, організацією війська, тактикою й стратегією прийшли самотужки. В 1936-1937 рр. я допомагав Олексі Гасинові, майбутньому полковникові УПА й шефові ГВШ опрацювати підручник для українських старшин, який виявився був накладом Української Стрілецької Громади в Канаді.

8. Моя участь у дипломатичній місії *ГК УПА до ГК румунської комісії* в Кишиневі (голова — о. д-р Іван Гриньох, члени — Лев Шанковський, Микола Дужий і провідник Одеської області ОУН-Б «Річка», описана мною в книзі *«Похідні групи ОУН»*, в її кінцевих розділах. Пор. список: *Література*.

9. Прокоп Мирослав (нар. 1913), політичний діяч і публіцист ОУН-Б (Вировий, Радович), член Крайового Проводу ОУН-Б Київського краю (1942), член *Проводу ОУН-Б* (1943-1944), учасник переговорів з польським підпіллям і з підпіллям ОУН-М, член УГВР і член її Президії, член ЗП УГВР.

10. Я помилився, якщо мова про гетьмана Павла Скоропадського, бо він згодом листовно «благословив» свого представника, пполк. Варфоломія Євтимовича, стати членом УГВР. Перебуваючи у Львові, Євтимович співпрацював з *КВШ ОУН Львів*, інспектуючи військові відділи УПА і як неперевершений знавець української військової термінології, давав цінні поради рефератові видання військових підручників для УПА. Думаю, що *Статут польової служби УПА*, перша частина, був його авторства. Пполк. Євтимович не міг взяти участі в *I ВЗ УГВР*, бо саме тоді сидів у німецькій тюрмі, прискаржений перед Гестапом своїми численними республіканськими противниками за зв'язки з «бандерівцями» у Львові. Гетьманові ледве вдалося вирвати його з тієї тюрми на волю.

11. Вислід місії В. Охримовича був такий: през. Андрій Лівницький погодився був післати до УГВР обсерваторів екзильного уряду УНР, якими мали бути пп. Волхов, Карнаухів й Шкурат (останній співпрацював з підпіллям ОУН-Б). Ісаак Мазепа поставився до місії В. Охримовича цілком

негативно, чим справив Охримовичеві велику несподіванку, бо з природи своєї ідеаліст і романтик, Василь Охримович захоплювався книгою прем'єра УНР у І Зимовому поході п. з. «Україна в огні й бурі революції», що її три томи саме тоді появилися в Празі. Охримович радо бачив би І. Мазепу на чолі УГВР, хоч би навіть символічно. Прем'єр Ревай поставився був до місії Охримовича позитивно і висловив свою згоду включитися в УГВР у разі потреби.

12. Прізвища намічених до ІК осіб, крім прізвища Ростислава Волошина, тодішнього *КомЗап УПА*, не пам'ятаю. Ростислав Волошин (1911-1944), визначний український студентський діяч у Варшаві (1933-1939), провідник *ОУН-Б* на Волині й Поліссі («Північно-західний край» [1941-1943]), член *Бюро Проводу ОУН* і *КомЗап УПА* з серпня 1943 р., голова І Конференції Поневолених Народів Сходу Європи й Азії (прототип *АБН* — 21-22.XI.1943), став президентом *І ВЗ УГВР* 11-15.VIII.1944 і генеральним секретарем внутрішніх справ УГВР. Згинув у боротьбі проти московсько-більшовицького окупанта у серпні 1944 року. Пор. *Літопис УПА*, т. 8, стор. 59.

13. Іван Багряний (1907-1963, правдиве прізвище Лозов'яга), наддніпрянський поет, письменник, публіцист і політичний діяч. В підпіллі *ОУН-Б* працював у пропагандистському апараті, остаточно в Головному Осередку Пропаганди *ОУН* (*ГОП ОУН*) під проводом члена *Проводу ОУН-Б* й *УГВР*, Йосипа Позичанюка («Шаблюк», «Шахай»). Через воєнні події в липні 1944 р. не брав участі в *І ВЗ УГВР*, до якої мав мандат від *Проводу ОУН-Б*, який переголосував був спротив органів безпеки *ОУН-Б*, що спротивилися мандатові Багряного, бо він, у лютому-березні 1943 року залишився був у переходно зайнятій Червоною армією Охтирці, де й залишилась частина його сім'ї. У Братиславі І. Багряний приєднався до *ЗП УГВР*, де очолював делегацію *УГВР* у переговорах з утвореним *ОУН-М* центром під назвою *Всеукраїнська Національна Рада (ВУНР)*. Розчарування галицькими націоналістами, що в цих переговорах не могли знайти спільної мови, було причиною, що І. Багряний порвав з *ОУН-Б* і став згодом основником нової наддніпрянської політичної партії під назвою *Українська Революційна Демократична Партія (УРДП)*, якої став лідером. У цьому характері основно причинився до розгрому американської русофільської концепції Комітету Визволення Народів Росії і її української диверсії в формі 5 псевдопартій під проводом ген. Гудая.

14. Инж. Роман Галібей є автором спогаду в журналі *Сучасність* чч. 7-8 (197-201). 1984, в якому він описує свою технічну допомогу для організації *УГВР*, яку він подав як зв'язковий для окремих доручень Дарії Ребет, а згодом ІК. Інтелігентний, енергійний, рішучий і відданий справі молодий підпільник *ОУН*, Роман Галібей провів своє доручення технічної допомоги для організації *УГВР* і її *І ВЗ УГВР* у зразковий спосіб, так, що *І ВЗ УГВР*, під кожним оглядом відбувся без найменших перешкод. Особисто завдячую Р. Галібеєві те, що припадково зустрішив мене з сім'єю, в чужому мені терені й без зв'язків в умовах розвалу німецького фронту під ударами Львівсько-Сандомирської офензиви Червоної Армії (кінець липня, 1944), посадив нас усіх, в найближчому селі, на підпільну комуні-

каційну «лінію», якою заїхали в околицю м. Турки в Карпатах за два дні. Усталеними, в підпільній організації, «лініями», перевозжено підводами, або на конях чи роверами осіб, пошту, вантаж різного призначення. На визначених «лініях» рух був постійний, а перевози могли бути «експресові», або звичайні. Найважливішою «лінією» була «лінія К-В» (Карпати-Волинь), по якій проїжджали з Чорного Лісу на Станиславівщині до околиці Крем'янка («республіка командира Енея») за два дні.

15. Дарія Ребет, дружина Лева Ребета, тоді в гітлерівському кацеті за участь в УДП, дочка визначного українського педагога Омеляна Цісика і його першої дружини, буковинки Лісі Федорович (перша вчительська посада О. Цісика була в Кіцмані на Буковині і там в 1913 р. народилася дочка Дарія), мала в ОУН доволі довгий стаж праці з доростом й Юнацтвом ОУН (була референткою Юнацтва в *КЕ ОУН ЗУЗ* наприкінці 1930-их років) і через те мала широкі знайомства серед членства ОУН і цього українського громадянства, що з цим юнацтвом мало контакти. Дарія Ребет, член *УГВР* і *ЗП УГВР*, крім автора цих рядків, одинокий ще живий член *ІК*, керувала працею майбутніх членів *ІК* під час моєї поїздки до Кишинєва (січень-березень 1944) і тоді оформила була мандати до *УГВР* таких осіб, як Василь Мудрий, Зенон Пеленський, а також тих членів *ОУН-Б*, що такі мандати погодилися були прийняти.

16. Провідні кадри *ОУН-Б*, що майже поголовно вийшли зі «степанівського» *Союзу української націоналістичної молоді (СУНМ — «степанівського»* тому, що в цій організації значну роль відіграли три Степани: *Степан* Охримович, *Степан* Ленкавський, *Степан* Бандера) були непоправними романтичними ідеалістами й життєвими оптимістами, а до вироблення таких примет характеру причинялася, в значній мірі, їхня довголітня приналежність до *Пласту*. Українська дійсність цього часу не сприяла таким почуванням, зокрема, коли йдеться про політичну єдність існуючих українських середовищ, а саме: двох конкуруючих державних центрів (*УНР* і гетьманський), двох поборюючих себе фракцій *ОУН (ОУН-Б й ОУН-М)*, двох *УПА* («бандерівської» й «бульбівської») при існуючій і діючій організації *УЦК*, що мала свої політичні амбіції й підтримувала набір до *І УД УНА*. Зліпити з цього всього один центр на зразок польської підпільної організації було не можливо, але навіть у польській підпільній організації були в 1944 р., відосередні тенденції, що оформилися в організації окремих ендецьких *Народових Сіл Збройних (НСЗ)*, які зі своєю «Свентокшиською бригадою» почали були співпрацю з німецькою армією проти большевиків. Про ці справи появилася недавно цікава книжка.

17. Дмитро Маївський (1910-1945), член Проводу ОУН («Косар», «Тарас») і визначний підпільний публіцист («Дума»), був крім Якова Бусла («Галини») й старшин *УПА* членом делегації, що на вимогу святоюрських кіл відбув *єдині* в історії *ОУН-УПА-УГВР* переговори з представниками московсько-большевицьких окупантів України, які відбулися на Зборівщині в лютому 1945 року. Голова делегації окупантів представився, як полк. Головка, що дало підставу для здогадів, що підсоветський письменник, Андрій Васильович Головка, належить до советських органів безпеки. Пізніше відкрито в Києві справжнього полковника КГБ — Головка,

який під псевдонімом Сергія Тарасовича Даниленка написав книгу п. з. *Дорогою ганьби і зради* (Київ, 1972), яку назвав «історичною хронікою» і яка, справді, є доволі детальною хронікою дій ОУН-УПА-УГВР та «уніятської церкви» в кагебітській інтерпретації. У цій книзі, на 261 сторінці, є таке місце: «На початку 1945 року для бандерівського проводу ОУН і УПА... склалися такі обставини, коли він мусив показати своїм рядовим членам, ніби й сам шукає можливостей розпочати переговори з представниками Радянської влади, бо рядові члени бандерівського підпілля, так би мовити, «низи», погрожували «верхам» зробити це самочинно. З тією метою два члени бандерівського проводу ОУН-УПА — заступник Шухевича Маєвський (так — Л. Ш.) і політичний вихователі УПА «Галина» — в ніч з 26 на 27 лютого 1945 року, на 93-ім кілометрі дороги Львів-Тернопіль під охороною досить численної банди зустрілись з представником Радянської влади (ним був автор цієї книжки). Відбулася п'ятигодинна розмова...» (далі автор передає її зміст). Отак полк. Головка перемінявся в Сергія Тарасовича Даниленка і, єдиний досі, в літературі, згадав про переговори, які не відбував сам, але з іншими представниками «Радянської влади», але про місце й дату яких інформує точно. Чому у тих спогадах немає згадки про прізвище «Галини» (Яків Бусел, відомий волинський націоналіст і публіцист) і про вареники, якими «радянських делегатів» гостили українські буржуазні націоналісти, то це вже належить до службових таємниць автора.

18. Василь Охримович (1914-1954), стрієчний брат Степана Охримовича (батьки їх, священики на Стрийщині, панотці Остап і Богдан були рідними братами), хоч молодий віком, але мав за собою вже довгий стаж ОУН, як йому ми, жартома, казали, «від колиски». Неперевершений ідеаліст і романтик, але й людина дуже свідомо своїх обов'язків, невтомний у їх виконванні, Охримович, з усіх членів ІК, зробив таки найбільший особистий вклад в остаточну організацію УГВР. В екзилі, в Мюнхені, був кооптований до ЗП УГВР, і як член УГВР виїхав на Україну, щоб узяти участь в боротьбі ОУН-УПА-УГВР. В Україні був схоплений органами безпеки, поставлений перед трибуналом *Київської особової Військової Округи (КОВО)*, присуджений до смертної кари й розстріляний в 1954 році.

19. Про переговори УПА з угорською армією, що відбулися на Волині, є спомин учасника в *Літописі УПА*, т. 5, стор. 33-67. Про переговори УПА з 6-ою угорською армією в Галичині (к-т ген. Фаркаш де Кішбарнак, в екзилі один з угорських діячів АБН) та про переговори з ГК угорської армії в Будапешті (українську делегацію очолював Василь Мудрий), в угорській делегації був членом (тоді капітан) Малетер, майбутній герой угорського повстання в 1956 році, ніяких спогадів фактологічних описів, крім коротких повідомлень, немає.

20. Адвокат Михайло Степаняк, родом з Богородчанщини (с. Загвиздь), був у своїй молодості визначним членом *Комуністичної Партії Західної України (КПЗУ)*. Болючий досвід сталінського розгрому КПЗУ, а згодом теж досвід першої московсько-большевицької окупації Галичини в 1939-1941 рр. з її трагічним завершенням — масакрами в'язнів у тюрмах після нападу гітлерівської Німеччини на СРСР, у яких загинули теж

члени його сім'ї й близькі друзі, зблизили Степаняка до ОУН-Б ще під час окупації й, у червні 1941 року, отримав він від Ярослава Стецька грамоту УДП на «старосту» Дрогобицької області. За німецько-гітлерівської окупації співпрацював у громадсько-політичному секторі підпілля ОУН-Б і, згодом, став членом ІК для створення УГВР. За повторної московсько-большевицької окупації був схоплений органами безпеки і присуджений до 10 літ каторги в советських концтаборах, з яких був звільнений за хрущовської відлиги, повернувся до рідного села де й помер, здається, в 1957 році.

21. Інженер Ілля Сем'янчук (1895–1955 в Чикаго), поручник УГА, абсольвент празької політехніки, директор Повітового Союзу кооператив у Станиславові, у війні директор Центросоюзу у Львові, був активним членом *Фронту Національної Єдності (ФНС)* під проводом Дмитра Палієва. Ця політична приналежність не перешкоджала зв'язкам інж. І. Сем'янчука з ОУН-Б і вже в липні 1941 року отримав він від Ярослава Стецька номінацію УДП на «старосту» Станиславівської області. Дальші зв'язки інж. І. Сем'янчука з ОУН-Б завершилися організацією співпраці ОУН-УПА з кооперативним сектором («Центросоюз», «Маслосоюз», «Народна Торгівля»), яка була доволі ефективна в цих часах. Вистачить згадати, що люди, які в містах працювали для потреб ОУН-УПА, отримували харчовий приділ, який за відповідними картками одержувано у відповідних крамницях «Народної Торгівлі». Цей приділ, а це знаю з власного досвіду, був більший від німецького харчового приділу. Таку співпрацю кооперативу з ОУН-УПА зорганізував у «Райхскомісаріяті» (Волинь-Полісся) волинський кооператор Василь Мороз («Зубатий»), у Галичині — інж. Ілля Сем'янчук (псевда його не пам'ятаю). Інж. І. Сем'янчук мав мандат до УГВР, але, в Німеччині, відмовився належати до ЗП УГВР, кажучи, що він у 1 ВЗ УГВР участі не брав і тому не міг бути обраний членом до ЗП УГВР, склад якого був обраний на 1 ВЗ УГВР.

22. Як учасник визвольної війни 1918–1920 рр. і підхорунжий УГА та Армії УНР (а УНР, тоді теж відома, як «петлюрівська»), я був членом УВО, бо до неї мусіли належати всі, хто колинебудь складав військову присягу УГА, і в ній моїм зверхником був Микола Бігун, товариш з гімназії і служби в *Першій пластунській сотні* в Стрию. Поза УВО, моя приналежність до українських організацій обмежувалася до професійної «Української учительської громади» чи комбатантської «Молодої громади» у Львові під проводом полк. Андрія Мельника, а теж до «Українського воєнно-історичного Товариства» під проводом полк. (ген.) Михайла Садовського у Варшаві й Каліші.

23. Для прикриття своєї праці в установах ОУН-УПА у Львові, я від травня 1942 року був референтом професійного шкільництва в Шкільному відділі УЦК (кер. проф. Зенон Зелений, дуже гарна людина, патріот) і, згодом, референтом вишків для потреб УЦК в Організаційному відділі УЦК (під проводом д-ра Миколи Ценка, а згодом д-ра Атанаса Фіголя). З визначних діячів підпілля ОУН-УПА в УЦК працювали ще Микола Дужий (згодом член УГВР), як заступник провідника *Відділу культурної праці УЦК* під проводом д-ра Михайла Кушніра, і д-р Богдан Тадей Галайчук, майбутній професор міжнародного права в аргентинському уні-

верситеті, який був провідником *Інформаційного Відділу УЦК*. Окружні й повітові *УДК* були сильно інфільтровані членами *ОУН-Б*, за винятком Перемиського комітету, де головою був кол. сотн. інт. *УГА*, д-р Микола Хробак, який особливо вороже ставився навіть до «бандерівського духу», як казав. У цьому бажаю ще засвідчити, що нас усіх, тобто мое, Дужого і Галайчука відношення до провідника *УЦК*, проф. д-ра Володимира Кучбийовича, було лояльне, бо ми переконалися про повний брак у нього будь-якого користолюбства, щирий український патріотизм і науковий підхід до вирішування всіх справ. І навіть його нехті до нашого середовища (*ОУН-УПА*) ніколи не виходила поза межі пристойності і ми вважали її приватною справою професора, якою вона й була.

24. Текст постанов *II (краківського) ВЗ ОУН* подано в *III* томі документів і матеріалів, упорядкованих Тарасом Гунчаком і Романом Сольчаником (*Сучасність*, 1983, стор. 7-22).

25. Розпорядження Команди *УПА* в земельній справі надруковано в підпільній газеті *За Самостійну Україну* (ч. 8 з дня 24-го жовтня 1943 року). Примірник цього числа газети є в бібліотеці Дослідно-видавничого товариства «Пролог» у Нью-Йорку.

26. Лісові табори, в яких жидівські кравці й кравчихи, шевці тощо готували білизну, одяг і взуття для потреб *УПА*, організував шеф господарського сектора *УПА-Північ*, відомий волинський кооператор Василь Мороз («Зубатий») — загинув у московсько-більшевицькому концлагері. Більшість цих таборів розгромлено німецько-гітлерівськими окупантами під час їх великої офензиви проти *УПА* й підпілля *ОУН-Б*, під проводом майбутнього паціфікатора варшавського повстання, СС-Обергруппенфюрера Еріха фон Дем Бах-Зелеского, що мала місце в липні-серпні 1943 р. Все ж таки деякі з цих жидівських таборів, у недоступних лісах, якось перебули цю офензиву й продовжували існувати аж до повороту московсько-більшевицьких окупантів на Волинь (у січні 1944 року).

Жидівські джерела згадують про такі табори: біля м. Ратне, біля Порицька (тепер Павлівка, Іваничівського р-ну, Волинської області), в якому мало бути 100 жидів і жидівок, а теж табір у Кудринках (має бути в Криничках), у лісах коло Тучина (тепер Гоцанського р-ну Рівенської області), де мало перебувати 400 жидів і жидівок. Пор. Betty Eisenstein-Koshev, "Di yidn in Volin" *Fun noentn ovar* (New York 1957), III, стор. 62-64. Авторка подає, що перед приходом Червоної Армії «бандерівці» постріляли всіх таборовиків, а теж усіх жидівських лікарів, що служили в *УПА* (там же, стор. 63), але кілька рядків далі авторка подає, що в Любліні зустріла 17 жидів з табору в Криничках, отже признає, що «бандерівці» всіх таборовиків не постріляли. Очевидно, «бандерівці» й не думали цих жидівських таборовиків стріляти: в міру наближення советської армії до місця таборів жидівський персонал звільнювано з таборів, щоб він рятувався на власну руку. Під сучасну пору, за свідченням ізраїльського журналіста, покійного Лева Геймана, в Ізраїлі живе 52 жидів, які признаються, що їх зберегла при житті *УПА*. У цьому місці треба підкреслити, що жидівська мемуарна література в єврейській (іврит) та жидівській (іддіш) мовах є дуже багата і майже кожне містечко в Західній Україні має свою

сефер (книгу), в якій описується переживання жидівського населення цих містечок, у роки Другої світової війни. Література ця є дуже українофобська і часто подає за факти різні вигадки й фальшивки. Не зважаючи на це, українська наука навіть не підійшла до вивчення цієї літератури.

27. Про номінацію Ростислава Волошина вже згадувано. Про організацію революційного пляцдарму на Західній Україні див. розвідку Мирослава Прокопа. «УГВР з перспективи сорокліття» (*Сучасність*, 1984, 7-8, стор. 134-135) і цитовані там місця *Літопис УПА*, т. 2. стор. 30, 129, 142.

28. Див. Лев Шанковський. *Похідні групи ОУН*, Мюнхен 1958, Видавництво Український Самостійник, 370 стор.

29. Ось назви деяких книжок, виданих московсько-большевицьким агітпропом (апаратом агітації й пропаганди в ЦК КПСС): 1) Академія Наук УРСР, Інститут історії. *Про справжнє обличчя українського буржуазного націоналізму* (Київ 1974); 2) М. М. Варварцев, *Буржуазно-націоналістична пропаганда на службі антикомунізму* (Київ 1974); 3) М. М. Варварцев, *Буржуазне «українознавство» — знаряддя ідеологічних диверсій імперіялізму* (Київ 1976); 4) Клим Дмитрук, *Безбатченки* (Львів 1972); 5) В. В. Добрецова, *Націоналізм і релігія на службі антикомунізму* (Львів 1976); 6) В. Ю. Євдокименко, *Критика ідейних основ українського буржуазного націоналізму* (Київ 1974); 8) В. Чередниченко, *Націоналізм проти нації* (Київ 1970). На жаль, серйозного наукового дослідження, що виходило б поза примітивну московсько-большевицьку вульгаризацію й фальсифікацію історії українського націоналізму, у цьому списку немає.

30. John A. Armstrong, *Ukrainian Nationalism*. 2nd Ed. New York 1963. Важливо користуватися цим справленим і доповненим виданням, а не першим із 1955 року, в якому не бракує помилок, цілком зрозумілих у піонерській праці. Недавно проф. д-р Богдан Винар у Денвері видав третє видання книги проф. Армстронга, але воно нічим не відрізняється від 2-го видання.

31. Уже у Листопадовому зриві 1918 року члени Пластового уладу відіграли чималу роль. Про неї див. Володимир Татомир. *Юнацтво в обороні рідної землі*. Спогади про участь української молоді у Визвольних Змаганнях 1918-1920 років. Філадельфія 1960, Вид. «Молода Просвіта», 164 стор. У Стрию, де не було ніякої військової кадри, що могла провести Листопадовий зрив, його здійснили пластуни, що згодом оформились в *Першу пластунську сотню* УГА, але коли «другої» й «третьої» пластунських сотень ніде не постало, Державний секретаріат військових справ (ДСВС) Західної області ЗОУНР назвав стрийську сотню *Окремою пластунською сотнею* УГА. Пор. Лев Шанковський, «Стрийські пластуни у визвольних змаганнях», у книзі: *Українська армія в боротьбі за державність*, Мюнхен 1958, «Дніпрова хвиля», стор. 106-116. Брак пластунських сотень в інших містах Галичини не свідчить про байдужість юнацтва до боротьби за державність. Просто, в інших містах молодь поповнила була фронтові частини, як у Львові, або готувалась до боротьби в характері елевів старшинських шкіл, як у Коломиї, Станиславові, Тернополі, Золочеві та Самборі.

Микола МЕЛЬНИК

OMNE REGNUM IN SE IPSUM DIVISUM DILABITUR

В цих словах, що «кожна держава, розколена внутрі, мусить розпастися», міститься вічна й незмінна засада, а саме, що *здобути й закріпити незалежність можна тільки соборною національною єдністю цілого народу.*

Цю національну ідею, це хотіння здобути незалежність має мати в першу чергу політичний провід, який зумів би для цієї мети охопити й об'єднати всі верстви народу і в практиці спрямувати їх на правильний і творчий шлях.

Історія доказує, що ті два чинники — національна ідея і шлях до неї — мусять іти разом. «Шлях до мети є неменше важний, як сама мета, якої ставленням він є».

Коли провід не буде мати національної ідеї, або коли буде вибраний фальшивий шлях — наступить невдача. Будувати (творити) державу можна тільки під національним прапором, в якому містяться вже й соціальні програми. Національні гасла тільки об'єднують народ, а соціальні можуть народ роз'єднати.

Такої дійсно соборної національної ідеї не мали наші політичні проводи в двох перших періодах Визвольної Революції, що фактично вирішували долю нашої державности. Вони не змогли об'єднати увесь український народ на шляху до незалежности.

Якраз такими прикладами внутрішнього розподілу українського народу були дві події — протигетьманське повстання та грамота гетьмана про федерацію, які майже одночасно заіснували й започаткували агонію української державности.

Мимо впливу довшого часу від цих подій, їх неможливо забути, бо вони мали важкі наслідки. Наша історична публікація про ці події мало об'єктивна. Соціалістичні публіцисти твердять, що протигетьманське повстання було спричинене грамотою про федерацію України з Росією. Знову ж друга сторона, гетьманці, обвинувачують соціалістів, що це вони завалили українську державу, бо грамота гетьмана мала тільки пропагандивне значення — це була федерація з неіснуючою Росією.

Це примушує нас дещо докладніше застановитися над цими по-

діями. Перший період (Центральної Ради) проминув у боротьбі із самостійництвом під гаслами автономізму та федерації для збереження «єдиної, неділимої» Росії, перебудованої на демократичних принципах, або як говорено — «перемінити тюрму народів на па-лац народів».

В цьому періоді творча діяльність Центральної Ради була спрямована проти творення її власної мілітарної сили. Всілякі самочинні почини до творення власної армії були ліквідовані.

Як приклад можна навести ліквідацію Полуботківського перевороту в Києві в липні 1917 року та постанову на З'їзді губернських і повітових комісарів 16-го-17-го жовтня 1917 року про роззброєння відділів Вільного Козацтва та спрямування їх на фронт (до московської армії).

Полковник Віктор Павленко почав організувати в листопаді 1917 року дві Сердюцькі дивізії. Цю акцію осуджено як контрреволюційну і він мусів її покинути, а самі дивізії були в першій половині січня 1918 року розпущені.

Можна було сподіватись, що по проголошенні самостійности Четвертим Універсалом та укладенні Берестейського договору наступить зворот у діяльності Центральної Ради на правильний національний шлях. Однак вона свого становища не змінила і далі вела свою соціалістичну й антимілітарну політику, доказом чого була ухвала про ліквідацію Вільного Козацтва та жадання, щоб німецьке командування роззброїло дві дивізії Синьо-жупаників, що наступило 26-го квітня, 1918 року.

В опозиції до цього були самостійники, які при нагоді різних з'їздів виступали з гаслами проголошення самостійности України та самочинного творення армії як Вільного Козацтва, яке мало стати основою української збройної сили. Самостійницький рух був також серед військових частин, таких, як самочинно зорганізований полк ім. П. Дорошенка в Чернігові. Військовим частинам, що охороняли будинок Центральної Ради, можна завдячувати перервання бурхливих дискусій про федерацію України з російською республікою та проголошення Четвертого Універсалу. Самостійники закликали в пресі український уряд завернути з хибної дороги на правильний державно-творчий шлях (передовиця «Перед розв'язкою» в «Новій Раді» з 21-го березня, 1918 року). Однак це не мало успіху й уряд залишився далі на соціалістичних і федеративних манівцях.

Вже по повороті з Житомира проф. Михайло Грушевський у статті «Українська самостійність і її історична необхідність», пря-

мо оправдувався, чому аж Четвертим Універсалом проголошено самостійність Української Народньої Республіки, і доказував, що самостійність — це лиш етап до федерації і федералістична традиція надалі залишиться провідною ідеєю нашого національно-політичного життя.

Таке твердження голови Центральної Ради спричинило зміну німецької політики в Україні. Німці думали, що діяльність українського уряду не була самостійницька (державно-творча), що його напрямною були тільки соціалістичні реформи і що федерація України з Росією правдоподібна. Це довело до загострення німецько-українських відносин, зокрема в земельній справі (обсів земель), а пізніше і до перевороту.

В днях 18-го-20-го квітня, 1918 року, в Таганрозі відбулася сесія Центрального Виконавчого Комітету Рад України, яка видала маніфест до робітників і селян України із закликом боротися проти австро-німецьких окупантів і рішила переорганізувати Народний Секретаріат в «Бюро по керівництву повстанським рухом в тилу окупанта». Це Організаційне бюро керувало підпільною комуністичною діяльністю проти гетьманського правління.

Підписуючи мировий договір з Центральними Державами в Берестю дня 3-го березня, 1918 р., який большевики ратифікували 16-го березня, 1918 р., на IV Всеросійському З'їзді Рад в Катеринославі, большевики зобов'язалися визнати незалежність Української Народної Республіки, заключити з нею мир, звільнити її територію від большевицьких військ та Червоної Гвардії і заперестати всяку ворожу діяльність проти неї.

Наказом ЦВК Рад України з 8-го березня, 1918 р., що було пізніше правно оформлене на IV Всеросійському З'їзді Рад в Катеринославі 16-го березня, 1918 р., проголошено Советську Україну самостійною під назвою Українська Федеративна Радянська Республіка.

Це було потрібне большевикам, щоб перебуваючі на Україні большевицькі війська залишилися вже як підлеглі розказам Народного Секретаріату Української Федеративної радянської (Советської) Республіки. Так і сталося. Їх треба було силою витиснути з України, на що зужито два місяці часу.

В Таганрозі винесено рішення утворити Українську Комуністичну Партію, як рівноядну з Російською КП(б), очевидно в «дружній співпраці з нею». Це посилює перехід лівих відламів українських соціалістичних партій на большевицьку платформу (лівих есдеків і ессерів).

Коли це большевики досягнули, на I З'їзді КП(б) у Москві в днях 5-го-12-го липня, 1918 р., винесено ухвалу, що Українська

Комуністична Партія стає складовою невід'ємною частиною Російської КП(б).

В тому часі майже ціла територія України була звільнена від большевицької окупації і большевицький уряд не міг діяти на російській території, як еміграційний, бо це порушувало постанови миру з 3-го березня, 1918 року.

Большевики вирішили розв'язати уряд (харківський) України, т.є. зліквідувати самостійну Українську федеративну Советську Республіку, а рівночасно утворили Організаційне Бюро для ведення боротьби у формі агітації, страйків, саботажів та повстань проти німецьких військ та українського уряду — гетьманського, який утворився 10 днів пізніше.

Тут треба шукати початків організації протигетьманського повстання, бо праця Оргбюра й агітація пішла не тільки під соціалістичними гаслами, але також і «національними» в єдиномеділімському дусі, щоб не допустити до відірвання України від Росії. Де не помагали соціалістичні гасла, там висувано єдиноне-ділімські згідно зі засадою, що чим більша анархія в Україні, тим краще для Росії.

Державний переворот 29-го квітня, 1918 р., тільки посилив дво-поділ в українській державі. Гетьмана Павла Скоропадського видвигнув Союз земельних Власників, який попирали торговельно-промислові елементи промосковського напрямку.

На цей революційний час гетьман показався людиною дуже доброю, чесною, але слабкої волі, яка всім довіряла й шукала компромісу, але творення уряду з меншости представників «буржуазії» в тому революційному часі мусіло викликати затривоження серед національних кіл.

Будучи вихованим серед російського оточення, гетьман тільки поверховно визнавався в українському питанні. Як сам гетьман писав у своїх споминах:

«В національному питанню вважав потрібним найсильніше підтримувати українські національні змагання, але не культивувати в українцях особливої ненависти до Росії, і не накидати силоміць української культури, знаючи, що для розвою всякої культури далеко більше корисний її повільний органічний зріст, ніж поверховне і примусове прищеплювання... Засвоєння українцями шовіністично-націоналістичних тенденцій я вважав з державного боку шкідливим, бажаючи натомість розвитку територіяльно-державницького патріотизму... При умові підпорядкування українського націоналізму територіяльно-державницьким інтересам, я готовий був усіма силами підтримувати національний рух і тому старався надати національного українсь-

кого характеру організації власницьких елементів... В цих своїх змаганнях я зустрів сильну опозицію великого числа людей великоросійської культури і світогляду, які дивились на Україну так само, як на якусь тульську губернію і не хотіли в органічному українському національному рухові бачити нічого іншого, як «німецьку інтригу»... Заїлість цих україноненависників була, на мою думку, одною з головних причин, яка перешкодила власницьким елементам з'єднатися в об'єднану організовану силу, яка дала лівим антидержавницьким угрупованням монополію над українським національним рухом і яка мусить бути переборена в наших культурно вищих верствах, або вони більше вже до свого краю, як впливова верства, ніколи не повернуться (підкр. мое — М. М.)¹.

Як показує наведений уривок зі споминів, гетьман шукав певного роду українсько-російської співпраці з українською державою, але на перешкоді цьому стала московська шовіністично-імперіалістична опозиція, наставлена зовсім негативно до української державности. Під різними аспектами, українофільськими заявами ці промосковські елементи поступово займали державні пости й повели ворожу протиукраїнську діяльність для збереження «єдиної-неділімої Росії», без різниці — білої, чи червоної.

Щоб дійти до порозуміння з Верховним Командуванням, в колах Центральної Ради виникла необхідність реконструкції уряду. Переверот був несподіванкою і був переведений Союзом Земельних Власників, для яких ідея самостійности України була далека, згл. мала другорядне значення. Для забезпечення порядку в переведенні зборів була приявна військова сила в числі около 500 офіцерів бувшої царської армії. Головою зборів був Михайло Воронович, великий землевласник, бувший басарабський губернатор, який вороже ставився до української самостійности.

Переверот був дуже прихильно сприйнятий неукраїнськими колами (московськими, польськими й жидівськими) і це до певної міри затривожило українські партії, які погодилися і вирішили звернутися впрост до ген. Гренера, поминаючи гетьмана тільки тому, що цей переверот відбувся в порозумінні й піддержці з боку німецького командування.

Дня 2-го травня, 1918 р., на авдієнції в ген. Гренера представники українських партій (В. Винниченко, А. Ф. Андрієвський, С. Єфремов, О. Салтан і К. Лоський) передали умови, на яких українські партії зможуть взяти участь в гетьманському уряді: повна переміна правительства, зміна аграрної політики, самороз-

1. «Уривок зі «Споминів» Гетьмана Павла Скоропадського». («Хліборобська Україна», кн. V, стор. 65-66).

пущення Центральної Ради та утворення Державної ради з представників усіх верств населення.

Ген. Грснер відповів, що «поворот до Центральної ради неможливий. Гетьмана признала найвища німецька влада і він лишиться. Але це не значить, що робиться замах на самостійність України. навпаки. Україна залишиться самостійною державою і її нове правительство не думає орієнтуватися ні на Москву, ані на Польщу. Політика його має бути лівою і дуже побажана була б участь в ньому українських соціалістів»².

Наступного дня ця сама делегація подала ці умови на письмі, де м. і. було написано:

«Саме в той час, як Центральна Рада плянувала важливі переміни в політиці і в складі правительства, пан Скоропадський, несподівано для всіх, спираючись тільки на меншість великих землевласників і здавна ворожих всьому українському й українській державності російських офіцерів, проголосив себе гетьманом всієї України і видав відповідні основні закони про форму державного устрою України.

Твердо стоячи на ґрунті української державности, посідаючи найстаршу демократичну традицію, українське громадянство почуло себе глибоко враженим через русофільський монархістичний переворот.

Але тому, що правительство Гетьмана визнане кількома державами, та щоб уникнути конфлікту, який може бути небезпечний для української державности, українські партії погодилися між собою, що вони можуть визнати Гетьмана, як тимчасового президента Української Народної Республіки під певними умовами»³.

Згадуючи, що гетьман стримів до утворення коаліційного уряду, делегація предложила проект державної конституції, згідно з якою влада гетьмана має рівнятися владі президента, вибраного Народними Зборами, щоб більшість міністерств була обсаджена особами національного напрямку і щоб для українських кандидатів були представлені місця прем'єра, міністра закордонних справ, земельних справ і освіти. Рівночасно предложено список кандидатів до уряду, які були національного напрямку (5 належало до партії соціал-федералістів, 3 до партії самостійників, 1 до партії хліборобів-демократів і 1 безпартійний). Не було жодних кандидатів із соціалістичних партій — ес-ерів і ес-деків.

Ця пропозиція була наступного дня (4-го травня) повністю відкинена зі словами «цу шпит», хоч і надаліше кілька міністерств не було обсаджених.

2. Д. Дорошенко «Історія України», т. II, стор. 55.

3. Там же, стор. 65-66.

Державний переворот в Україні був предметом дуже інтензивних дебат на головній комісії берлінського Райхстагу в днях 4-го-7-го травня, що було доказом, як німецькому прововоді залежало, щоб закріпити самостійність України.

Можна навести кілька прикладів з вище згаданих дебат:

Посол Шайдеман говорив: «Новий уряд на Україні складається з кадетів і федералістів, себто з людей, котрі по своїм партійнім становищі були останні, з якими ми повинні б працювати. Гетьман Скоропадський не має за собою народу...».

Посол Штреземан (нац. ліберали) назвав мало втішними події на Україні. Він підкреслив, що не можна вести такої політики, яка б наново привела до великої Росії.

Посол Зідекум (соц. демократ) висловив думку, що треба визволити та зробити самостійними окраїнні народи колишньої російської держави. «В осередку української політики мусить стати земельна справа. Теперішня розв'язка фальшива».

Посол Ерцбергер (центр) заявив: «Та сама сила, яка розвалила російський колюс, робить усе, щоб споїти його наново. Україна є двигуном Сходу, саме там ми задумємо поробити найбільші помилки. Справа на Сході рішаюча для вислідів війни та для будучого існування Німеччини. Берестейські мирові договори треба удержати в повнім об'ємі щодо тексту, так і щодо сенсу. Політичні і мілітарні власті мають здержатися від усякого вміщування у внутрішні справи України»⁴.

Характеристику гетьманського уряду дають два з'їзди, а саме: з'їзд «кадетів», який відбувся в днях 8-го-11-го травня, 1918 р., та з'їзд «протофісовців» (представників промисловости, торгу, фінансів та сільського господарства) в днях 15-го-18-го травня, 1918 р., з участю гетьманських міністрів.

На з'їзді кадетів більшість делегатів признавала українську державність, як *«факт і як неминучий виход перед загрозою анархії й загибелі, хоч не зрікалася ідеалу відновлення єдности колишньої російської імперії. Дехто висловлював побоювання, щоб закріплення української монархії у формі гетьманства не стало пізніше на перешкоді відновленню загально-російської монархії»*⁵.

Два кадетські міністри — Василенко і Ржепецький — у своїх промовах стали цілком на національному становищі.

Міністер Василенко сказав: «Я прийняв обов'язки міністра, уважаючи це своїм обов'язком. Я не зійду з позиції, котра потріб-

4. «Вісник політики, літератури й життя», ч. 10, 1918, стор. 285-289.

5. Д. Дорошенко «Історія України», т. II, стор. 44.

на для добра Батьківщини, не дивлячися на ніякі напади. Треба поставити межі революції, як руїні. Ідея нації на Україні поглибила ідею держави. Національна ідея була сильніша і Українська Народня Республіка будувалася на національному принципі. Українська культура повинна вступити в боротьбу з російською. Ця боротьба буде помагати розвитку української культури. Україна може й повинна творитися як самостійна держава».

Міністер Ржепецький сказав: «Я не хочу каятися тут в утворенні гетьманщини і в зближенні з новими союзниками, бо я був переконаний, що іншого виходу для 40 мільйонного народу не було. . . я увійшов у міністерство тому, бо обміркувавши питання про добробут країни, прийшов до переконання, що можемо існувати тільки відокремившись від Росії. Кажуть, що коли потопляють дві близькі особи, не можна розлучатися один з другим, а погибати разом, але цього сказати про 40 мільйонний народ не можна. . . Далі Ржепецький говорив про межі України і заявив, що до України конче треба приєднати Крим, який нам дасть вино, садовину, купелеві міста, гавані й доки. . . Не можна навіть й уявити собі, як наша держава може існувати без Криму»⁶.

Однак діяльність міністрів Василенка і Ржепецького розвинулася в протилежному напрямі. Вони були першими, що підписали так. зв. «Записку десятиох», себто домагання єдності України з Росією — «будування державности України в тіснім союзі з Росією, з якою її в'яжуть економічні й інші інтереси».

Особа міністра Миколи Василенка була прикладом, як малоросіяństwo опанувало вищі верстви українського народу, які психічно зв'язували себе з російською імперією.

В кожній ділянці державного будівництва були шкідливі ухили промосковського характеру з тяжкими наслідками для української державности. Це мусимо відмітити навіть на діяльності найбільш зукраїнізованого міністерства освіти, яке очолював проф. М. Василенко, найбільший в тому часі знавець Гетьманщини XVII-XVIII стол., співробітник «Кіевской Старини», редактор газети «Кіевскіе Отклики», член Українського Наукового Товариства в Києві, бувший царський в'язень.

Перепроваджувана ним українізація шкіл відбувалася так, щоб на цьому російська культура не терпіла жодних обмежень. Засадю міністра було залишити всі російські школи, а тільки заклади українські нові. В своїм дуже толерантнім і обережнім відношенні до російських шкіл він переборщував. На оправдання він говорив, що існуючі російські школи в майбутньому з браку студентів самі зліквідуються.

6. Там же, стор. 44-45.

Як можна було погодитись, щоб в столиці Української Держави, в Києві, було понад 10 державних російських гімназій, а тільки 3 українські, і то порозкидані по різних кам'яницях, а спеціальний комітет підшукував приміщення для поодиноких класів та збирав фонди на їх оплачення. Це належало до відомства найбільш зукраїнізованого міністерства освіти.

Така політика викликувала загальне негодування. З критикою «такої українізації» виступив *Іван Стешенко*, відомий публіцист, політичний діяч та міністер за Центральної Ради, який якраз українізацію шкільництва розпочав. Він був підступно вбитий невідомими злочинцями 30-го липня. 1918 р. Його похорон в Києві перемінився у велику національну маніфестацію. Похоронний похід густими рядами по 10 осіб у кожному розтягався на кілька кілометрів.

Кадетський з'їзд постановив одноголосно *«уважати необхідним надати московській мові (руському языку) права мови державної, нарівні з українською»*, наперед знаючи, що таке «урівнення» двох мов фактично цілком усуне українську мову з усіх державних установ, обсаджених російською бюрократією та буржуазією⁷.

Такій же промосковський характер мав згаданий з'їзд «Протофісу»: це явно маніфестували відозви в російській мові, вивішення царського прапора на будинку та поява золотих погонів...

Свою діяльність розпочав гетьманський уряд заборонаю з'їздів соціалістичних партій (ес-ерів і ес-деків) та селянського і робітничого. Державні інтереси вимагали шукати порозуміння з тими партіями, які все таки представляли більшість населення. Уряд навіть не робив спроби вислати на Селянський З'їзд своїх відпоручників, які мали б вияснити програму уряду в земельній справі, або принаймні вимінятися поглядами, закликати до співпраці та представити свою діяльність в дусі «Грамоти до всього Українського Народу». Однак по своєму національному складі він був у неукраїнській більшості. Так заіснував двоподіл, якого не вдалося усунути через заїлість «україноненависників», які повністю опанували гетьманський уряд.

Щоб цей двоподіл дещо злагіднити, українські партії (соціалісти-самостійники, соціалісти-федералісти, Трудова партія, партія Демократів-Хліборобів, Об'єднана Рада Залізниць та Головна Рада Всеукраїнської Поштово-Телеграфної Спільки) оснували Український Національно-Державний Союз, який поставив собі

7. П. Христюк «Українська Революція», т. III, стор. 27.

за ціль рятувати загроженої українську державність та сконсолідувати всі сили для праці над будовою незалежної української держави. Він став в легальній опозиції до уряду і рішив робити у зорганізованій формі натиск на гетьмана, щоб у цей спосіб впливати на особову зміну уряду і на його діяльність. Соціалістичні партії (ес-ери і ес-деки) вступили тільки з дорадчим голосом.

Під враженням заборонених з'їздів Український Національно-Державний Союз предложив 24-го травня, 1918 р., гетьманові меморіал із закидами проти діяльності його уряду, до якого ввійшли кадети, октябристи та взагалі представники тих українських груп, які завжди ворожо ставились до українського руху й до української державности, поборюючи її з усіх сил в ім'я єдиної, неділимої Росії.

На той час в міністерстві земельних справ міністер Колокольцов перевів реорганізацію міністерства. Без подання причин, звільнено біля 50 відповідальних робітників, а на їх місце прийнято русифікаторів, впроваджено діловодство в російській мові, що довело до страйку працівників. Для забезпечення порядку міністер впровадив військову силу (30-го і 31-го травня).

Може й то було причиною, що Український Національно-Державний Союз, не одержавши відповіді на свій меморіал від гетьмана, передав дня 30-го травня, 1918 р., цей меморіал, включно із закликом до німецького народу й листом С. Петлюри, на руки німецького посла барона фон Мумма.

В половині червня Україну відвідала група німецьких професорів-економістів, серед яких були Аксель Шмідт і Павло Рорбах, знані зі своїх статей про Україну, прихильниками якої вони були, бо в існуванні Української Держави добачували майбутній економічний розвиток Німеччини. При дуже приязній зустрічі з цими німецькими економістами, представники УНДС (Українського Народно-Державного Союзу) докладно поінформували їх про дійсний стан в Україні, який не заповідав успіху в закріпленні української державности і просили поінформувати про це німецький уряд.

У своєму звідомленні до німецького уряду, вище згадані економісти подали, що гетьманський уряд є промосковського напрямку і зміряє вести Україну назад до Москви. Йому не можна довіряти, бо він в більшості складається з кадетів, які недвозначно виявили свою ворожість до України так за часів царату, як і за революції⁸.

8. Т. Hunchak "The Ukraine 1917-1921, p. 220-221.

Ті меморіяли й можливо інформації професорів, які відвідали Україну, мали частинно успіх. Вже 27-го червня, 1918 р., німецький посол Мумм фон Шварценштайн вручив гетьманові відручного листа від цісаря Вільгельма II. В цьому листі цісар закликав гетьмана перевести українізацію цілого кабінету і в цей спосіб зліквідувати внутрішні тертя та ворожнечі.

Ще того самого дня радник німецького посольства фон Берхем відвідав міністра закордонних справ Дорошенка. В його кімнаті відбулася довга нарада з участю князя Урусова, Барона Штенгеля, міністра Кістяківського, проф. Айхельмана та сенатора Шелухина. На цій нараді вирішено всіх міністрів, за виїмком Дорошенка, Василенка і Ржепецького, звільнити, а міністерські пости обсадити особами національного напрямку (Донцов, Феценко, Шелухин, Єфремов, Ніковський, Порш).

Коли це стало відомим, воно викликало бурю серед російського офіцерства, включно з протестами до німецького командування, в яких підкреслювано їх лояльність до Німеччини, а рівночасно з погрозами, що будуть змушені звернутися за поміччю до Антанти. Київ став переповнений російськими втікачами, хворобливо ворожими до української державности, які, від монархістів починаючи, а на лівих кінчаючи, вели невидержиму агітацію проти відділення України від Росії та потворили цілий ряд організацій, які мали за завдання не допустити до закріплення української державности (як «Клуб русскіх націоналістов», «Союз Возрожденія Росії», «Русскій Союз» та вербункові бюро штабів «Астраханской», «Добровольческой», «Северной» і «Южной» армій). Обставини в Києві були напружені, грозила небезпека атентатів та саботажів (головніші: вибух амуніції на Звіринці 6-го червня, атентат на фельдмаршала Айхгорна 30-го липня, вибух амуніції в Одесі 31-го липня і інші).

Під назвою «Союз деятелей Украины» існував російський монархістичний союз, який відбув з'їзд в Києві під проводом кол. віцегубернатора Кошкарьова. На з'їзд прибули делегати з Москви на чолі з інж. Орловом і вирішили перевести організацію «ячеек» по всій Україні, які агітували б по всій Україні за відновлення в Росії монархії і за прилучення України до Росії⁹.

Німецьке командування, як також австро-угорське, дораджували гетьманові усунути з Києва цей «запальний великоруський елемент», обіцяючи свою поміч. Про це писав гр. Форґач у своїй телеграмі до Відня:

9. Д. Дорошенко «Історія України», т. II, стор. 119.

“Immerhin finde ich es ganz unhaltbar, dass unter unseren Augen und dem Schutze deutscher Truppen Kiew zum Brennpunkte der Agitation der Monarchisten und Kadetten wird, welche selbstverständlich in erster Linie die Existenzberechtigung des ukrainischen Staates leugnen”.

Forgach an dask. u.k. Min. d. Äussern: Bericht über das Einströmen der russ. Kadetten nach Kiew sowie über den Wunsch des Hetmans dieser Elemente zu entledigen und durch Heranziehung ukrainisch-nationaler Elemente sein Kabinett umzugestalten¹⁰.

До реорганізації кабінету та усунення запального московського елементу з Києва не дійшло. Є можливим, що гетьман одержав цілий ряд погроз атентату навіть з найближчого оточення. Гетьманові забракло рішучості примінити радикальні засоби, коли цього вимагало саме існування української державности.

Дійшло до ще більшого загострення між українськими національними кругами та московськими елементами, які як «фахівці» позанимали державні пости і навіть не крилися зі своїми єдиноділимськими переконаннями, а ще більше повели акцію проти всього українського (організацій, конфіскація часописів), примінюючи метод колишньої царської поліції (охрани). Вони уважали, що *чим довше буде тривати розбрат між урядом і українськими кругами, тим легше можна буде досягнути об'єднання з Росією*.

Одночасно з москалями, свою ненависть до української держави виявили жиди і польська шляхта, які в відбудові української державности добачували упадок їхніх економічних інтересів.

“Aber ein Teil des Kabinetts und der persönlichen Umgebung des Hetmans, ferner die von der neuen Regierung wieder in Verwendung genommenen Funktionäre des alten Regimes in der Provinz machen vielfach aus ihrer Grossrussischen Gesinnung kein Hehl und lassen ihrer Abneigung gegen das Ukrainertum durch Repressivregeln gegen ukrainische Selbstverwaltungskörper. Unterdrückung ukrainischer Zeitungen, Konfiskationen ukrainischer Schriftstücke usw. die Zügel.

Forgach an Burian: “Bericht über die Bemühungen des Hetmans und seiner Regierung in der Frage der Ukrainisierung sowie über die sehr schwierige Lage des Hetmans in Anbetracht eines immer akuter werdenden Kampfes zwischen grossrussischen und ukrainisch-nationalen Strömungen in der Ukraine”¹¹.

Прикладом такого промосковського напрямку був «Закон про українське громадянство» з дня 2-го липня, 1918 р. Статтею 22-

10. “Ereignisse in der Ukraine”. Band III, Dok. 552. S. 139-141.

11. “Ereignisse in der Ukraine”. Band III, Dok. 554. S. 141-147.

гою того закону скасовано «Закон про громадянство», ухвалений Центральною Радою дня 2-го-4-го березня, 1918 року.

Закон Центральної Ради постановляв: *«Громадянином Української Народної Республіки вважається кожен, хто родився на території України та зв'язаний з нею постійним перебуванням, та на тій підставі відбере собі свідоцтво приналежності своєї до громадян УНР»*.

В противенстві, закон з 2-го липня, 1918 р., постановляв у статті 4: *«Усі російські піддані, що перебувають на Україні під час видання цього закону, визнаються громадянами Української держави»*.

На основі того закону всі втікачі з Петрограду і Москви та московських територій, багато московської офіцерні й верхівки, ставали автоматично громадянами Української Держави і займали державні пости, з яких багато галичан, як чужинців (иноземцовь), звільнювано. Цей закон легалізував русифікацію державного апарату гетьманського уряду.

Користаючи з громадянських прав та гостинності України, в Україну наплило дуже багато московського елементу і засновано цілий ряд організацій для рятування «єдиної і неділимої». В самому Києві нараховувалося около 30 тисяч озброєних військовиків. Централєю об'єднання цих московських імперіялістів стала Область Всевеликого Війська Донського з отаманом Красновим та ген. Черячукіним у проводі. Вони уряджували в Софійському соборі молебні й панахиду по Николаю II зі співами царського гимну, в чому брали участь і міністри гетьманського уряду.

Коли «Братство Самостійників», — як подає Р. Млиновецький в «Історії Українського Народу», — ухвалило влаштувати маніфестацію на честь гетьмана Мазепи з панахидою по ньому й всіх, хто загинув у боротьбі з москвинами, вона була заборонена.

«... коли маніфестанти в числі кількох тисяч зійшлися різними вулицями малими групами на Софійській площі і розгорнули принесені під плащами (в липневий день) українські прапори та виступили перші промовці — державна варта кинулася з шаблями на маніфестантів, але в цей мент надійшли німецькі військові частини і не допустили до проливу крови. Після закінчення урочистости величезний похід рушив вулицями Києва до німецького посольства, домагаючись криком усунення генерала Скоропадського»¹².

Внутрішній двоподіл устатбувався. Большевики для пропа-

12. «Історія Українського Народу», стор. 468.

ганди реклямували свою прихильність до українського народу. В «Известиях» поміщувано навіть статті в обороні української мови, проти русифікаційної діяльності гетьманського уряду тощо.

З однієї сторони українські кола шукали порозуміння, однак всі їхні домагання стрічали запеклий спротив гетьманського уряду, який чимраз скочувався в «єдинонеділимський табір». Большевики під маскою націонал-комунізму влізали до українських соціалістичних партій, які погодилися вступити до Українсько-Державного Союзу, що спричинило відхід з нього Української Демократично-Хліборобської Партії. Такі заборони тільки йшли на руку большевицькій пропаганді. Заборонені з'їзди відбувалися нелегально, акція проти гетьманського уряду, як реакційного і буржуазного, посилювалась. Якраз на цих нелегальних з'їздах наступив розлам Партії Соціалістів-Революціонерів і Патрії Соціалістів-Демократів на праві і ліві течії. Ці останні (боротьбісти і укапісти) переходили на большевицьку платформу і фактично вони допомогли большевикам закріпити свою владу на Україні.

Час гетьманського правління був дуже доброю нагодою довести до консолідації всіх верств українського народу, чого однак не досягнуто. Гетьманський уряд старався накинати свою програму, яку очолювали великі землевласники та представники торгівлі і промислу, які були промосковського напрямку і своєю діяльністю тільки посилювали розбрат.

Найважливішою була земельна справа. До комісії, яка мала укласти земельну реформу, не покликано представників з національних кіл. Беручи до уваги політичні обставини (зокрема большевицьку пропаганду), земельна реформа повинна була стати певного роду компромісом між великими землевласниками і селянами, а не обіцянками, що селяни пізніше дістануть землю.

(Далі буде)

«Перед тобою, Українська молоде, як і перед цілою нашою еміграцією стоїть завдання зазнайомлювати чужинців з визвольною боротьбою українського народу. Роби це при кожній нагоді і всіма засобами. Використовуй для цього свої особисті знайомства, зв'язки з молоддю інших народів і міжнародніми організаціями молоді. Запалюй молодь усіх народів на боротьбу проти большевизму. Вона найскоріше зрозуміє Тебе, бо кожна молодь найживіше обурюється на неправду і насильство і завжди готова боротися проти них».

(із «Звернення Воюючої України до всіх українців на еміграції»)

Огляди, рецензії

Оксана КЕРЧ

ЗУСТРІЧІ З ПОЕЗІЄЮ
(XI)

У нашій бібліотеці є дві збірки поезій Володимира Біляєва: «Поліття» видана в 1970 році й «По той бік щастя» з 1979 року. Автор цих збірок з того покоління, що в молодому віці поринуло у вир чужої війни, чужих захватів нашої землі, і маючи надію, що в змагу чужих армій скористає його поневолена батьківщина, пройшли військовим рейдом з України аж в середню Європу. З цих часів, коли рука тримала рушницю, залишилися в молодих людей спогади нестерті ні за яких умов, а в душі Володимира Біляєва закарбувалися рядками поезій дивної краси. Бо Володимир Біляїв — поет. В згаданих збірках є все, що оприділює людину до означеного простору й часу. Вони починаються сердечною інвективою до матері, яку пращав «ідучи на священний змаг» (Мати); Матері, якої «сини йшли в далеку путь, за тридев'ять земель, чужих і невідомих». . . Вона слала їм услід «прадавній і сумний її руки трикратний хресний помах». . . Його ж «кличуть друзі за собою, портупеї навхрест ремінні». . . Поет не встиг попрощатися з любов'ю дівчиною, «що стояла край ліса й молилася за мене». . . І тоді ще одне пращання, «коли вже грає збір сурма»

«Та знай, коли мій зір застелить бою дим
І до моїх грудей діткнеться смерти жало,
Мене пропалить жаль, що я не був отим,
Кого собі ти пристрасно бажала». . .

В біографії поета є друзі. В них «ніжність в устах юнацьких, суворість в очах чоловічих». Разом з ними він лишив стріху «свої не нашої хати». Разом з ними

«І юність свою розгубили
від Карпат до чужих Піренеїв».

Від подвигу побратимів залишився

«Тільки хрест березовий, як неповторний міт
Триватиме повік. Звичайний, дерев'яний. . .»

В 1946 році у повоєнній Європі ще спогади боїв на теплій рідній землі, коли юнак і не думає про смерть, хоч вона біля нього, там де чорні горбки і віра, що

«ще довго битись молодому серцю

і не слабіти потискові вірної руки».

Він чекає, що друзі покличуть його на сповідь... адже вони — це частина життя. У вірші «Передчуття» вияв відповідальності й глибокої свідомості:

«Будуть стежі, втечі та чати
Кров на багнетах і хрип у пільмі...
Хто скінчить батьками почате?
Ми!»

Перед юнаком чотири сторони світу, він і перемандрує морями й суходолами, і кожний порт нагадуватиме Одесу, і кожний степ буде таким «як наш, донецький» і «рідний край як сни». Поет мандрує від пал'ям південної Італії до ще південнішої Австралії — а рідні верби й каштани йдуть за ним услід, щоб у рядках надхнених віршів стати символами єдиної істини, що рідною може бути тільки батьківщина. В далеких мандрах по світу кожне нове враження зв'язане з асоціаціями — на березі Сомалії згадалися журавлі, що на осінь линуть сюди з України.

«Та стопи де б мої свій слід не полишили,
І до яких би див мій зір не прикипів,
Я давніх предків дар несу в червоножилах —
Густу й ліниву кров степовиків.

Тому й чужих вітрів вогкий солоний присмак
Ще не розвіяв повів долину —
Я через пам'яті чарівну призму
Степів донецьких сяйво полоно»...

Цей поет так припав нам до вподоби своєю щирістю і тим, що у вибагливій формі чистої поезії зберігав, як і його старший товариш Євген Маланюк, споконвічні заповіді вояка і поета — обов'язок перед батьківщиною і неугасну любов до неї.

Як ми познайомилися з ним? Небаром після нашого приїзду до Філядельфії, ми застали тут «цілий Львів». Мої шкільні товаришки, знайомі зі студентських часів, головню львов'яни або ті, що студіювали у Львові, появилися перед моїми очима на колись людній вулиці Френкліна, в залах пластової домівки чи Союзу Українок на вечірках літературно-мистецького клубу. Разом з львов'янами тут жили, працювали й творили жваве літературне середовище придніпрянські письменники — Зосим Дончук, Василь Гайдарівський і, очевидно, Галина Журба, що написала тут свої найкращі твори. Ми трохи запізнилися до Філядельфії, бо з неї вже виїхали шукати щастя в Канаді Тодось Осьмачка, поети Яр Слявучич і Олег Зуєвський. До якогось університету на далекому заході виїхав Ігор Шанковський.

Одного разу в домі теж львов'ян Марти і Остапа Тарнавських ми познайомилися з високим, в окулярах, молодим чоловіком, Володимиром Біляєвим, про якого нас зразу повідомили, що він поет. Він стояв посеред групки гостей і сильним, гарного тембру голосом, щось розповідав. Тому,

що я не чула початку розмови, сіла подалік і здалеку прислухалася до приємного звуку поетового голосу. До мене долітали поодинокі слова: генерал, дивізія, відступ, нагороди, полон, стратегія... І того вечора, хоч як хотілося почути його поезій, адже поет... не вдалося нікому відірвати від цікавої для нього теми. Пізніше хтось пояснив, що поет був у війську і є добрим знавцем історії Другої світової війни, військових формацій усіх країн, що боролися в ній, всіх ступенів і відзначень.

Трохи згодом нас запросив Зосим Дончук до себе з нагоди випуску в світ його чергової книжки, до своєї хати на 7-й вулиці. За амфітріона цього прийняття була Галина Журба, яка винаймала в Дончуковій хаті мале мешкання. Галина була відома з своєї кулінарної вміности, до того була теж дегустатором, яка вміла вибирати між безліччю горілок чи вин найкращі. Прийняття вийшло на славу. Гості випивали, закусували й хвалили нову книжку, мабуть «Чарівник Гері». Між гістьми був і Володимир Біляїв. Я мала приємність сидіти біля нього і слухати його дотепних розповідей про Зосима Дончука, про його книжки й взагалі про літературне життя в місті. Я звернула увагу на дуже гарну, якби обдуману мову його співбесідника, на вишукані фрази, на влучні порівняння, що невимушено плили, перескакуючи з теми на тему, а кожного разу цікавіше й вибагливіше. Якось він пообіцяв прийти відвідати нас і принести свої вірші. Він прийшов до нас і читав. Деякі друкував у журналах, іноді підписувався В. Білик, виступав на літературних вечорах, але найцікавіше було розмовляти з ним на теми, які нас найбільше хвилювали. Його далекозорість, глибина думки, його розумний, серйозний патріотизм, що зберігся якимсь чином в атмосфері абсолютного поборювання «пережитків» на тлі «демократичної» американської дійсности, сповняв нас гордістю, що такий поет знає гаразд значення поетичного слова. Його поезії можна було зрівняти з великими поетами двадцятих років, що за свою українськість заплатили життям. Був у нього органічний праукраїнський дух вільного степу і явища модерного світу його розбагачували, але не полонили. Він був у полоні української природи, культури, мовного багатства. Коли нас вразила якась подія, в ньому ми знаходили не лише співзвучність, але й вражаючу широку обізнаність з явищами культури, політики, психології, всього того, що необхідне поетові. Ми часто думали, що поет був би надзвичайним редактором якогось загально українського літературного журналу, лектором літературного факультету, може й знаменитим радником політичного руху. Але він був, як усі ми, емігрантом і мусів в чужій країні заробляти на утримання родини. І ще були вже суто особисті причини для життя, яке він вів. В його голові були пляни для літературної діяльності, сюжети романів, поем. Деякі з них ми мали нагоду послухати з його уст і ці розповіді захоплювали нас і ми молили добру долю, щоб допомогла йому якнайшвидше їх зреалізувати. Від часу до часу ми прослухували в телефоні нового вірша, нарис, або статтю. Іноді я не могла знайти слів, щоб висловити своє захоплення. Я тільки повторяла: чудово! Чудово!

Духове життя української Філядельфії було б дуже нецікаве, якби в нас не було підсвідомого гону прикрашувати його різного роду літературними вечорами влаштовуваними літературно-мистецьким клубом, а пі-

сля його тихої смерті — вечірками відділу Об'єднання Жінок ООЧСУ, де я також займалася «імпрезами». Яким важливим чинником у цих вечорах був поет Володимир Біляїв! Пам'ятаю вечір Євгена Маланюка, ще тоді живого, на якому Біляїв виголосив слово. Набита битком зала «Тризуба» ледве вмістила публіку, серед якої сидів сам великий Маланюк. Біляїв не лише зачарував усіх своїм словом, Маланюк був тоді до тієї міри вражений оцінкою його творчості незнайомим доповідачем, що написав захопленого листа д-р Зої Плітас, прирівнюючи слово Біляєва до оцінки його творчості Миколою Зеровим.

Я пригадую виступи Біляєва, що були не тільки захоплюючими лекціями про літературні явища. Це були поетичні нариси, зразки стилю, форми й енциклопедичного змісту. Вечір пам'яті драматурга Миколи Куліша прикрасив своїм словом поет, вивівши козацьке походження такої і не іншої поведінки драматурга, що його призначення було бути вояком. Біляїв показав Куліша в цій психологічній студії як вояка-письменника, що й пояснило Кулішеву бойову відвагу, з якою він виступив на сцені своїми драмами.

Незабутній вечір поезії й музики відбувся з тієї ж нашої ініціативи з нагоди композиторського виступу Ярополка Ласовського. До слів наших найкращих поетів Ласовський скомпонував музику й її виконували такі ж молоді, як і композитор, співаки й музики. Слово Біляєва під назвою «Поезія і пісня» було незабутньою лекцією для поетів, музик і для любителів обидвох жанрів. Не знаю, чи Біляїв ці свої доповіді десь друкував. А варто було б видати їх окремою книжкою як неперевершений підручник української культури! А як чудово він виголошує свої доповіді! Офіційні установи Філадельфії не запрошували поета для свят історичних дат, як 22-ге Січня, 1-ше Листопада. І може добре, що не витрачав він свого таланту для теми про сто разів переслуханої і звиклої. Його надхнення виливалося в слові про невідомі події, про непродумані ідеї, про нове в нашому культурному житті. Колись наші нащадки матимуть приємність довідатись, що вже в наші часи були такі провіщі душі й такі таланти, що сягають у майбутнє.

В Америці видаються регіональні збірники. Видаються виключно збірники про галицькі райони. Східня Україна якось досі стоїть осторонь регіональних дослідів. У досить скромному розмірі ми наважились присвятити два вечори двом найбільшим містам України: столиці Києву та Харкову. Обидва вечори мали дуже чисельну і вдячну публіку і дуже позитивний відгук у громаді. Очевидно, в обидвох вечорах говорив про письменників пов'язаних з тими містами Володимир Біляїв. І також незабутніми залишаться в пам'яті філадельфійців товариські вечірки, на яких поет читав свої поезії, а зокрема нарис про рідний Донбас. До речі, про Донбас. Якось розповів нам поет про намір написати роман про Донбас. Те, що він розповідав (ми не можемо собі простити, що не записали на звукозаписі), було чудово розвиненим сюжетом роману. Земля полшвецька, сьогодні Клондайк сходу, виростила помимо «мелтінг пот»-у злонаміреної Москви, сильне, неподатливе плем'я завоюників, представником якого і є наш поет. Було б дуже сумно, якби поет забув про свій роман! Якби закинув свою творчість, що виявилася в надзвичайно ціка-

вій формі есеїв. Бажаємо поетові, що покинув, на жаль, наше місто, в новому місці не кидати розпочатої прозової творчості, в якій небуденний талант виявився в рівній мірі, що й поетичний.

В другій збірці поезій «По той бік щастя» є такі цікаві зразки «льокального кольориту» в циклах «Батьківщина», «Автобіографія», «З життєпису», «Розмови з ровесником». Це готові мазки до великого полотна «Донбас». За таким романом давно стужився читач на еміграції, і також напевно в Україні.

Володимир ЖИЛА

ЗБІРКА, ЩО БУДИТЬ ДУМКИ

(Остап Тарнавський, *Сотня сонетів*. Філядельфія-Торонто: Об'єднання Українських Письменників «Слово», 1984).

За останні роки видавництво «Об'єднання Українських Письменників «Слово» порадувало нас багатьма цінними творами з української літератури. І так, 1984 р. з'явилася *Сотня сонетів* Остапа Тарнавського. Хоч різні за змістом і напруженням думки, сонети в основному пройняті ідейними, моральними та мистецькими уподобаннями автора.

Написати аж сотню сонетів для однієї збірки, свідчить, що Тарнавський є палким прихильником цієї форми мистецького вислову, якій характерна стислість та велика дисциплінованість думки й уяви поета.

Франко свого часу дав цікаве поетичне визначення форми й змісту сонета. Він писав.

Тій формі й зміст най буде відповідний;
Конфлікт чуття, природи блиск погідний
В двох перших строфах ярко розвертаєсь.
Страсть, буря, бій, мов хмара піднімаєсь.
Мутить блиск, грізно мечеь, рве окови.
Та при кінці сплива в гармонію любови.

Отже, за своїм змістом сонет часто нагадує драму, де в перших 8 рядках намічається, як пише Франко, «конфлікт чуття», а в кінцевих 6 рядках настає розв'язка.

Остап Тарнавський, працюючи над сонетом, поширює його тематику й надає йому нової сили у визначенні змісту й вислову думки. У його сонетах сполучаються мотиви громадянської, політичної та інтимної лірики.

Добрим прикладом сонета інтимної лірики є його «Визнання». Тут перша строфа написана розповідними констатуючими реченнями. Друга

строфа по-своєму контрастує з попередньою за допомогою логічного протиставлення. Наступні тривірші чіткіші й лаконічніші:

Ось родиться любов, росте у серці струнко.
Я жду ласкавих слів, немов дитя дарунку,
а ти в мені знайдеш нахмареність і зло.
Та знаю, прийдеш ти, завіривши омані,
бо вірю, що лиш ти одна несеш на грані
величнім замислом осіяне чоло.

Усі вірші рівномірні й жодне слово не повторюється, за винятком, звичайно, допоміжних слів. Відчувається на кожному кроці стислість та велику дисципліну думки, що визначена у заголовку та розгорнута в заспіві.

Дещо більш динамічним є сонет «Політика», присвячений українському політикуві й журналістові Іванові Кедринові, який так часто остерігає нашу громаду перед політиканством, що веде до трагедії, а не до стану «щоб нарід витягнути з лихоліття». Поет, розширивши тематику сонета, наснажує її політичним змістом і дає розгорнене поняття політики й політика, вкладаючи нові визначення у стару форму. Перший чотиривірш ставить чітко тему, що «Політика — це шлях на верховіття», у другому чотиривірші — тема поглиблюється, автор уводить нарід, що чекає на визволення й тим не тільки змальовує дійсність, але сильно завершує рядок, і речення. Цілісний образ наче розщеплюється в наступних рядках. Тут включено тему, протилежну тій, що фігурувала спочатку; останній двовірш розв'язує це протиріччя, даючи філософське узагальнення дії політика, нав'язне терпким спостереженням:

Трагедія, як в політичний стан
йде не політик, а політикан.

Поетичні образи сонетів Тарнавського часто проростають із буденного, всім відомого, яке він не просто цитує, а вірніше іронічно коментує. Ці саркастичні зауваження, виділені у нього інтонаційно й з убивчою прямою змальовані в сонеті «Реквієм революції». Ось цей сонет:

Революція йде у кашкеті
не приймати святковий парад,
а підносить на стос барикад
заповіти трибунів-поетів.
Революція йде на майдані,
там отаманом — босий чабан. . .
Ви военний парад-балаган
понесли по Червонім майдані
й понесли революцію в трумні —
в мавзолей, під стійкий конвоїр,
та й поетів загнали в Сибір;
на трибуні, в брилях, горді-думні

славословите тій революції,
що самі віддали екзекуції.

Сонети Тарнавського в цілому цікаві, може дещо статичні, але це недолік не тільки нашого поета, але й багатьох інших авторів. Перебороти статичність у сонеті є дуже трудно. У збірці поет досягнув значної різноманітності мистецьких засобів мови й гнучкості в їх використанні. Його розв'язки другої частини бувають цікаві, бо в них, як писав Франко, є і страсть і буря і біль. Взагалі збірка *Сонетів* викликає інтерес, будить думку, бо має чимало позитивного, що й визначає її якість та практичне значення.

Д-р О. СОКОЛИШИН
Член АДУК

A POCKETBOOK GUIDE TO UKRAINE & UKRAINIANS

by UKRAPRESS (Publishers) Dr. IWAN OWECHKO. QUESTIONS AND ANSWERS. Greeley, Colorado, 1984, 128 pp. (Бібліографічна записка).

Заповіджений англомовний, кишеньковий довідник про Україну з метою ширення правди про неї, як то закликала нас Воююча Україна вже появився і його слід тепло привітати та подякувати проф. д-рові Іванові Овечкові за його оригінальну ідею і шкоро закінчення видання. Спеціальне видання «Украпресс» з вересня 1984 року помістило його український текст у збільшеному числі, в наслідок чого цей довідник доповнено з 96 запланованих сторінок до 128, включаючи дуже селективну бібліографію. В цій довіднику у формі запитів і відповідей знайдуть об'єктивні відповіді та інформації ті, хто хоче довідатися правду про Україну.

Праця присвячена недавно померлій Дружині атора й побудована на запитниках д-ра І. Овечка серед студентів його університету в північному Кольорадо та проф. Романа В. Кухара з Державного університету у Форт Гейс, Кенсас. Англомовний переклад уміло довершив Роман О. Татчин й обидва вони є там заподані, як співвидавці. проф. І. Овечко, після короткого пояснення значіння довідника як загальної інформації про Україну в стислому заподанні, складає подяку тим, хто йому допомагав у тій його не легкій праці, як д-рові О. Соколишинові, В. Реннерові, І. Костюкові, О. Питляреві, д-рові Лісовому, д-рові Г. Пінуті та М. Кальбі за їхню джерельно-документаційну інформацію і документацію. А п. Семенові Лященко автор дякує за матеріальну допомогу у виданні того так кінцевого довідника, якого світлина поміщує разом із списком жертводавців, які допомогли здійснити це видання.

Автор розділює цих 40 запитів і відповідей на 8 розділів. Перший — загальні відомості про Україну й українців, де вони проживають, яка є

територія і населення України, клімат й багатство, які є головні в Україні міста тощо. Він рівнож подає національно-державну відзнаку — Тризуб із заподанням такого, який був за гетьмана Павла Скоропадського з хрестом на верху, як і такого, який був прийнятий Українською Центральною Радою 22-го березня 1918 року. Також вказує, що національний прапор України є синьо-жовтий, а національний гімн «Ще не вмерла України» Павла Чубинського, до якого музику написав Михайло Вербицький. Автор помістив мапку Європи зі зазначенням, де знаходиться Україна. В довіднику подано коротку інформацію про українську літературу, про її класиків, як ось: Іван Котляревський з його «Енеїдою», Тарас Шевченко з його «Кобзарем», Іван Франко, Леся Українка, додавши портрети 3-ох останніх.

Другий розділ обіймає інформації про різницю між «Русь» і «Росія», включно з мовними різницями та з поясненням, як писати про Україну по англійськи без родівника «the», про давню історію Києва, національно-традиційні й культурно-побутові різниці між українцями й росіянами.

Третій розділ є присвячений історії стародавньої України, її зв'язків зі світом, ілюстрований портретами Святослава, Ярослава Мудрого, видавця в 1054 р. «Руської Правди», збірника звичаєвих українських законів, попередивши англійську «Магна карту» з 1112 р. Є там включені портрети гетьманів Богдана Хмельницького й Івана Мазепи із заподанням їхніх державницьких дій. До цього розділу є включена історія письменства й друків України, коли з прийняттям християнства в Україні 988 року появилось кириличне письмо, а в 1056 році перші рукописи в Україні — Остромирове Євангеліє, а в 1073 році «Ізборник Святослава», як також рік перед відкриттям Америки лемко *Святополк Фіоля* надрукував у Кракові (1491 р.) чотири Богослужбні книги: *Осмогласник*, *Часослов й Тріодь Цвітну*, *Тріодь Постну* і *Апостола*, який до нас не дійшов, бо польська католицька інквізиція знищила весь наклад цих друків, кажучи, що це була ересь. Він включає також першого друкаря на українських землях Івана Федоровича, який у Львові в 1574 р. надрукував «Апостола» та «Буквар», якого примірник зберігається в Гарвардському Університеті в США. Перлиною друкарства Федоровича являється «Острозька Біблія» з 1581 р., вкінці поміщена геометрична схема 40 тис. років перед Христом, знайдена в Україні, як заподає дослідник наших предків сумерійців Володимир Реннер. Друкарство в Україні доказує її високий культурний рівень і впливи Руси-України на Московію того часу, хоч не бракує в СССР і у вільному світі таких, які хочуть заперечити цю правду. В 1983 р. в Нью-Йорку Щепан К. Зіммер (чи Ціммер), який вчився в Тернополі і студював у Львові в 1920-их роках, прибувши до США видав англійською мовою на 292 стор. монографію про початки друкування кирилицею 1491 р. в Кракові, в якій заперечує українське походження лемка *Святополка Фіоля*, а що найважливіше — твердить, що розговорна мова в Галицько-Литовській державі була білоруська, а не старо-українська чи «руська». Тому слід за такими виданнями розглядатися і їх справляти.

Четвертий розділ є присвячений питанню: «Україна колись і тепер —

вільна, і поневолена», з десятима запитамі і відповідями. Автор та видавець вказує, під яким чужинецьким пануванням була колись Україна і коли вона була самостійною, про меншини в Україні, про т. зв. конституційні права України в СССР; як жилося українцям за царату й як живеться під советами; вказує на трагічні періоди перебування України під советами, спроби спротиву і про стан українських дисидентів, які є відмінні від російських з їх імперіалістичними зазіханнями щодо України.

У питанні 17-му про самостійність України, збірник відповідає нашою історією княжих часів, Козаччиною й добою Самостійности України 1918-1919 років. Включає 1-ше Листопада 1918 р. у Львові з встановленням ЗУНР, та з проголошенням Української Самостійної Соборної держави 22-го січня 1918-1919 рр. в Києві.

На доказ існування УССД 1918-1919 рр. збірник містить поштові марки та грошові банкноти з жидівським написом. Згадує про Карпатську Україну в 1939 р. і про Акт проголошення відновлення Української Держави 30-го червня 1941 р. з доручення провідника революційної ОУН Степана Бандери під прем'єрством Ярослава Стецька, яким то актом заперечується всі закиди українцям у співпраці з нацистами Гітлера. Вказує, як в наслідок цього проголошення повстає в 1942 р. героїчна УПА з легендарним командиром Тарасом Чупринкою-Шухевичем, створенням АБН в 1943 та УГВР в 1944 рр., Генеральним Секретарем якої аж до своєї героїської смерти був ген. Тарас Чупринка-Шухевич. Пишучи про трагічні дати української історії, автор заподает голод в Україні в 1921-22 роках, колективізацію в 1928-31 роках і великий голод-геноцид України спричинений Москвою в 1932-33 роках, ежовщину в 1937-38 роках та голодомор у 1946-47 рр. Там вказано на спротив усім цим насиллям Москви над Україною із зазначенням, що з усіх політичних в'язнів у СССР українці становлять 70-80 відсотків. В довіднику подана мапка концентраційних таборів СССР із зазначенням, що в них зараз карається понад 5 мільйонів політичних в'язнів.

У п'ятому розділі заподані імена багатьох культурних діячів, мистців, композиторів-українців, що їх Захід помилково вважає «руськими» чи москалями, таких як Григорій Сковорода, Дмитро Бортнянський, Максим Березовський, Артем Ведель, Петро Чайковський, Олександр Архипенко, Володимир Скелоздра, Марія Башкірцева, Агатагел Кримський, Володимир Кістяківський, Трохим Лисенко, Петро Капиця, Микола Кибальчич, Іван Пулюй, і ряд співаків: Олександр Мишуга, Соломія Крушельницька, Модест Менцінський, та письменників, як ось Микола Гоголь, Володимир Короленко, Зоценко, Ахматова, Паустовський, включно із «Словом о полку Ігоревім». Це тому, що Захід вважає всіх мешканців колишньої Росії, а тепер СССР за росіян. Не поминено вказати про українців у Голлівуді й учасників Олімпійських ігрищ чи Олімпіад, де Україна, член Об'єднаних Націй, виступає не як самостійна держава під її власним прапором, але під прапором СССР.

Шостий розділ заторкує питання України й Другої світової війни. Українці сподівались здобути державну незалежність, але прийшло ще

гірше поневолення червоною Москвою майже усіх етнографічних земель України. Актом 30-го червня 1941 року українці задемонстрували свою волю до державного життя. Коли ж німці зліквідували Українське Державне Правління, українці розпочали боротьбу з обидвома окупантами — брунатним й червоним — героїчною УПА, під проводом від липня 1944 року підпільного уряду УГВР, який очолив ген. Тарас Чупринка-Шухевич, а також про дивізію «Галичина», яка стала Українською Національною Армією під керівництвом ген. Павла Шандрука.

Про українців поза Батьківщиною інформує сьомий розділ, нараховуючи їх біля 3-ох мільйонів в Америці, Канаді, Австралії, Англії й інших країнах Європи. Автор заподає їхню зорганізованість, зокрема КУК й УККА, СКВУ та ряд політичних організацій, наукових інституцій, безпечених союзів і врешті наших Церков. Не поминає збірник заподати також визначних українців в різних ділянках у вільному світі. Вказує, що українська молодь зорганізована в організаціях СУМ, Пласт, ОДУМ, ТУСМ, МУН, СУСТА та в інших, які живуть ідеєю визволення України, що можна бачити на їхніх маніфестаціях, з'їздах чи конвенціях. В загальному, українці не є за війною, але за національною революцією всіх поневолених Москвою народів, за розвал останньої існуючої в світі імперії — червоної Москви, і побудову на своїх національних етнографічних землях самостійних, незалежних держав, як це голосить АБН.

Останній, восьмий розділ присвячений питанню, як українці оцінюють вільний світ і що він може зробити доброго для визволення України. Що повинна робити преса в цій справі — це зокрема вірно насвітлювати українське питання та змаг українців до волі й державної незалежності. Вказує практично, що мали б робити громадяни країн — вільного світу для прискорення відновлення самостійності України, бо без *вільної України* не буде кінця московській експансії в її пляні загарбання цілого світу. Громадяни вільного світу мають впливати на свої уряди в здійснюванні пляну визволення України.

Довідник вказує нашій молоді на її українське походження, яким вона повинна гордитися, бо має понад 1000-річну християнську культуру, як також має зберегти національну українську ідентичність і в слушний час стати до боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу.

На кінці є поміщена вибрана коротка бібліографія україніки англійською мовою для дальшого дослідження, і зміст. На задній обкладинці є поміщена мапка України з етнографічним поселенням й поза її теперішніми кордонами. Очевидно, що в тім малім довіднику годі вичерпати всі питання, однак слід сподіватися, що українці, а зокрема молодь, допоможуть його поширити серед англomовного світу і цим дадуть змогу видати друге видання у збільшеному обсязі. За це корисне й унікальне видання проф. Іван Овечко заслуговує на признання від нас усіх!

Роман КУХАР

АНАТОМІЯ ЗЛОЧИНСТВ МОСКОВСЬКО-СОВЕТСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Степан ГОВЕРЛЯ. *ГРАНІ КУЛЬТУРИ*. До серії — Політичні лекції для української молоді. Вступне слово від Вид-цтва з уведенням Богдана Стебельського. Мистецьке оформлення Ростислава Глуква. Пояснення скорочень і показник імен і назв. Українська Видавнича Спілка, Лондон, 1984, стор. 184.

Про замітну публіцистично-викривальну студію Степана Говерлі п.з. «Грані культури», написану на тему злочинних метод московсько-советської імперії проти українського народу, між ними етноциду й геноциду, вживаних супроти української й других неросійських націй в середині в'язниці народів — ССРСР, Видавництво пише: «Грані культури» є найбільш зрілим політичним документом українського руху спротиву, а через те книжка ця повинна знайти якнайширший розголос серед української читацької публіки».

Ми переконані, що документальний твір С. Говерлі «Грані культури», як одне з найбільш освідомлених видань щодо сутності московсько-советської системи калічення й нищення неросійських народів в ССРСР, належить до тих, що повинні стати настільною книгою в кожному українському домі й постійно нагадувати усім без винятку українцям: *колоніальна імперія ССРСР — це смертельна загроза для біологічного існування нашого народу й непрохідна барикада, цілево прокладена московсько-советською імперією на шляху нашого походу до національно-державної незалежності України*.

В кожному розділі своєї, кров'ю серця написаної й нещадної у звинуваченні смертельних ворогів України, книжки «Грані культури» автор переконливо доводить про диявольський плян знищення нашого народу московсько-советськими колонізаторами й заправниками своєї злочинної імперії.

Нечувану й небувалу досі у всесвітній історії людства московсько-советську конспірацію на вигублення неросійських народів ССРСР шляхом творення московсько-орієнтованого советського гібрида, здійснюють імперіялісти Москви методами — масових голодоморів, переслідувань, засилок, розстрілів на непокірних теренах заселених неросійськими народами (головно в Україні), періодичних вивозів автохтонного населення і залюднення опустілих просторів рідної землі московськими зайдами-колоністами — з передаванням їм ключевих провідних становищ, виміщування національностей в окремих советських республіках, насаджування в центрах і головних містах неросійських советських республік московського імперіяльного елемента, асиміляції неросійського населення в об-

личчі засилля панівної московської нації, винищення неросійської інтелігенції, загального виховання й освіти в СРСР за московським стандартом, мовної уніфікації в імперії на основі обов'язкової для всіх російської мови, фальшування історії й національної свідомости поневолених народів.

Ось як Степан Говерля ілюструє процес плянового винародовлювання поневоленої нації московським окупантом:

«... Незалежно від засобів — фізичного винищення чи масової асиміляції — кожен з них приносить окупантові безсумнівні успіхи. Поперше, активно зміцнює його позиції на окупованих територіях і разом з тим помітно піднімає якісний рівень його функціонуючої культури сьогодення; подруге, різко побільшує його генетичний арсенал в наступних поколіннях, а водночас і кількість населення; потрете, поневолена нація та її культура знекровлюється, функціонує по нисхідній (спадок униз), втрачає здатність до опору й боротьби за свободу, до повноцінного відтворення та розквіту її культури, а кількість населення такої нації швидко і різко падає. Хіба не промовистий такий факт: українців на початку ХХ стол. налічувалося біля 35(!) мільйонів. Нині їх приблизно стільки ж. В той час кількість росіян виросла майже вдвое і нині їх уже понад 120 мільйонів, а з них 15 мільйонів як залізні дивізії «п'ятої колони» топчуть українську культуру, майже повністю окупували міста, зрусіфікували їх і в абсолютній своїй більшості належать до партійно-адміністративного апарату, узурпувавши всю повноту влади знизу до верху в кожній сфері людської діяльності. А мільйони українців виконують аналогічні функції за межами України, асимілюються самі, реалізують політику окупанта в асиміляції інших народів. "Divide et impera" (діли і пануй) — як мовили римляни».

Чітко, зосереджено, послідовно, з анатомічною точністю дослідника переводить Степан Говерля свою секцію імперіального туловища Москви і його повсякчасних реакцій. *«Грані культури»* читається з важким серцем, особливо членові поневоленого народу, присудженого московським імперіялізмом на загіладу, проте водночас із просвіченою свідомістю потреби рішучої боротьби проти заприсяжених сил темряви. Книжка стане каталізатором зокрема для тих, хто ще міг мати будь-які сумніви щодо екстремности дійсних плянів колоніально-імперської Москви. Масові вбивства в'язнів у Катині чи по містах України в 1941 році — це окремі приклади злочинів Москви у здійснюванні її імперіальних плянів.

Вступне слово до *«Граней культури»* д-ра Богдана Стебельського про старинність, велич і безсмертність українського народу та його затяжну боротьбу за перемогу світлої ідеї проти московського матеріалізму з нашим запеклим відвічним національним ворогом — царською, советською й кожночасною Москвою-рабовласницею, має окрему цінність у переконливості авторових з'ясувань на тлі безчасової історіософічної ситуації.

Книжку *«Грані культури»* можна набути в ціні рівновартости 10 дол.

в українських книгарнях або безпосередньо у видавництві УВС у Лондоні:

Ukrainian Publishers Ltd.,
200 Liverpool Road,
London, N1 1LF. Great Britain.

КНИЖКА-ДОКУМЕНТ, ЩО СПРОСТОВУЄ ВОРОЖІ ІНТРИГИ

Мирослав КАЛЬБА. НАХТІГАЛЬ (Курінь ДУН). У світлі фактів і документів. Видання Дружин Українських Націоналістів, Денвер, 1984, стор. 159.

На відміну від попередніх видань про організацію й бойові дії ДУН-у, а саме від збірних або індивідуальних праць, «Дружини Українських Націоналістів у 1941-1942 рр.» (1953), «Мозаїка моїх споминів» Євгена Побігушного-Рена (1982) й «У лавах Дружинників» впорядника Мирослава Кальби (1982), документальне видання авторства Мирослава Кальби з 1984 р. займається виключно одним із двох куренів — «Нахтігалем» (другий бойовий курінь діяв під назвою «Ролянд»), і то не зі становища особистих споминів учасника боротьби, а якраз у світлі фактів і документів дослідника. В тому й різниця між ними, тут і додаткова й особлива вартість найновішої праці з історії ДУН-у — одної з перших українських бойових формацій у Другій світовій війні, що попередила дії Дивізії «Галичина» й Української Повстанської Армії.

У книжці «Нахтігаль» її автор і вояк куреня тієї ж назви, Мирослав Кальба подає історію створення ДУН-у і їх частини «Нахтігаль» зокрема, висвітлює бойові дії й завдання цього відділу під командуванням сотника Романа Шухевича й німецьким наглядом д-ра Теодора Оберлендера, та боронить його добру славу, відкидаючи советські наклепи про «погроми» куреня, зокрема його сугеровану «участь» у розстрілах Гестапом польських наукових діячів у Львові, як безосновні.

Курінь «Нахтігаль» не був насправді українським легіоном при німецькій армії, а лише пройшов німецький військовий вишкіл, як поза-німецька формація з особливими завданнями — діяти в допоміжному характері на українському терені воєнного фронту проти советів. Добровольці ДУН-у, чи, це був «Нахтігаль» чи «Ролянд», не складали військової присяги німецькому Райхові, а своїй Батьківщині Україні, й виключно її цілям служили аж до свого розв'язання.

Від вибуху німецько-советської війни 22-го червня 1941 р., «Нахтігаль» брав участь у фронтових діях упродовж свого походу на відтинку Радимно — Львів (30 червня 1941 вмаршував туди одним із перших бойових відділів) — Тернопіль — Проскурів — Вінниця. Після арештування

Українського Тимчасового Правління, що його очолював від проголошення відновлення незалежності Української Держави в 1941 р. прем'єр Ярослав Стецько, командир «Нахтігалью» Роман Шухевич вислав з Вінниці повідомлення до німецької Команди про неспроможність за даних умов продовжувати дії куреня. Це й довело до його розв'язання.

Хоча розв'язаний, курінь «Нахтігаль» далі залишився вірним своєму покликанню — боротися за здобуття Української Суверенної Соборної Держави. — ставши згодом стрижнем Української Повстанської Армії.

У приведеній зібраній документації (головно з чужих авторитетних джерел і свідчень очевидців) про дії куреня й його непричасність до будь-яких погромних акцій, Мирослав Кальба довів понад усякий сумнів, що наша бойова формація в рамках німецької армії була зав'язком українського війська, сповняла завдання охорони українського населення перед ворожим насиллям і не мала ніякого відношення до масакри польських професорів у Львові, чи інших злочинних виступів Гестапо проти неукраїнського населення. Всілякі наклепи на ДУН є здебільш московсько-большевицькою інтригою. Навіть неприявні до ДУН польські джерела, в обличчі фактів, що вказують на неправдивість даних обвинувачень, мусіли прийняти до відома мову актів Міжнародного Трибуналу в Нюрнбергу і власних авторитетних свідчень, що ревіндикують ДУН від безосновних закидів.

Бібліографія й показник імен, як і авторове введення, вступне слово д-ра Миколи Климишина, й англомовні підсумки д-ра Богдана Чопика, дуже допоміжні в користуванні книжкою. Вона справно оформлена й надрукована в УКРАПРЕС-і під редакцією д-ра Івана Овечка.

С. III.

МІЖНАРОДНІЙ КОМУНІЗМ, ЧИ ЗВИЧАЙНИЙ РОСІЙСЬКИЙ ІМПЕРІАЛІЗМ?

«Українська Думка» з 24-го січня 1985 року помістила рецензію Романа С. Голіята на памфлет Юзефа Мацкевіча, що появився п. з. «Маймо надію». Тому, що автор рецензії не виявив своїх поглядів на всі думки висловлені автором памфлету, не можна входити в дискусію з автором рецензії. Одначе, вступ до рецензії так зформульований, що створює враження, немов би автор рецензії погоджувався у всьому з автором памфлету.

Немає підстави сумніватися, що Юзеф Мацкевіч щиро висловився на підставі своїх переконань. А в своїй праці «Червона зоря над Ватиканом»

він став в обороні нашої Церкви і Блаженнішого Патріярха Отця Йосифа І. Тому я не буду заперечувати добрих інтенцій Юзефа Мацкевіча, бо незбагнення суті московського більшевизму і його облудної системи властиве цілому світові. Твердити, що сучасна російська імперія не є імперією на зразок царського імперіялізму, може тільки той, хто створив собі таке переконання на підставі офіційної московської пропаганди або маріонеткової гри, яку інспірує російська пропагандивна машина. Зрештою, знайти ідентичність будь-котрої імперії не можливо. Кожна із них будувалася під іншими кличами: «Далекосхідня Торговельна Спілка», мохамеданізм, християнізм, просвітянство, королівські подружжя, військові оборонні союзи, унії і т.д. Безперечно, що московський імперіялізм був «прогресивним». Був це «панславізм», «збирання русских земель», а тепер «визволення».

Наколи б Юзеф Мацкевіч вглибився у філософічне підґрунтя більшевизму і взяв його до уваги, то не тяжко було б йому збагнути всю містерию московського імперіялізму, а головню середники дуалізму тієї системи, яка служить для одних візією і надією, а для других, які живуть в тій системі, дише смертю, мордом, вивозами в сибірські пущі, винародовленням і абсолютною безправністю. Московська верхівка скоро збагнула, що діалектичний матеріалізм Карла Маркса можна застосувати в їхній системі для прикриття дійсної цілі і суті системи.

Матеріалістичний діалектизм є розв'язкою всяких протилежностей у більшевицькій системі. Знаємо із вчення Карла Маркса, що його світ — це світ суперечностей і безгармонійности в людських відносинах, безеволюційний, а стрибковий. Це боротьба тез і антитез, що в насильний спосіб переходять в синтезу, щоб знову стати антитезою. Це безконечний ланцюг боротьби, одна революція за другою. Але коли пролетаріят здобуде владу, то вже революцій не потрібно. Отже розв'язка проста: створити диктатуру пролетаріату, якому належиться влада, бо він є продукентом дібр, а все інше — це суспільні «паразити». Ця диктатура стоятиме на сторожі влади пролетаріату і не допустить до дальших революцій.

Прийнявши частинно вчення Карла Маркса, москалі створили диктатуру, але не пролетаріату, а вузької групи московсько-більшевицької верхівки, зформувавши апарат терору, що стоїть на сторожі тиранії — незнаній в жодній добі людського розвитку. Вони вийшли із заложення, що сила є вирішальним чинником в життєвих процесах та що не воля і розум впливають на процеси людського розвитку, а навпаки — все відбувається закономірно. Отже, не людське мислення визначає буття людей, а навпаки — буття людей, спосіб їхнього життя і їх матеріальне становище накидає їм своєрідний спосіб мислення і поведінку. Не потрібно аж надзвичайної мудрости, щоб збагнути що вже в самій природній властивості людини хочеться створювати обставини, в яких людина мала б так мислити, а не інакше. Отже, чи дивно, що більшевизм вірить, що покращання життєвих умовин спричинить вільнодумство і небезпеку для їхньої системи?

Діалектизм як надбудова матеріального життя, виник на ґрунті мате-

ріальних процесів і тому виявляє себе не в сприйнятих формах етичних залогень і т.п., але як категорія наслідків життєвих процесів. Вже самий термін «діалектика» не має первинного значення, себто того значення, яке під цим терміном розуміли Платон, Арістотель, а відтак Гегель.

Марксистівська діалектика цю зручність абстрактного розумування, достосованого до потреб і обставин, часто з логічною послідовністю, але тенденційно-пляново спрямовує на досягнення запланованої цілі. З того діалектизму випливає спотворено ціла система соціальних понять, в ім'я яких індоктринуються маси підбитих народів і маси цілого світу. Все що режим робить поганого своїм підвладним пришивається чужим урядам і державним системам, а осяги вільного світу — промовчується і спотворюється.

Найбільш рафінованою є система підбоїв нових народів, коли наставляється маси проти їхнього уряду. Але, коли народ уже підбитий, тоді запрагається збаламучену молодь і всякий кримінальний елемент до винищення провідної верстви їхнього народу. Не узгляднюється навіть і тих, які допомагали Москві підбити даний народ. Хто пережив перші роки московського «визволення», той знає, що перші арешти і морди і всякі знущання відбулися над членами таємної комуністичної партії та всілякими донощиками, щоб затерти сліди своїх злочинів.

Юзеф Мацкевіч пише: «засада кожного імперіялізму полягає на використовуванні країн поневолених для власного народу. Тим часом, ані Росія, ані росіяни в СРСР не мають будь-яких користей з цілей і діяльності міжнародного комунізму, вони є першою його жертвою».

Пане Мацкевіч! «Не одним хлібом живе людина!» Вичислювати користі, які мають росіяни, то це в першій мірі гін до оволодіння. Жорстоке нищення других народів, а головню українців, це гін до закріплення себе, як народу зі старинною культурою, яка їм не належить, бо чейже вони добре знають, що до другої половини XVII століття в Московії не було жодної літератури. Правда, в XV стол. Московія мала полемічну літературу і журналістику, але як зауважено в енциклопедичних довідниках, то щойно «При кінці XVII стол. в Московії інтелектуальне і літературне життя розвинулося під впливом українських клерикалів з Києва, які були обізнані з європейською літературою Середньовіччя». Коли взяти до уваги так вимовну фразу російських імперіялістів «Четвертому Риму не бути», то винародовлювання і нищення чужих народів самозрозуміле. . .

Які ж конкретні користі має російський народ? Поперше — це панування над найбільшою територією у світі, три рази більшою від Канади (другою по величині) з її багатством і 250 мільйонами рабів. Для вдержання їх в покорі, треба немало людей. Отже, потрібно принайменше десятичників, а це вже 25 мільйонів. Все це упривілейована верства з доступом до шкіл, магазинів без черги, а далі курортні місця, освіта для дітей, а найголовніше відчуття вищости і безпеки, не боячись «чорного ворона», що приїде о другій годині ранку і повезе в тюрму чи Сибір «неісходимую». Чи потрібно ще більше привілеїв? А їх є тисячі!

Жодна стаття, памфлет чи томи книжок не спроможні представити московської тиранічної системи. Є вона такою, як її ідеологія, а головню — діалектика; на письмі людська, а на практиці — диявольська. Все ніби є, як і в інших народів, і його немає. Вже сама назва ССРСР, з одної сторони, є фікцією, а з другої, має універсальний характер, бо не зв'язана з жодним географічним поняттям. Є ніби конституція, але як засіб поневолення інших народів. Є ніби суди, але як знаряддя режиму. Є ніби вільні республіки, вільна преса, вільні професійні спілки і т.п., а насправді — нема нічого і бути не може. Там, де Москві було не під силу знищити провідну верству народу, там нема «міжнародного комунізму».

Чомусь в ім'я світового комунізму Москва не резигнує зі своїх територіальних підбоїв. Є ще такі держави, як Югославія, Румунія, Чехо-Словаччина, Мадяріщина, Польща, Німеччина (Східня), але не буде помилюкою, коли скажемо, що їх і немає, бо всі вони діють під диктат Москви і держать на своїх землях численні дивізії московських військ!

НОВА ІЛЮСТРОВАНА ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ В КАНАДІ

Повідомляємо, що в лютому 1985 р. появилася нова книжка Оксфордського університетського видавництва під назвою *Сіль і колач: Українське життя в Канаді*. Книжка представляє читачам панораму еволюції українських поселень в сімох канадських регіонах від піонерських часів до сучасного періоду.

Книжка, між іншим, цікава тим, що перший поштовх для її появи дав не українець, а канадський меноніт, фотограф Менно Фігут. Проживши ціле своє життя між українськими канадцями, він вважав, що їхні кольоритні звичаї та життєрадісна культура були б ненайлегшою, але вельми цікавою темою для дослідження. Він заохотив групу людей зайнятися проектом зафіксування громадських подій від одного кінця Канади до другого. Всього разом, сім професійних фотографів дали 98 кольорових знімок, які ілюструють текст цієї 152-сторінкової книжки. Сам Фігут дав близько половину знімок. Остаточний вибір був зроблений з 10,000 знімок.

Координацією фотографування, дослідженням і писанням вступу та всіх розділів книжки зайнявся Ярослав Балан, довголітній працівник на громадській ниві. Маючи великий досвід в українсько-канадських студіях, йому вдалося скласти обширний образ українсько-канадського суспільства, використавши при цій нагоді багато різноманітних і часто мало знаних джерел. Кожний розділ книжки подає в хронологічному порядку головні події українського життя в різних частинах Канади, починаючи

з приїздом перших піонерів і кінчаючи з сучасним життям українських

Книжка повинна перш за все імпонувати людям українського походження. В той самий час вона повинна бути корисним джерелом для кожної людини, яка цікавиться канадською історією, тому що вона дає читачеві надзвичайну нагоду познайомитися з однією з найдинамічніших етнічних меншостей в Канаді.

Книжку можна придбати в кожній українській книгарні і в деяких загальних книжкових крамницях. Кошт її — 29.95 канадських доларів в твердій оправі.

Oxford Books

Увага!

Увага!

НОВЕ ВИДАННЯ

В Українській Видавничій Спілці в Лондоні, Англія, щойно появилася праця Степана Говерлі п. з.

ГРАНІ КУЛЬТУРИ

(До серії: Політичні Лекції для Української Молоді)

Вступне слово написав — Богдан Стебельський, а мистецьке оформлення — Ростислав Глукко.

«Грані Культури» є найбільш зрілим політичним документом українського руху спротиву, а через те книжка ця повинна знайти якнайширший розголос серед української читацької публіки.

Книга має 184 сторінки друку на добірному папері, у твердій обкладинці зі сорочинкою. Її можна набути в українських книгарнях або Видавництві по таких цінах: Бельгія — 500 б.ф.; Велика Британія — 6 ф.; Німеччина — 25 н.м.; Франція — 75 ф.ф.; Австралія — 10 австр. дол.; Канада — 12 канад. дол.; США — 10 ам. доларів.

Адреса Видавництва:

Ukrainian Publishers Ltd., 200 Liverpool Road,
London N1 1LF, Great Britain.

3 листів до УВС

23.IV.1985 р.

До
Української Видавничої Спілки
в Лондоні, Англія

Вельмишановні Панове.

В залученні чек на суму 10.00 дол. за надіслану книжку «Грані Культури», авторства Степана Говерлі.

Зі змісту книжки випливає, що в Україні йде смертельний змаг за збереження рідної культури, яку насильно намагається розводнити й замінити своєю московський окупант, застосовуючи різні перфідні методи та охоплюючи тотально всі ділянки життя українського народу в Україні. Хоч про це нам відомо, то одначе, мало відомо, як проходить процес опору, в яких формах і як далеко сягає розуміння і схоплення цієї ситуації. Книжка «Грані Культури» яскраво розкриває дужки, як системи, так і її розуміння до основ із відчуттям тривоги за дальшу долю різниці культури та поглинання народу в московському морю. . .

Для молоді в Україні кращої «квінтесенції» не можна собі уявити, щоб в диявольських обставинах писати і розповсюджувати «лекції» для тих, що шукають істини. . . Для молоді в діаспорі — це теж добір матеріялу, аналізований тими, які це бачать, чують і переживають та кидають широкє полотно на якому проходить фільм жахливо-загрозливої ситуації нищення культури, що є над берегом життя і смерти української нації. Автор Степан Говерля віддав до рук усіх українців, а молоді зокрема, в новій формі сучасности, як треба розуміти і чому зберігати рідну культуру по обидвох боках «залізної заслони». . .

Видавництву хіба можу погратулювати і побажати дальших успіхів у майбутньому!

Тож на все добре і щастя Вам Боже!

Ваш Семен Кріслатий

— * —

Хвальна Редакціє.

Я прошу Вас допомогти мені в поміщенню у Вашому журналі згадки для вшанування світлої пам'яті працівника-корифея на національній ниві св. п. Стефанії Мороз з дому Петрицька, довголітньої учительки й директорки народніх шкіл в Україні і на еміграції.

Андрій Мороз, муж Стефанії, був учасником Визвольних Змагань як старшина УСС-ів. Він був співосновником оркестри УСС-ів, артистом-малюром і співаком в українському театрі у Львові в 1921-1923 рр., як також організатор, диригент і режисер багатьох українських церковних і світських хорів та аматорських театрів в Бережанському, Зборівському і Перемишлянському повітах. На еміграції він співосновник хору «Думка» в Нью-Йорку, як також хорів у Філядельфії і Боффало.

Згадую також довголітнього директора школи в селі Вербів Бережанського повіту св. п. Ілярія Бабуняка і його дружину Ярославу Бабуняк, що й на еміграції багато років працювала виховником і вчителем серед молоді в Манчестері. Директор проф. Ілярій Бабуняк був також учасником Визвольних Змагань як старшина УГА. Він, не зважаючи на заборони польського уряду, провадив і диригував мужеським хором що неділі в церкві і під час національних свят. Цей хор завжди здобував перші місця в Бережанському повіті. Св. п. Ілярій Бабуняк був великим борцем проти польонізації українського шкільництва в Західній Україні.

З великою приємністю і гордістю згадуємо, що й син славного Директора, маестро Ярослав Бабуняк з Манчестеру, пішов слідом свого батька Ілярія і матері Ярослави. Обнявши керівництво Українського Мужеського Хору «Гомін», він несе на високому рівні українську пісню у вільному світі, здобуваючи визначні місця на міжнародних фестивалях і між українцями у Великій Британії, Західній Європі, США і в Канаді. Четвертий член родини Бабуняків — студентка медицини Ірина Бабуняк — загинула в рядах УПА в Україні вкінці сорокових років.

Вербівець

(Ім'я і прізвище автора листа, як і його адреса, відомі Редакції)

«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» — ДЕШЕВИЙ, АЛЕ КОРИСНИЙ ПОДАРУНОК ДЛЯ ВАШИХ РІДНИХ І БЛИЗЬКИХ З НАГОДИ ЇХ ІМЕНИН, УРОДИН ЧИ ІНШИХ ПОДІЙ. ВИСИЛАЙТЕ ЗРАЗКОВІ ЧИСЛА «В.Ш.» СВОЇМ ЗНАЙОМИМ І ЗАОХОЧУЙТЕ ЇХ СТАТИ ПЕРЕДПЛАТНИКАМИ. ПОДАВАЙТЕ НАМ АДРЕСИ ВАШИХ ДРУЗІВ, ЩОБ ВИСЛАТИ ЇМ ЗРАЗКОВЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ»
(Від 20.12.1984 до 3.4.1985)

АНГЛІЯ:

Індивідуальні пожертви

У.Т.К. (Ковентрі)	ф. 100.00
У.Т.К. (Глостер)	ф. 53.00
У.Т.К. (Бедфорд)	ф. 30.00

Зі збірки на прийняття з нагоди уродин п. Михайла

Криворучки, 10.3.85, Відділ СУБ. Іпсвіч ф. 15.00

Із збірки під час тризни по бл. п. Розалії Гаращук

в Олдгамі ф. 13.00

В. Мандрика (Едінбург) 11.00

В. Бойчук (Дарбі) ф. 10.00

І. Ласковий (Бірінггем) ф. 10.00

І. Кебус (Лондон) ф. 10.00

Г. Равлюк (Вормінстер) ф. 10.00

Й. Смола (Айлесбурі) ф. 8.30

П. Гусак (Бері) ф. 7.00

По ф. 5.00: І. Карчевський (Брандон), М. Стухлий (Ковентрі), Г. Зьомбра (Іпсвіч), І. Парубочий (Фелікстов), М. Прихідний (Бедфорд), М. Мочерад (Олдгам), П. Телевяк (Лондон), І. Мудрий (Глостер), В. Бойчук (Брадфорд), С. Стрільбицький (Фелікстов), І. Бозюк (Карляй), П. Смерека (Карляй), П. Стасюк (Челмсфорд), П. Макарчук (Торнтон Гітц), В. Дубіль (Кіхлей), Т. Борщ (Бері), І. Сухар (Бері), Емерит (Ковентрі), О. Гой (Довер), В. Новаківський (Тгундерслі), О. Бартків (Глостер), М. Гавкалюк (Галіфакс).

По ф. 4.00: М. Литвиненко (Гайдок), В. Ванчарський (Ковентрі).

По ф. 3.00: М. Волошинович (Волвергамптон), Д. Шутак (Брадфорд)

По ф. 2.50: М. Глушко (Лій), М. Пайкош (Блякбирн).

По ф. 2.00: В. Гладчук (Болтон), Г. Керничний (Брадфорд), І. Прийдун (Болтон), В. Петришин (Бедфорд), Д. Походай, п-ні (Бедфорд), О. Красій (Ковентрі), П. Дем'янчук (Едінбург), В. Зварич

(Редінг). В. Малько (Лондон), П. Вербюк (Рочестер, Кент), Відділ СУБ (Болтон).

П. Дюк (Ковентрі) — ф. 1.66, М. Миколишин (Лестер) — ф. 1.60, Ф. Яроцький (Брадфорд) — ф. 1.00.

США:

Т. Свердан (Йонгстовн)	\$25:-
О. Володич (Рочестер)	\$20:-
І. Макар (Бруклін)	\$20:-
С. Костів (Льонг Айлянд Сіті)	\$15:-
Я. Дацків (Нью-Йорк)	\$15:-
Е. Галушак (Денвер)	\$15:-
І. Мигдаль (Сиракюзе)	\$10:-
В. Гладун (Рочестер)	\$10:-

По \$ 5:-: С. Гаврилюк (Йонкерс), С. Кріслатий (Клівленд), В. Мудрак (Бруклін), Р. Андрушків (Савтсфілд), Т. Шерег (Бруклін), Г. Цебрій (Нью-Йорк).

КАНАДА:

Зі збірки на тризні по сл. п. Миколі ШЕМРЕСВІ, який відійшов у вічність 4.11.1984 р., на 64-му році життя в Гамільтон, Канада, (до 1957 р. проживав в Аштоні, Англія), довголітній передплатник «Визвольного Шляху» (від першого числа його появи), з юнацьких літ аж до смерті член ОУН та провідний член ОУВФронту в Гамільтоні \$100:-

Управа Укр. Села «Україна» (Брентфорд, Онт.)	\$ 50:-
Іван Харина (Порт Куоквітлянд, Б.К.)	\$ 25:-
Василь Бородач (Брентфорд)	\$ 20:-
Петро Шумський (Торонто)	\$ 20:-
Д. Коваль (Калгари)	\$ 20:-
В. Бицик (Гвельф, Онт.)	\$ 15:-

По \$ 10:-: М. Чернописький (Ст. Катерінес), А. Доманчук (Монреаль), С. Стасишин (Торонто), П. Кудла (Торонто), Д. Стецюк (Торонто).

По \$ 5:-: М. Романюк (Лондон, Онт.), М. Клецор (Равдон, Квебек), В. Вараниця (Монреаль).

АВСТРАЛІЯ:

По \$ 5:-: О. Волинець (Кройдон Парк), М. Мик (Кінгсвуд).

НІМЕЧЧИНА:

І. Будівський (Дізельдорф) 1984	30:- НМ.
І. Будівський (Дізельдорф) 1985	20:- НМ.
В. Навроцький (Кайзерславер)	20:- НМ.
М. Кльовак (Гановер)	20:- НМ.
О. Баран (Мюнхен)	10:- НМ.
В. Мосса (Мюнстер)	10:- НМ.

ФРАНЦІЯ:

С. Якубовський (Мулгавс)	50:- Ф.Ф.
о. Василь Прийма (Тулюз)	20:- ан.ф.

ПОЖЕРТВИ НА ДАЛЬШУ РОЗБУДОВУ УВС (Видавництва)

АНГЛІЯ:

У.Т.Клюб (Ковентрі)	ф.500.00
Іван Пасіка (Чешант)	ф. 25.00

ПРИЄДНАЛИ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ для ВШ.

Вол. Заставний — Аргентина — 2
Осип Тарнавський — Австралія — 1
А. Бойко, Свіндон — Англія — 1

ABN CORRESPONDENCE

Англомовний двомісячник — Бюлетень Антибольшевицького Бльоку Народів.

Передплачуйте, читайте, поповнюйте міські бібліотеки, поручайте англомовним приятелям і політичним діячам, рекомендуйте українській молоді, зокрема тій, яка не знає української мови.

БІБЛІОГРАФІЯ ОДЕРЖАНИХ ВИДАНЬ

Володимир Янів. *Студії та матеріали до новішої української історії*. Український Вільний Університет. Серія: Монографії ч. 16, т. II. З друкарні «Ціцero». Мюнхен. Західна Німеччина. Зміст видання у чотирьох мовах. Це «Студії зі сучасної української історії». «Мемуари», «Есеї» та «Нариси». «Матеріали до історії українських установ у діаспорі». Ілюстрації чорно-білі й кольорові. 343 стор. друку, обкладинка тверда, формат великий, рік появи — 1983.

Церква і релігія в Україні. 50 літ після жовтневої революції (1917-1967). Збірник доповідей Наукової Конференції Українського Вільного Університету в Мюнхені (5-7 липня 1968 р.). На пошану Преосвященного Владики Єпископа Платона Корниляка, Апостольського Екзарха українців-католиків у Німеччині і Скандинавії у 25-ліття Єпископських свячень та покликання на Екзарха. За редакцією Володимира Янева. Наукові Записки Українського Вільного Університету, том 11-12, Мюнхен, 1984. Вступне слово — Володимир Янів. 254 стор. друку, тверда обкладинка, формат більший.

Володимир Гнатюк. *Наукове Товариство імені Шевченка у Львові* (Історичний нарис першого 50-річчя — 1873-1923). II видання (У 110-річчя НТШ) з вступним словом Володимира Янева під наголовком «До джерел творчої енергії Автора Нарису». Український Вільний Університет. серія: Монографії, ч. 3. Мюнхен-Париж, 1984. Обкладинка м'яка. 175 стор. друку, формат — 8" × 5 1/2".

Нарис Історії ЛВУ. У 35-річчя існування і праці Ліги Визволення України для українського народу — 1949-1984. Редакційна Колегія: Василь Солонинка — редактор, д-р Роман Малащук, Володимир Макар. Василь Дідюк, Олександр Матла. Обкладинка — д-р Богдан Стебельський. Політична Бібліотека ЛВУ ч. 30. Видання Головної Управи ЛВУ, Торонто, Канада, 1984. 719 стор. друку, багато ілюстрацій, обкладинка тверда, формат — 9" × 6".

Російщення України. Науково-популярний збірник. Головний редактор — Леонід Полтава. Редакційна Колегія: Ігнат М. Білінський, † Симон Вожаківський, д-р Микола Чировський. Обкладинка — Петро Сидоренко. Передмова — Ігнат М. Білінський. Резюме в англійській мові. Деякі ілюстрації. Видання Українського Конгресового Комітету Америки, Нью-Йорк, США. 416 стор. друку. Обкладинка м'яка, формат — 9" × 6".

Український Спортовий Клуб «Довбуш». Чернівці-Буковина. Видання Центрального Об'єднання Буковинців у Нью-Йорку, США. Кураторії Фонду «Зелена Буковина» — Філадельфія, і Української Буковинської Громади в Торонті, Канада, Чікаго-Балтімор-Філадельфія-То-

ронтю, 1984. Ілюстроване. Обкладинка тверда. 171 стор. друку з індексом. формат — 9" × 6".

Олесь Бердник. *Терновий Вінець України*. Вступне слово — Вілен Барський. Мистецьке оформлення — Ростислав Глукко. Збірка п'ятих окремих праць крайового автора, довголітнього в'язня московських тюрем і концтаборів — «Пісня надземна», «Заповіт Христа», «Словник РА», «Закляття» і «Терновий вінець України». 251 стор. друку з поясненням маловідомих слів і словом «Від Видавництва». Видання Української Видавничої Спілки, Лондон, Велика Британія, 1985. Тверда обкладинка з сорочинкою, формат — 8¹/₂" × 6".

Острівки Приязні. Спільна боротьба в Гулазьких умовах. Збірник спогадів і статей про українсько-жидівські стосунки, ілюстроване. «Українське Видавництво», Мюнхен, 1983. 286 стор. друку, обкладинка тверда із фотознімкою Левка Лук'яненка, формат — 7" × 5".

С. Мечник. *Початок Невідомого*. Спогади, 1945-1954. «Українське Видавництво», Мюнхен. Передмова Автора. Показчик імен, зміст тощо. Обкладинка тверда, 264 стор. друку, формат — 8" × 5¹/₂".

Лариса Мурович. *Дерево Рідного Роду*. Поезії. Три збірки в одній книзі: 1) «Дерево Рідного Роду»; 2) «Муза в шинелі» і 3) «Любов до Вітчизни». Фотознімка поетеси. Графічне оформлення обкладинки — Євген Дудка. 298 стор. друку, обкладинка м'яка, накладом Авторки, Торонто, Канада, 1984. з друкарні «Київ», формат — 8" × 5¹/₂".

Ігор Качуровський. *Фоніка*. Український Вільний Університет — Підручники, ч. 7. Мюнхен 1984. 208 стор. друку. Формат великий, обкладинка м'яка. Бібліографія і Показник імен. Є це курс, що складається з «Компаративної метрики», «Фоніки» та «Строфіки», і становить частину загального курсу «Поетики і Стилистики», до якого входять іще «Віршознавство», «Основи аналізу мовних форм» та «Генетика й Архітектоніка».

Каталог Книжок найбільшої української книгозбірні, 1985. У 70-річчя Української Книгарні в Едмонтоні, Канада. 292 стор. друку.

His Beatitude Josyf Cardinal Slipyj — Confessor of the Faith — Patriarch of the Ukrainian Catholic Church 17.2.1892 — 7.9.1984. Edited by Stephen Oleskiw, M.A., and published by Ukrainian Central Information Service, London, Great Britain. This illustrated booklet of 64 pages contains the "Testament of His Beatitude Patriarch Josyf", "Eulogy" of Pope John Paul II in Winnipeg, Canada, "Sermon" of Fr. Werenfried van Straaten, "Statement" by the Lviv Krylos, A "Last farewell" by Yaroslav Stetsko, "Eulogy" by Hon. John Wilkinson, M.P., Condolences by the President of the USA and Prime Minister of Canada, Press Obituaries, Editor's introductory article and a number of historically important illustrations.

Yevhen Hryciak. *The Norilsk Uprising*. Short Memoirs. Foreword by Prof. Leo Magnino: Translated from Ukrainian by Zena Matla-Rychtycka. Cover design by Lesya Ryba. Published by Ukrainisches Institut für Bildungspolitik,

München. and printed by Druckgenossenschaft "Cicero". 64 pages of print, including appendix and index. Soft cover.

Josyf Cardinal Slipyj. An Imitation of Christ. An illustrated booklet published and distributed by Aid to the Church in Need, special number of the "Mirror", bi-monthly periodical Nr. 2., March 1985.

Oksana Meshko. *Between Death and Life*. Translated from Ukrainian by George Moshinsky and published by Ukrainian Women's Associations in the USA, Canada, Great Britain and Australia. Cover design by George Moshinsky. Printed by "Cicero" in München. This is the story of one human life during the building of "Socialism" in the country of the Soviets from 1917 to 1977. 176 pages. hard cover.

Nicolas L. Fr. Chirovsky, Seton Hall University. *An Introduction to Ukrainian History*. Volume II. The Lithuanian-Rus Commonwealth, the Polish Domination and the Cossak-Hetman State. Published by Philosophical Library, Inc., New York. 1984. Maps and Illustrations. 400 pages of print, hard cover.

Petras Gudelis. *Joniškelio Apskritis Partizanų Atsiminimai*. Čikaga 1983. 373 pages of print. soft cover.

Alexander Baran and George Gajecky. *The Cossacks in the Thirty Years War*. Annals of the Order of Saint Basil the Great. Section I, Volume II: 1625-1648.. Rome 1983, PP Basiliani — Via S. Giosafat, 8 (Aventino). 127 pages of print, including Bibliography and Index, soft cover.

M. Dmytrenko. *Mykhailyk*. A story about a teenage boy, a mere child, who served on active duty as an Ukrainian Insurgent Army scout. Translated by W. Micholson Skorkhid. Illustrations by M. Levytsky and W. Zalucky. Published by W. Nicholson Skorkhid. Hamilton, Ont., Canada, and printed by Harmony Printing, Ltd, Toronto, 57 pages of print, illustrations, soft cover. 1981.

THE UKRAINIAN REVIEW

Англомовний кварталник, що появляється заходами СУБ В. Б. ООЧСУ (ЗСА) і ЛВУ (Канада).

Передплачуйте, читайте, поповнюйте міські бібліотеки, поручайте англомовним приятелям і політичним діячам, рекомендуйте українській молоді, зокрема тим, які не знають української мови.